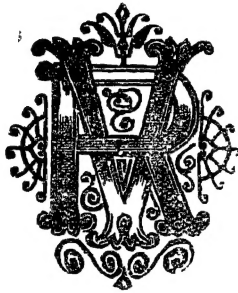

శ్రీ రస్తు.

కావ్యాలంకారసంగ్రహము

అను నామాంతరముగల

నరసభూపాలీయము.

చెన్నపురి:

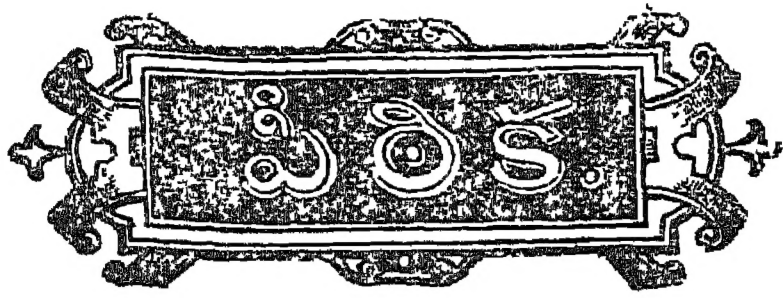
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే.

బ్రకటితము.

1920

All Rights Reserved.

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the "VAVILLA" PRESS,
Madras.—1920

కావ్యాలంకార సంగ్రహ మనునామాంతరమున నలరు నీ నరసభూపాలీయ మనునలంకార గ్రంథమును దెలుఁగున రచించినమూర్తికవి లక్ష్మణకవులలో నొకఁ డు. విద్యానాథుఁడు సంస్కృతమున వ్రాసిన సుతాపగుద్రీయ మనునలంకారశాస్త్ర ము నీతఁడు పద్యకావ్యముగా వ్రాసెను. విద్యానాథుఁడు కృతిపతినామధేయాంకిత ముగ లక్ష్యభాగమును వ్రాసినట్లే యీభట్టుమూర్తియుఁ గృతిపతి యగునరసభూపా లునిపేరట లక్ష్యభాగమును వ్రాసియున్నాఁడు. సంస్కృతమున విద్యానాథునికవిత్వ మెంతశ్లాఘాపాత్రమో ఆంధ్రమున నీతనికవిత్వము నంతశ్లాఘింపఁదగిన దని చెప్పట కాన్వంతయు సందియములేదు. ఐనుచరిత్రము లోనగు గ్రంథములు వ్రాసినరామరాజ భూషణుఁడే యీమూర్తికవి యని కొందఱును, కా దని కొందఱును వాదింతురు. నిష్పక్షపాతబుద్ధితోఁబరిశీలింప వీరిరువురకవిత్వ మేకరీతిగ నే యున్నదని తోఁచెడిని. వీరిచరిత్రవిషయ మిచ్చట పెంచి వ్రాయఁబూనుకొనము. ఆవిషయమును నిర్ణయించు గ్రంథములు వేఱు. మాపని యదిగాదు. గ్రంథమును గూర్చిమాత్రమువ్రాయుపని మా దైయున్నది. ఇప్పనిని జేయఁబూని శాఖాచంక్రసుణముగాఁ గవికాలము మొదలగు వానిని నిర్ణయింపఁబోవుట “నీవీబంధనవేశాయాం వస్త్రమూల్యపరీక్షణమ్” అను న్యాయము ననుసరించినట్లు యగును. కాబట్టి చరిత్రగ్రంథకర్తల కాభాగమును వదలితిమి.

ఇచ్చుహాకవి కవిత్వ మనుమానమై, యమృతముంబోలి కవివిబుధజీవనాధారమై, హృదయంగమమై చెన్నారుచున్నది. నిఘంటువులఁ జెంత నునిచికొని యొక్కొక్కప దమునే యేర్చిగూర్చినకవిత్వము పఠేఁగాక యీతని కవితాధార దివిజగంగాప్రవా హముంబోలి యనివార్యవిజృంభణము గలదియై పెం పొందుచున్నది.

భారత భాగవత రామాయణాదులు చరిత్రముతో సంబంధించిన గ్రంథములు. అట్టి గ్రంథములయందుఁ గవి పలుపోకలం బోనెచ్చును. ఈ గ్రంథ మట్టిదికాదు. అలంకారశాస్త్రము గావున స్వేచ్ఛగా స్వకపోలకల్పనలఁ జేర్చుట కవకాశ మియదు. అట్లయ్యును గ్రంథమును రసవంతముగను, మృదుపదసంఘటితముగను జెప్పి తనకవి తామహిమను జూపియున్నాఁడు. కవియే తనకవితామహిమను గూర్చి యిట్లు వ్రాసి కొనియున్నాఁడు.

“స. బాణవేగంబును ధిసభూతిసుకుమారి, తియు మాఘుశైశ్విలబు గండిసమతె
యలమయూగుసున్న కిలన చోరునియర్ధ, సంగ్రహము ముగారిశయ్య నేర్పు

సోముప్రసాదంబు సోమయాజులనియ, మంబు భాస్కరునిసన్తార్గభుటన
 శ్రీవాళునిపదప్రసిద్ధధారశుద్ధి, యమరేశ్వరునిసహస్రముఖదృష్టి
 తే. నీక కల దటుగాన ననేకవదన, సదనసంచారభేదంబు నడలుపఱచి
 భారతీదేవి నీజిహ్వఁ బాగుకొనియె, మూర్తికవిచంద్ర విఖ్యాతకీర్తిసాంద్ర.”

ఇది యతిశయోక్తి యని తలంపరాదు. చెప్పినట్లు చేయుట సామాన్యముగ
 నందఱు నలవిగానిపనియే కాని యీతఁ డట్లుచేయఁజాలినవాఁ డని సులభముగఁ
 దోచును.

అప్పకవీయాది లక్షణగ్రంథము లాప్పని రేఫద్వయమైత్రీ, యిత్యసంధులు
 మొదలగువానిని అచ్చటచ్చట నీకవి యుపయోగించి యున్నాఁడు.

రే ఫ ద్వ య మై త్రి కి.

“వేఱవివరింప నేల బంగారమునకుఁ, జటులసౌరభ్యలహరి యబ్బుటయకాఁడె.”
 “శా. శ్రీరంగప్రభుతీర్థశౌరి భుజకాక్షేయంబుచేనాజుల
 స్వీరారాతులఁ ద్రుంప నాక్షితిపతు లేవేగ మార్తాండునిం
 దూఱందూఱఁ దదీయమండలసముమ్భతవ్రణశ్రేణికి
 స్నీరంధ్రోషధమార్గభాతిఁ దగుఁ నెంతేఁ దచ్చమా రేణువుల్.”

ఇంక నీకవి కవితాశక్తినిగుఱించి కొంచెము వ్రాసెదము. ఈమూర్తికవికి నతి
 శయోక్తి క్రమాలంకారాదులు మంచిసిల్లప్రాయములు.

ఈక్రిందియుదాహరణము లీవిషయమును దేటపఱచును.

క్ర మాలంకారము.

“నీ.కమలాప్త కమలాప్త కమలాప్తసన్నిభుం, డేవిభుండు రుచి ప్రభావ దయల
 గోరాజగోరాజగోరాజసంకాశుఁ, డేరాజు మతి భోగ గౌరవముల
 హరిపుత్ర హరిపుత్ర హరిపుత్ర సదృశుఁడే, ధన్యుండు జయ రూప దానవిధుల
 నాగారి నాగారి నాగారికల్పఁ డే, మేటి ప్రాణివ వేగ పాటవముల
 తే. నతఁడుసువిచారుఁడవికారుఁడనఘుఁడలఘుఁ, డప్రమేయుఁడజయుఁడతిప్రతాపుఁ
 డప్రతీపుఁ డనేకలోకాభీషంద్య, ఎరితుఁ డింపొందు వల్లభత్వావరుండు.”

అ తి శ యో క్తి.

ఉ. భూనుతేశ్వర్యుఁ డోబన్యపపుంగవుఁ డుగ్రరజోర్వి భీమబా
 నానిశితాసింహార ననతాహితకోటియుదస్తహస్తము

ల్పాని హరింపఁ దద్గళితభూరిసమున్నతఖడ్గము ల్పర
స్థానము చేసిన ట్లమయ సారెకు వారికి నూర్ధ్వయాత్రకున్ .”

అ న్మృత క ల్ప న.

“నీ. బలభూతభూతిచేఁ బఁదిశ్శ సమకర్త, యహితగర్తము కలయఁపి చెప్పి
ననయశోరురవితానవితానములు గట్టి, వివిధవాద్యధ్వను ల్వలయఁ జేసి
విమతాస్థిపటలచూర్ణముల మ్రుగ్గులు పట్టి, ద్విజపరంపరలకు విం చొనర్చి
దళితారికుఁ భిముక్తౌఘలంబుల నేసి, చుట్ట ప్రతాపాగ్ని సాక్షి గాఁగ
తే. మెఱయు నేంజు విజయలక్ష్మీవివాహ, విడతనన్నాహుఁడై యతఁ డగుయగుండె
పిఱికికఁడెను తేనిగభీరఘోర, రణజయోత్సాహి పానెమరమవిభుఁడు.”

“చ. చకచక మిలచుసింగవృషచంద్రనిశాతకృపాణుల్లిలోఁ
బ్రకటపగోధియుఁధరభక్తి ప్రగజాశ్వసరూఢినికడఁ
బకములు గానవచ్చు సులభప్రతిబింబితమూర్తుల మహా
జికలితసాధ్వసోదయముచే నసిగర్భముఁ జొచ్చినో యనన్ .”

ని గు ప మూ న శ్లేష.

“నీ. ఖగదూషణభిర్వగర్వనిర్వాహణ, బాజ నెవ్వారిసాయకనికాయ
మధిక తారానరాహంకారవారణ, ద్వేల మెచ్చనియశోవిమలశోభ
వివిధారికామినవిఘటనాటోప మే, యుననీశురోమయణాక్షి రేఖ
పౌలస్త్యనిరసనప్రాధమాణ్యోక్తిం, బే రాజుచారిత్రచారుభూతి
తే. యతఁడు కలియుగనన్యరామావతార, చాగుతాస్థానామప్రచారుఁ డగుచు
వెలయు బ్రహ్మాండవేటికొవితలకీర్తి, ధనుఁడు శ్రీరంగవిభురామధరిణిధవుఁడు.”

అ న న్య సా గ్య మగు నై లి.

“నీ. ననజారిక శలచేఁ దసిలి నొందించిన, నిలభీనరుఁడు ప్రాణ మిత్తు ననిన
వనదంబు తనకుదీసిన మెల్ల నొసఁగిన, నెత్తేను శిబికోసికొ మ్మటన్న
నీగిమాన్త నేసొమ్ము లిచ్చిన సురమణి, మిన్నుఁది తలఁపులో మెలఁగు మిన్నుఁ
చెరి సాదము బలి శిరసావహించిన, బాధభద్ర దానెత గొంగునడిన
తే. వారి నెవ్వారఁ గా దని నసుధ నేరి, సిక్కిముగఁ గీర్తికామిని నీకుఁ దిక్కి-
నీదువై దగ్ధ్యగుణమున గ్గింపఁదర మె, నరనుతాటోప తొరగఁటివరసభూప.”

ఇట్లు చూపఁబూసిన గ్రంథపూర్ణము ప్రాముఖ్యము. “కొఱున స్థాల్లపులూరి
శ్యాముము ననుసరించి కొన్ని మాపతిమి.

జటప్రోలు సంస్థానములోని యాస్థాన లగు పండితుప్రవృత్తి వెల్లాల సదా శివ శాస్త్రిలవా రిండలిమూడవయాశ్వాసమునకు బాగుగా విమర్శించి విశేషములు పెక్కు చేరిచి విపులముగా వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. అం దచ్చటచ్చట లక్షణపద్యములలోని లోపములఁ గనిపట్టి సవరణలు చేసియున్నారు. ఆ సవరణ లిందు దిగువునఁ బొందు పఱుపఁబడి యున్నవి. వారి సవరణలను మే మిం దుపయోగించు కొన్నందులకు, ఆంధ్రభాషాప్రపంచమున కౌవ్యాఖ్యానముచే శ్రీశాస్త్రిలనారు గావించిన మహోపకారమునకును వారి కనేకవందనము లొనరించుచున్నారము.

మొదటికూర్పునందుఁ బ్రకాశపరిశంబునఁ బడిన తప్పులు దిద్ది యీకూర్పున నీగ్రంథరత్నమును నలంకరించితిమి. ఇందేమేని బొరపాటు లుండవచ్చును. వాని నిట మీఁద ముద్రించునపుడు సవరించుకొందు మని సగనమతులకు విన్నవించుచున్నాము.

నిందతు నందతు వా స న్ననూయు రననూయు రత్ర కిం తేన,
యశ్చన్తానసగమనాయైవేదం మమ తు పాథేయమ్.

చెన్నపురి. }
18-5-18

ఇట్లు,
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్.

శ్రీ రస్తు.

న ర స భూ పా లీ య ము

శావ్యాలంకార సంగ్రహము.

గ్రంథాదికృత్యములు.

లీలావతి దా నురోమణిసభా సింహాసనతొస్తుభా
వేలాభాప్రతిబింబితాంగి యయిన స్వే తొక్కతం దాల్చినా,
డాలే యంచు దలంచునో యన యమం దానందుఁ డైలక్షి నే
వేళం గొఁగిటఁ జేర్చుకొరి నరసోర్వీనాథుని బోచుతన్.

1

నీ. ఏలేమ్మకడలిరాచూలియా టెటిఁగించు, గలితవళీతరంగములరంగు
ఏమానినీరత్న మిందుసోదరి యాటఁ, బ్రకటించుమొగముపోలిక తెఱంగు
ఏతన్వి కందర్పమాత యా టెటిఁగించు, గరగృహీతాంభోజకాండకలన
ఏసాధ్వి కనజారియిల్లా లవుటఁ చెల్పు, నలి విసిలాబ్జజన్మయనగరిమ
తే. యట్టి శ్రీదేవి సుకవివాగమృతదంబు, నఖిలభువనోన్నతము నైనయాబళేంద్ర
నరసవిభుమందరం బాత్త శరణునుచు, నుండియేకాలమును బాయపండుఁగాత.

2

చ. పలుకులకొమ్మ నెమ్మెగముఁ బార్వణచంద్రునిఁ గాఁ దలంచి యు
జ్వలనిజభద్రపీఠజలజంబు నిమిలిత మానో యంచు నే
ర్పలవడ భారతీనత నాత్త ముఖంబులలోనె తాల్పుచుం
జెలఁగువిధాత యోబయన్మసింహున కిచ్చుఁ జిరాయురున్నతుల్.

3

నీ. ఒకటి యక్షరవిలాసోల్లాసమున మించ, నొకటి తాళప్రాధి నుల్లసిల్లి
నొక్కటి నారికేళోన్నతిఁ దాల్చి నొక్కటి గోస్తనగుచ్చకలనఁ దనర
నొకటి సుప్రస్థిభావోన్నేష మొంద నొక్కటి నల్లకీతుంబికలనఁ జెలఁగ
నొకటి భారవిశేషయుక్తిఁ బెం పొంద నొక్కటి గిరీశమతానుకారి గాఁగ
తే. ననమసాహిత్యసంగీతరసము లనెడు, గుబ్బపొలిండ్లు దాల్చుపబ్బలవెలంది
సరసగుణహారు నోబయనరసధీరు, నవ్యైక్యతినాయకునిఁ గా నొనర్చుఁగాత.

4

గా. గంగం దాల్చితి వుత్తమాంగముననన్ గైకొలు గావించి త
ర్థాంగీకారమునం బురంధ్ర) నిను వామాంగంబునం దాల్చినే

శృంగారోన్నతిః జూడు మంచు గిరిజ స్ఫిర్నాపగాబింబిత
స్వాంగానందితః జేయుశంభుఁడు నృసింహాధీశ్వరుం బ్రోవుతన్.

5

చ. అరుదుగ వామభాగలల నాకల నాచలనాత్ముఁ డైనయా
హరు గురుఁ గాంచి తానును దదాకృత్తి చూగతి నేకదంతుఁడై
కరికరిణీగుణంబులు మొగింబునఁ దాల్చి జగంబు లేలునాం
తరకరుణాసనాథు గణనాథు ముదద్గణనాథుఁ గొల్చెదన్.

6

సీ. తనయాస్యగిహ్వారంబునకు సువ్యోతజ్జ్వల, సహాయ ఖవ్యోతజ్జ్వంభణము గాఁగ
దనకరాంభోజాతమున కలగంధమా, దన మొకగంధమాదనము గాఁగఁ
దనశౌర్యహర్యక్షమునకు మైరావణ, స్ఫురణ మైరావణస్ఫురణ గాఁగఁ
దనవాలదఁ భోళి కెనయుకర్బురగోత్ర, గరిమ కర్బురగోత్రగరిమ గాఁగ

తే. నటలురామానుజన్త జీవప్రదాన, భుగ్యపర్యాయభాత మేయరవిరోధి
బలపయోధివిలంబునప్ర బలశక్తి, యోబయ నృసింహభూధర్త కొనఁగుఁగాత.

7

సీ. ఎవ్వఁడు మొదలఁ దా నిలకు భారతి డింబె, దగ భగీరథుఁ డభ్రతటినిఁ బోలె
భ్రమరకీటన్యాయభాతి నేకవిరాజు, వాగ్వేవి దాన ధైర్యవన్నె కెక్క
చరన్వృత్తములు మాని వాణి యెవ్వనికై, నలచి నా నాశ్లేషములకుఁ జిక్క
నెవ్వనివాఙ్మాత్ర మినుని ధాత్రికిఁ దెచ్చి, పేర్చితోఁ గరము లర్పించుకొనియె

తే. నట్టిమహిమాధిపలఁ గొల్చి యఖిలమునిన
చోనుపమశక్తిస్సృతపురాణార్థవిరతు
లనుఁగుఁదెనుఁ గనుధన్యదివ్యాంజనమునఁ
గనుఁగొనఁగఁ జేయునంధ్రసత్కవులఁ దలఁచి.

8

సీ. ఏమహాత్ములు గల్గ భూమిశసథలలోఁ, గవులకు నధికవిఖ్యాతి గల్గె
నేకృతార్థులు గల్గ నెల్ల పాపగులకు, గణన మీరుప్రబంధకములు గల్గె
నేవాఙ్మిధులు గల్గ నిరవొందురసికుల, కమితలీలావినోదములు గల్గె
నేప్రవీణులు గల్గ నిల నలంకృతికృతో, ద్యములకు దోషలక్ష్యములు గల్గె

తే. నేదయాళులు బుధనచో హేతుచకిత, విసరదశశబ్దనిరణలాలసముఖాబ్జ
లట్టినిఖిలోపకౌరధీరాత్ములయిన, సకలకవిధూర్వహులకు నంజలి యొనర్తు.

9

1. ఇన్విధంబునఁ బ్రారీప్సితస్రంధనిర్విఘ్న పరిసమాప్తిసంప్రదాయవిచ్ఛేదలక్షణ
నిబంధనంబు గా నిఖిలాభీష్టదేవతానమస్కరణంబును, సుకవిబహుకరణంబును,
సుకవినిరాకరణంబును, గావింశి, యుదంచితవిరంచినంచితప్రపంచచరదభంగ
బుధపుంగవ హృదయంగమంబును, గంభీరరససముజ్జ్వంభితకవితాంభోధితరణ
కరణప్రగుణోపకరణపరిణతతరణిక్రకాండంబు, నశేషగుణదోషవిశేషదుర్వారనిగ

క్షీరవివేచనోచితప్రశంసితహంసాయమాన ప్రతిమానబంధంబు సగుణోక్త
బంధంబు నివర్తింపఁ బూనియున్న సమయంబున.

సీ. లలితాకలంకకలాకలాపంబున, నేరాజు రేరాజు నేవగించి

భూభారభరణలీలాభిముఖ్యంబున, నేమేటి తామేటి నెన్నలాడుఁ

జతురభాషామనీషావిశేషావాస్తి, నేభోగి యాభోగి నీసడించు

శరణాగతగణాతిభరణాధికగుణాప్తి, నేశౌరి యాశౌరి నేపు నూపు

తే. నతఁడు రిపురాడఖర్వగర్వాంధకార, గంధనిర్గంధనాఁభోజబంధుబంధు

బంధురావార్యశౌర్యధురంధరుండు, సరసగుణహారుఁ డోపయనకసముచుండు. 11

ప. వెండియుం బ్రచండభుజాదండతాండవమండలాగ్ర ఖండితారాతిమండులుండును
ననిండ నవనిండవృద్ధీమండలధుళాభరణపరాభూత ఖండపరశుకుండలంబును
నజాండకరండ పిచండిలయశఃపూరకర్పూరహారుండును సరస్వతీమనోధండాద
చౌర్యకారుండును సమరసమయసముజ్జ్వంభితజంభారివోస్త్యంధ సముత్తంభిత
దంభోళి ధారావిదారితమహాభీలశైలాళివిశాలరవకోలాహల లీలాహళహళికా
సమారంభ సుభగంభావుకగంభీర విజయభేరి భయంకరభాంకారసంకరసముట్టుకిత
దిగ్విటంకుండును నక్షుద్ర తరసురక్షోభకరమదోన్నతరక్షోన్నతరక్షోజరక్షోజి
క్షోదవిచక్షణాక్షీణనృహర్యక్షరూక్షపీక్షణీభవదాశుశుక్షణీక్షణసముత్పక్షిక్షా
కరాశావిచ్ఛిన్నాచ్ఛచ్ఛాయాచ్ఛటాపటిమఘటనచటుల ప్రతాపవైభవంబును
సుభయరగండగండభేరుండాదిబిరుదామందసందీపిత ప్రాభవంబును ససాధారణ
మేధావిదారిత వేధోమేధోపబోధనిర్నిరోధమధురమధురసావధీరణ సమ
వాగ్గ్రధవధన సుధీజనగృహద్వార నిర్నిద్రభద్రవారణఘటావికటకటకటా
హతట పతదనూనదానాంభోర్ఘరీపరిమళ పరిలబ్ధిలుబ్ధిలబ్ధామోదమధుర భృం
తరంగితభంగీ ప్రసంగత ప్రసంగాంగీకృత నిరంతర దిగంతర విక్రాంత విక్రా
ణనజయానకుండును గుళిక సుతకులజలధిజై వాత్సకుండును నానావిధఖానాధిక
నేనాంబునిధానా నుపమానాహవమానామితామోఘవైఖరీ పరీతబరీదసపాద
సప్తాంగహరుండును భోజరాజవంశసంభవుండును లక్ష్మంబాగర్భపావనుండును
జరమభాగవతసంభావనుండును నోబభూపాలపుత్రసరుండును గడిమర్కస్థాపనా
చార్యుండును సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుండును నగునృసింహక్షీతీంద్రుం డొక్క
నాఁడు రుచిరగుచిశుచితావిశేషదూషితోషర్బధులు బుధులు సరస్వతీప్రవాహ
సంశతవిహరమాణమహాకవులు కవు లజిహ్వాజిహ్వరంగనృత్యమత్తుంగగైర్వాణ
వాణీప్రాకృతశౌరసేన్యపభ్రంశపైశాచికామాగధులు మాగధులు నటనజితమహా
నటులు వరయావనసౌందర్యవసతులు సతులు నయవినయసౌజన్యలు రాజన్య
లవధీరిత సురరాజమంత్రులు మంత్రులు ప్రబలబలోద్భటులు భటులు పురోహి

తులు హితులు పౌరాణికులు వైదికులు గాయకులు గణికులు నాదిగాఁ గలనిఖిల
నియోగిజనంబులు బలసి కొలువ మజిమయాస్థానమధ్యఁద్రాసనంబున సుధర్మానీ
సుం దగుశునానీరుచందంబున నందంబుగాఁ గొలుపుండి యప్పుడు. 12

సీ. శతలేఖపద్యసంధానచారేయ, సుటికాశతగ్రంథకరణధుర్యు
నాశుప్రబంధబంధాభిజ్ఞు నోష్ఠ్యుని, రోష్ఠ్యజ్ఞు నచలజిహ్వోక్తినిపులుఁ
దర్శమభావావితానజ్ఞు బహుపద్య, సాధితవ్యస్తాక్షరీధురీణు
నేకసంస్థాచితశ్లోకభాషాకృత్య, చతురునోష్ఠ్యనిరోష్ఠ్యసంకరజ్ఞు

తే. నమితయమకాశుప్రబంధాంకసింగ, రాజసుతతిమ్మరాజపుత్రప్రసిద్ధ
రచనవేంకటరాయధూషణసుపుత్రు, నను బుధవిధేయు శుభమూర్తి నామధేయు.

క. కనుఁగొని దయామరందము, కనుఁదమ్ములఁ ద్రమ్మ నుచితగౌరవలీలా
ఘనతరగర్భరభావల, ననియె న్నరసింహుఁ డభినవానందముతోన్. 14

సీ. దానవేగంబును భవధూతిసుకుమార, తయను మాఘుశైత్యంబు దండిసమత
యలడుయూరునున్నకలన చోరునియన్త, సంప్రహమ్మ మురాళిశయ్యనేర్పు
నాముప్రసాదంబు నామయాజులనియమంబు భాస్కరునిసన్తానఘటన
క్రిన్దానపదప్రసిద్ధధారాశుక్తి, యమరేశ్వరునిసహస్రముఖిదృష్టి

తే. నీక కల దలుగాన ననేకపదన, సదనసంచారభేదంబు సడలుపటిచి
ధారకీదేవి నీజిహ్వాఁ బామకొనియె, మూర్తికవిచంద్ర విఖ్యాతకీర్తిసాంద్ర. 15

ఉ. కావ్యక నియమమతిగౌరవయోగ్యనిరూపణంబుగా
నీ నొనరింపఁ బూనినయనేకమహాకవివాఙ్మయోపకా
రామహ మైనకౌశ్యము మదంకిత మై వెలయంగఁ జేయు ము
ర్తీవలయప్రసిద్ధబుధవిస్తయదానధురంధరంబుగన్. 16

ప. తిల సజహంమానంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలజాంబూనదాంబరాభరణచ్ఛత్రచా
మరాంబోఁకాచతురంతయానాప్రహారాది ప్రదానంబుల బహూకరించుటయు
నేను నానందకందరితతరంగితాంతరంగుండనై. 17

సీ. నిరూపమునకు నన్నియ వెచ్చు వేచొక్క, బెరుకొందు ధ్వని హీరకళిక లమర
ఛాయాంతరాలక్ష్యసహజతేజము లైన, లక్షణవైదూర్యలక్ష లలర
రమలతోఁ మలయాఁగు రమణీయరసవిశేషములను గారు త్తతములు మెఱయ
గురుగుర్గురుకకుంభితస్థితిఁ దాల్చు, నాయక నాయకొన్న తులు సెలఁగ

తే. నీల నలఁకారనికరంబు లిరవుకొలిపి, కమలభవగేహినిపరిష్కరణకరణ
యోగ్యములుగా నొనర్చినభాగ్యనిధుల, భామహామల ననిశంబు ప్రస్తుతించి. 18

క. వారిప్రసాదమున నలంకారము భవని లక్షణాధికారరసాలం
కారము నొనర్తు నాంధ్రన, చోరచనచమత్కరియాభిరోభితమతి నై. 19

తే. అసదృశరసప్రధానశబ్దార్థములును, రీతులును స్పృశ్యులును నలంకృతులు గుణము
లాది యగులక్షణంబుల నలరూఁ గావ్య, సరణి యందు రలంకారిసారవిగులు. 20

క. ఈకావ్యలక్షణంబు ల, నేకులు దొడ్లొంటిపెద్ద లేగ్పణించిన సు
శ్లోకనృపచరితనుతి దీ, తుకలనయు నభినవాంధ్రకవిత యు నగుటన . 21

వ. ఏతత్ప్రబంధబధురావ్యాజ కావ్యాణాంప లక్షణ కృత్యంబు ప్రసంగ సంగ్రహణ
నిర్వహణకృత్యంబున నిత్యంబు నత్యంతకృత్యాననుబంధంబున .

క. బంధురతరప్రబంధుల, బంధముల కనంతకీర్తిభిగ్విప్రదధా
రంధర్యగ్రంథాలము నె, సుంధునననద్య రములనుగుండ్లనముల . 22

నీ. రామాయణాదికగ్రంథంబు లహద్య, నేత్యస్థనల నన్నియొక న క్క .
నై శేషికాదినానాకాస్త్రములు శివ, ప్రతిపాదనమున సన్నతి సహించి
సంధ్యాదిమంత్రము ల్యవ్యవహార నామ, జపసాధనల ననవ్యగ్రము లగ్ర్యుక్త
బలును లొండొంటికెక్కి మిమ్ము-లును బగ, బ్రహ్మగోచరముల ప్రాణలీల గారవే
తే. ననినఁ గావ్యం బమేయనాయకవికన్య, గన్వరూపసిరూపలక్ష్మణి యగుట
నేర వివరింప నేల బంగారమునఁగ, బలంబుల రస్యలహరి యబ్బుటయ కావ. 23

కా. వేదంబుల్ నృపశాసనంబులు సుహృద్విశ్వాపనంబు ల్పరం
ణాదిగ్రంథము లంగనాజనపిలా సాలాపలీలాసము
ప్రాదుర్భవము లొర కావ్యములు కర్తవ్యపదేహక్రమం
వాదప్రక్రియ లెన్నఁ గావ్యమహిమ ల్వర్ణంపఁగా శక్యమే. 24

మ. పరమజ్ఞానలతాలవాలము బగత్ప్రసాదవృత్తిపరసా
గరచంద్రోదయ మిష్టసంఘటన రేఖా దివ్య గంగా త్తిమం
బురుకాగ్పగ్యాదశానిశాసనములిం బుద్ధ్యలసంస్కారభి
స్యరసాస్వాదరసాయనం బనినఁ గావ్యం బిన్న సామాన్యమే. 25

క. కావున నేమవిధమగు, నొకంబు లైన కావ్య ములగును నెవర
తన్న వేలహరిగల్గిక, కనడి నననవ్యనామక ప్రదర్శిమ. 26

మ. అని యూహించి మరలయన భుజిత కావ్యలక్షణమోసంగ్రహ
బనఘంబై వెలుఁ గొందను న్న రవిసంభాధిత్వసంధి, నృసిం
హానృసాంగ్రహణీకృతనగ్నముచి నాంబువిప్రలూపం
సనమకం గావున సంగమ నాయక మనకమనము నగ్గం బవన . 27

కావ్యాలంకారసంగ్రహము.

నాయకవంశవర్ణనము.

- సీ. శ్రీమించు పద్మవిభామామణి కినుండు, సీరతసంసారవార్నిధికిఁ దరణి
త్రైజగతీసజ్జనశ్రేణికి మిత్రుండు, బహుతమోవనికి విభావసుండు
సమదమందేహదేహములకుఁ దపసుండు, చతురాగమార్థసంతతికి సవిత
సకలనోరపరంపరకు సహస్రకరుండు, వినతలోకవితానమునకు ద్యుమణి
- తే. హరిహరవిరించిముఖదేవతానుభావ, ఘనతరస్వర్ణకారు లొక్కటియ కాఁగఁ
గిరఁగికూర్చినయపరంజికణ్డి యనఁగ, సూర్యుఁడిరహించుఁదేజోనివార్యుఁడగుచు.
- క. ఆతనికి వైష్ణవతమను, వతనికి నిత్యైశ్వర్యపతి యతనికిఁ గుక్షి
క్షీతీపతి యతఁడు వికుక్షిం, బ్రతాపభునిఁ గనియె నతఁడు బాహునిఁగనియెన్. 30
- సీ. అనరణ్యహతసకాయనఖమండుపృథుఁగాంచె, బృథుండుప్రశంకుధాత్రీంద్రుఁగనియె
నతనికి దుంధుమారాధ్యైఖ్యుఁ డతనికి, మాధాంత యతఁడు సుసంధిఁ గాంచె
నతనికి శ్రువసంధి యతనికి భరతుఁ డా, ధన్యున కసితుఁ డాతనికి సగరుఁ
డాతనికి నసమంజుఁ డతఁ డంశుమంతునిఁ, గనియె దిలీపుఁ డాతనిసుపుత్రుఁ
- తే. డతఁడు గాంచె ధగీరఘు నాత్మవంశ, పావనుని నాతనికిఁ గకుత్స్థాననీశుఁ
డతఁడురముఁగాంచె గనియె నాక్షితితలైక, పతిసు నాభాగునతఁడు నాభాగుగాంచె.
- చ. ఆతనికి నంబరీషుఁ డయుతాయువు తత్సతుఁ డవ్వసుంధరా
పతి గనియె న్నహత్తు ఋతుపర్ణ నతండును సత్యకౌము నా
తత బలుఁగాంచె నాతఁడు సుదాసునిఁ గాంచెఁ దదీయుఁ డస్తికుం
డతనికి మూలకుం డతని కాశితసంఖ్యరఘుండు వెండియున్. 32
- క. ఘనుఁ డతఁ డైలబిలేంద్రునిఁ, గనియెం బృథుధర్త విభునిఁ గనియె నతఁ డతం
డును విశ్వమహునిఁ గనియెం, గనియె న్భట్వాంగు నతఁడు గాంధీర్యనిధిన్. 33
- సీ. భిష్యుఁ డాతఁడు దీర్ఘ బాహునిఁగనియె నా, తఁడుగాంచె రఘువు నాతనికిఁగలిగె
బాహుషాదుఁ డతనికిఁ బాడమెఁ గల్పాపా, దుండు తత్సతుఁడుశంఖనుండుసుదర్శ
నుండు దత్తనాథుఁ డాతఁడు గాంచె నగ్ని వృద్ధ మహీశు నతఁడు శీఘ్రగునిఁబడసె
నతనికి మరుండు దదాత్తుజుండు శకుఁ డా, తని కంబరీషుఁ డాతనికి సహుషుఁ
- తే. డతనికి యయాతి నాభాగుఁ డతఁ కతని, కజుండు దశరఘుఁ డతనికి నతనికొదవె
రామభిక్రుండు దద్వంశరత్నమయ్యె, సారిడి గలివేళఁ గలికాలచోళవిభుండు. 34
- సీ. ఏరాజువివిధపుష్పరాగనమున గం, గాధుతలమీఁది కౌచు మానె
నెరాజుదివ్యాన్న సారార్పణంబున, శిశికంఠమెఱి నున్న చేయి మానె

- నేరాజురత్నోపహారానుభవభూతి, రుద్రునెమ్మలదండకోట మానె
నేరాజుకొంచనా గారారచనకేళి, భవునకు గిరు లెక్కుసాటు మానె
తే. జలధి దేవేరి గావేరి జనులు నూడ, నుండ నాచ్చాదన మొనర్చునొటపు మెటయ
నుభయతటములదరుపజ్జులునిచె నేనృ, పాలుడెతడొప్ప గలికొలచోళవిభుడు
చ. అతడు మహాదిగంతవిజయం బొనరించి సురాస్త్రియకాల ను
న్నతనిజమీనలాంఛన మొనర్చుటకై గిరిరాజుఁ ద్రిప్ప న
ప్రతిమతదీయదోర్మగభర భ్రమితాచలశృంగసంగతా
మితజనరూఢి నేడును భ్రమించు దదగ్రతిఁ గ్రహించుట.
తే. శ్రీలఁ జెలువొండు నాకలికొలచోళ, కుంభిని నాకుకులమున సంభవించె
కునఖనిఁజేరి రత్నంబు గలుగురీతి, భోగసౌభాగ్యసురరాజు పోచిరాజు. 36
- నీ. తనకీర్తికబరవాహిని యీడు గామికి, నమ్మహానదితోడఁబుమున సాక్షి
తనప్రతాపస్ఫూర్తి కినువేడి నట గామి, కలినిబింబము చూయునటలు సాక్షి
తనస్థైర్యమహిమకుఁ గనకొద్ది ప్రతిగామి కి నటఁ గాఁపున్న గోత్రం సాక్షి
తనకొంతికి మృగాంకుఁ దెనగామి కలనితో, నదిపొత్తు మనుకర్త సాక్షి సాక్షి
తే. గాఁగ విలసిల్లుననుపమయ్య ప్రభర్త, పరల నృసపత్నీ కిలఁ డోబబంతి యనఁగ
రాజమృగ రాజు వైభవరాజరాజు, భూరిసంపద్యరతిరాజు పోచిరాజు. 37
- క. అపోచిరాజులరెను, ధాపారావారమునకుఁ దారాపతి యె
యే పొండుఁ దిరుమల మీ, జీపాలుఁ నెనంతకీర్తినితోవ్యభిజ్ఞులఁ డై.
నీ. రక్షింఁగ నాడు హిరణ్యధారావృష్టి, జనురార్థ సుఖూతచాతకముల
శిక్షించినాఁ డుగ్ర నోతేయపవిధార, బ్రహ్మక్షగిరిలక్షపక్షగిరిమ
వీక్షించినాఁడు సద్విభవావహవివాహ, సదనలబుఁ గదనలబు సరియకొఁగఁ
బ్రోక్షించినాఁడు సంపూర్ణ దయాధాగ, వితతానదాత పాప్యతలమిఁద
తే. నతడు రాజన్యమాత్రుఁడ యపగళిఖిల, చరిమగహ్వరబంహృష్ట జగత్సమిర
పటలపాటనపటుపహాభాన్వరుడు, రాజకుల సొల్లి తిరుమలరాయనకొల్లి. 38
- క. భారాజశిఖామణికిఁ, భారత్తులు తనయు ల్లరి తిప్పవిభుఁడు గం
భీరగుణాంభోరాశి య, పొరక్కపామూర్తి విల్లభిక్షేత్రమణిగున.
వ. అం దగ్రబుఁడు.
నీ. తనజయధ్వజమాకుటములు వేరికిఁగల, భువిల సన్న దిదీపకళల మూపఁ
దనశిలీముఖము లుద్భూవిగోధశిగోధ, జలజహోజితగ సావనము లునఁ
దనలేజము లరాతిధిరజీవమాదనకీ, కిబరకొనబి డొంకకాగ మునఁగ
దనవాహిని ప్రోగ్ధ దుర్బుప్రతికూల, భీమ మిద్ధుల్ల దుర్భేదమునఁ దెలిర్చు

తే. నాజి మాంధాత యనఁ బొల్చురసికలోక, సతతసంరక్షణాస్తోకజాగరూక
నవనవాసందహృల్లగ్న నందగోప, బాలకుం డైనతిప్పభూపాలకుండు.

తే. అతఁడురామప్రభుని బానెమాంబయందు, నాబశేంద్రునిలక్కాంబయందుఁగనియె
జలజనయనుండు రుక్మిణీజాంబుతుల, యందుఁ బ్రద్యమ్న సాంబుల నందినట్లు.

క. వారలలోన ధురం ధరుఁడై రామనృపాలుఁ డమరు శ్శమరపురంధ్రీ
చారుకరగ్రహలీలా, కారణదోరగ్రకుటిలకౌక్షేయకుఁడై.

45

చ. హరిభజనప్రవీణుఁ డగునాధరణీంద్రుఁడు బైచమాంబికం
బరిణయ మైతనూభవులఁ బ్రజ్ఞులఁ దిమ్మనృపాలు నోబభూ
వరు వరదేంద్రుఁ దిప్పమహిషల్లభుఁ బానెమరాజు వేంకటే
శ్వరు నిలఁ జక్రచక్రి సదృశప్రథితాత్తులఁ గాంచె నార్వురన్.

46

చ. అరయఁగ నప్తుహీవరుల కగ్రజుఁడైతగు తిమ్మరాజు ని
ర్భరతరధాటికాతురగపాటనమూర్ఛిత యా ధరాతలో
దరికి నిరామయాషవిధానము నిజ్జరివైద్యు వేడఁగా
నరిగెడులీల నమృతసమగ్రరజోవ్రజ మేఁగు నింగికిన్.

47

క. ధర నతఁడు రామనృపసో, దరి యగుకొండాంబయందుఁ దనయునిఁ గాంచెన్
నరసుతు నెరవేకటవిభు, హరిసిరియం దతఁడు గన్నయాకృతి దోచన్.

48

నీ. మిత్రగేహములనమిత్ర గేహమ్ములఁ, గనకసంఘాత మేఘుఁడు నిల్పె
ధర్మాగమమున సద్ధర్మాగమమున నిర్భరగుణారోప మేరా జొనర్చె
విగ్రహంబున భీమవిగ్రహంబున మహావిషమాంబకత్వ మేవిభుఁడు దాల్చెఁ
గృతులయందు నిఖిలాకృతులయందును రాగభరితపీక్షణ మేనృపాలుఁడునిచె.

తే. జగతి నేరాజు కువలయోత్సవ మొనర్చు, రాజు గావున నటు స్వీయరక్షచేతఁ
గోరి యన్వర్థ మగుచంద్రగుప్తదుర్గ, మఱఁడు విలసిల్లు వేంకటక్షితివరుండు.

49

తే. అతఁడు తిష్ఠాంబయందుఁ దిష్ఠావనీశుఁ, జిన్నతిమ్మప్రభునిఁ గాంచె నీతయందు
రవికులోద్ధారకుండైనరాఘవుండు, గరిపుఁ గుశలవవీరులఁ గన్నకరణి.

50

క. ఈసంతతిఁ నగు తిమ్మ, త్తాసుక్రామునకుఁ గూర్చి సహజన్ముఁడనన్
భాసిల్లు నోబనృపతి శు, నానీరమహీజవితరణగుణాస్పదుఁడై.

51

చ. సరసనఖప్రసూనఘజశాఖలఁ జెంది నచోమరందమా
ధురిఁ జెలు నొంది కీర్తి యనుతోరపువాసనఁ బొంది సాంపునం
బరఁగుదళంబులం బ్రబలి పండితకీరపరంపరాఘల
స్ఫురణ మొసంగు నోబనృపపుంగవుఁ డాశ్రితపారిజాత మై.

52

- ఉ. భూనుతశౌర్యఁడోబన్యపపుంగవుఁ డుగ్రరణోర్వి భీమబా
హునిశితాసిధార ననతాహితకోటియుద స్తహ స్తము
ల్పాని హరింపఁ దద్గళితభూరిసమున్నతఖడ్గము ల్పర
స్థానము చేసిన ట్లమరు సారెను వారికి నూర్ధ్వయాత్రకున్. 53
- క. అతఁ డోబళాంబయం ద, ప్రతిముని నోభశన్యపాలు రామమహీశుక్
క్షీతిఁ గాంచె విద్యయం ద,ద్భుతధీనిధి వినయబోధములఁగాంచుగతిన్. 54
- క. తదనుజుఁడు వరదభూపతి, సుదతీమకరాంకుఁ డమరు సురపురపనితా
విదితవరదానచాతురి, గదిసినయాత్మీయ నామకము సార్థముగన్. 55
- వ. తత్క్రమంబున. 56
- సీ. అపనినభోంతరం బాస్యరంధ్రము గాఁగ, ఘనపంక్తిమోముపైకప్పు గాఁగ
హిమశైలవింధ్యశైలములు కొమ్ములు గాఁగఁ, బూర్ణచంద్రుండుమూఁపురముగాఁగ
శరధులు నాలుగు గొరిజపట్టులు గాఁగ, నైలింప నది గంగఁడోలు గాఁగ
వాసుకి యాభీలవాలదండము గాఁగఁ, దారకల్ కింకిణీతతులు గాఁగ
- తే. గరిమఁ జెన్నొందు బసవశంకరమహాంక, మాజి నేరాజశేఖరుం డావహించె
నతఁడు నిలువెల్లమగఁటిమి యనఁగఁ బరఁగు, రామవిభుతిప్పశౌరి నిర్వారితారి. 57
- సీ. బలధూతధూళిచేఁ బందిళ్లు సమకట్టి, యహితరక్తము కలయఁపి చల్లి
నవయశోరుచివితానవితానములు గట్టి, వివిధవాద్యధ్వను ల్వెలయఁ జేసి
విమతాస్థిపటలచూర్ణముల మ్రుగ్గులు పెట్టి, ద్విజపరంపరలను విం దొనర్చి
దళితారికుంభిముక్తాఫలంబులనేస, చల్లి ప్రతాపాగ్నిసాక్షి గాఁగ
- తే. మెఱయు నేరాజు విజయలక్ష్మీవివాహ, విదితసన్నాహుడై యతఁడదురుగుండె
పిటికికండయు లేనిగభీరఘోర, రణజయోత్సాహి పానెమరామవిభుఁడు. 58
- చ. అతనిససహోదరుండు చతురంబుధివేష్టితభూధురంధరుం
డతులితశౌర్యభీకరభుజాగ్రుఁడు వేంకటరాజు వొల్పు నా
క్షీతిపతి దానవాసనల భోచరశాఖిఁ దిరస్కరింపఁగా
వితతతదీయదుర్యశము విస్ఫుట మా నలిమండలాకృతిన్. 59
- క. ఈవంశకర్త యగుతి, ప్పాననిపాలునకుఁ గూర్చి యనుజస్తుఁడు దా
నై వెలయు న్వల్లభధా, శ్రీవల్లభుఁ డఖిలరాజతేజోనిధియై. 60
- సీ. కమలాప్త కమలాప్త కమలాప్తసన్నిభుం, డేవిభుండు రుచి ప్రభావ దయల
గోరాజ గోరాజ గోరాజసంకాశుఁ, డేరాజు మతి భోగ గౌరవముల
హరిపుత్ర హరిపుత్ర హరిపుత్ర సదృశుడే, ధన్యుండు జయరూప దానవిధుల
నాగారి నాగారి నాగారికల్పు డే, మేటి ప్రాభవ వేగ పాటవముల

తే. నతఁడుసువిచారుఁడవికారుఁడనఘుఁడలఘుఁడప్రమేయుఁడజయ్యుఁడతిప్రతాపు
డప్రతీపుఁ డనేకలోకాభినంద్య, చరితుఁ డింపొందు వల్లభత్వవరుండు. 61

ఉ. వల్లభరాజశౌర్యగుణవైభవ మెన్న విచిత్ర మమృషీ
వల్లభువైరాజి వనవాటికనుండి నిజాంబుజాస్యత
న్వల్లభ యందుఁ బిల్వఁగ నవార్యతదుజ్జ్వలనామసంస్కృతిం
బెల్లు వడఁకుఁ గాంతపయిప్రేమము గొంతనెపంబు సేయుచున్. 62

క. అతులప్రతాపుఁ డా భూ,పతి ప్రోల్దేవేరియందుఁ బ్రబలునిఁ దిమ్మ
క్షీతిపాలునిఁ గాంచెఁ బశు,పతి పార్వతీయందు గుహునిఁ బడసినభంగిన్. 63

సీ. భోగి మట్టినవానిఁ భోగి జుట్టినవాని, భోగిఁ బట్టినవానిఁ బోలసేర్పుఁ
దమ్మిఁ దాల్చినవానిఁ తమ్మి దొల్చినవానిఁ, దమ్మి మొల్చినవానిఁ దారసించు
మృగమునుంచినవాని మృగముఁ ద్రుంచినవాని, మృగముఁ బొంచినవానిమీఱజాలుఁ
గొండ నొక్కినవానిఁ గొండఁ జెక్కినవానిఁ, గొండఁ గ్రుక్కినవానిఁ గొదపసేయు

తే. భరణభూతిజవప్రభాబాహుశక్తి, మతికళాశౌర్యసత్యశుంభత్ప్రభావ
భోగగాంభీర్యగుణములఁ బుడమి నేనృ,పాలకులు సాటి యాతివృషార్థివునకు. 64

తే. అతఁడుగంగాబయందౌబళావసీంద్రు, మూర్తిఘన సింగవిభుఁగాంచెఁగీర్తినిధుల
నత్రి యనసూయయందుఁ మున్నబ్జగర్భ, కమలనాభకపర్దులఁ గన్నయట్లు. 65

ఉ. వారలలో గభీరగుణవారిధి వారిధిపంక్తిలో సుధా
వారిధి వోలె భూమిధనవర్గములోఁ గనకాద్రి వోలె దో
స్సారము బీరముం దెగువ సత్యము శౌచము సద్విచార మా
చారము గల్గి పాలె బుధసన్నతుఁ డౌబళరాజు ధన్యుఁ డై. 66

సీ. అప్పుపా లైనశుభ్రాబ్జంబు రుచి యెంత, మాటమోచినయంచతేట యెంత
నీళ్లు మోచినభవానీభర్తకలి మెంత, బిలము దూతిన శేషుబలిమి యెంత
తమ్ములతోఁ బోరుతారేశుకళ యెంత, తృణ మైనశరపుంజదీప్తి యెంత
పండ్లిగిలించుకల్పకశాఖదళ మెంత, విరిసినమల్లాలవీక యెంత

తే. యనుచుఁ దనగీర్తి ధవళాబ్జహంసమదన, మధనవరభోగివిధుశరామర్త్యవిటపి
వికచవిచికిలమాలికావితతిఁ దెగడ, వసుధఁ బాలించు నోబభూవల్లభుండు. 67

సీ. ఇతనివైరులు వనప్రతతిలోఁ గాఁ పుండ, నన్వర్థ యై ధాత్రి యవని యయ్యె
నితఁ డంతరీపంబు లేల ముద్రాసముఁన్నిదుఁడై జలధి సముద్రుఁడయ్యె
నితనియాలము చూచి యెల్లవేల్పులు నిమే,షము మాన ననిమేష సంజ్ఞఁ గనిరి
యితనిసేనాధూళి హిమనేతువులు గప్ప, గౌరీశుఁ డపు డంధకారి యయ్యె

తే. నితనికరుణాంబురాశిసంభృతతరంగ, సంగతం బైనమనమున సంవరించి
శౌరి నారాయణుం డయ్యె జగతి ననుచు, సుకవులు నుతింతు రౌళత్తోణివిభుని

స. తత్క్రమంబున.

69

సీ. చతురాననాధిక శ్రుతిహితశీలుఁ డై, విబుధాన్నదానప్రవీణుఁ డగుచు
ఎసుమతీభారధూర్వహుఁ డై నృసింహతా, బ్రాజి యై బలిశిరోరత్న మగుచు
నర్జునకరగర్వహరణసత్కీర్తి యై, యతనుశాస్త్రవధర్తహారి యగుచుఁ
గామపాలాఖ్యుఁ డై గరిమసర్వజ్ఞుఁ డై, నరవిరోచిత మైనచడత యెఱిగి

తే. శౌరి బహురూపవిహరణ శ్రమముఁ జెంద, లేక యన్నిగుణంబులు నేకమూర్తి
యందు నిరవొందఁ జేసినయట్లు వొల్చు, మూర్తినిర్జితరతిరాజు మూర్తిరాజు. 70

చ. చిరతరకీర్తి మూర్తినృపశేఖరుఁ డాహవదర్శదారిభూ
విరులఁ గరాగ్రలోలకరవాలముఖవత్తున గ్రుచ్చి యెత్తుఁ ద
ద్వరవరణాభిలాషయు శవాసనలోకవిలాసినిపరం
పరలకు వీరు నల్లభులు పల్లుఁ డటంచు నొసంగుకై నడిన్.

71

సీ. గురుచనిపకుల కాదరి మొప్పఁ గొం దని, యొసఁగియుఁ గొండని యొసఁగ కుండు
నమితలానణ్యలీలావాప్తి వే మారుఁ, గినిసియు వేమారుఁ గినియ కుండు
సత్కీర్తిచే సుధాకరచేవసరసుల, నాడియు సరసుల నాడ కుండు
నరులపై నిశితసాయకపంక్తి చేపట్టి, విడివియుఁ జేపట్టి విడువ కుండు

తే. ఫణిపతికినైన భారతీపతికి నైనఁ, బశుపతికి నైన నలబృహస్పతికి నైన
నని నవలీలఁ బొగడంగ నలవిగాని, చరితములఁ బొల్చు నాసింగజనవిభుండు. 72

చ. చకచకమించుసింగనృపచంద్రునిశాతకృపాణవల్లిలోఁ
బ్రకటవిరోధియూధరథభద్రగజాశ్వవరూఢినీకదం
బకములు గాన వచ్చు సులభప్రతిబింబితమూర్తులై మహా
జికలితసాధ్వసోదయముచే నసిగర్భముఁ జొచ్చెనో యనన్.

73

తే. ఇట్లుసుగుణాభిరాములైయెనయుమూర్తి, ఘనుఁడు సింగక్షితీంద్రుఁడుఁడను భిజింప
నెలమి భీమార్జునులుగొల్వనింపుమీఱు, ధర్మసుతుమాడ్కిఁ దగునోబధరణివిభుఁడు.

సీ. ఘనభుజాశౌర్యరాఘవుఁడు రాఘవదేవ, ధరణీశుఁ డేరాజు తాతతాత
నరసుతుఁ డైనపిన్నమరాజు సౌభన్య, ధన్యుఁ డేరాజమృతాతతండ్రి
యమితవై భవుఁ డైనయార్ద్రీటిబుక్కభూ, తలనాథుఁ డేరాజుతండ్రితండ్రి
యసమానదానవిద్యాధురంధరుఁ డగు, రామరాజేంద్రుఁ డేరాజుతండ్రి

తే. యట్టిసోమాన్వయాభ్యశితాంశుఁ డనఁగ, నమరు శ్రీరంగవిభువు త్రియై చెలంగు
లక్కమాంబను వరియించె లలితశీల, నమ్మహాసాధ్వీసోదరు లధికయశులు. 75

క. కోనక్షీతి పతితిమ్మమ, హీనాభుఁడు రామన్యపతి యెఱితిమ్మధరా
జానియను వేంకటేంద్రుఁడు, భూనాయకతలకు లగుచుఁ బొల్తురు ఘను లై. 76

ప. అం దగ్రజుండు.

సీ. లాటీకుచాభోగ సాటీరపంకంబు, బోజిముఖాబ్జకర్పూరకలన
గౌభీనవీనాఁక పాళీసుకూలంబు, చోళీకుచాళీప్రనూనరాజి
యంగీముఖాఁగ సంగీతవాచిక, లింగీవిలాసకేళీమరాళి
భోజీకరస్వచ్ఛరాజీనకాఁతికాం, భోజిమహాహీరముకురరేఖ

తే. కుంతలీకర్ణమాక్తికకుండలస్ర, కాఁ మెవ్వానియభినవాకాశదేశ
చంద్రికాయితనత్కిర్తిజాల మతఁడు, ప్రబలు శ్రీరంగవిభుకోనప్పావుండు. 78

ప. తదనుజుండు.

కా. శ్రీరంగప్రభుతిమ్మశౌరిభుజకాక్షేయంబుచె నాజుల
న్వీరారాతులఁ గ్రంప నాక్షితిపతు లేవేగ మార్తాండునిం
దూఱందూఱఁ దదీయమండలసముద్భూతవ్రణశ్రేణికి
న్నరగద్రౌశధచూర్ణభాతిఁ దగు నెంతేఁ దచ్చమూరేణువుల్. 80

ప. తత్క్రమంబున.

సీ. ఖలు నతిద్రోహి సల్యయతిమ్మని హరించి, సకలకర్నాటదేశంబు నిలిపె
నతుని ఎర్దితునిఁ దత్పుతునిఁ బట్టముఁ గట్టి, కుతుపనమల్కన త్తోణి నిలిపెఁ
బదిలుఁ డై రాచూరుముదిగల్లుగప్పంబు, నేనుఁ గాంచి సపాదనీమ నిలిపె
శరణన్నమల్కనిజాముని కథయం బొసంగి తదీయరాజ్యంబు నిలిపె

తే. నవని యంతయు రామరాజ్యంబు సేసెఁ
దనగుఁబంబులు కవికల్పితములు గాఁగ
నలవియె రచింప సత్కావ్యములను వెలయ
భూమి నొకరాజమాత్రుఁడే రామవిభుఁడు. 82

సీ. ఖరదూపణాఖర్వగర్వనిర్వాపణం, బాజి నెవ్వానిసాయకనికాయ
మధికతా రావరాహంకారవారణో, ద్వేల మెవ్వానియశోవిమలశోభ
విపధారికామనీవిభుటసాటోప మే, యవని శుకోపారుణాక్షి రేఖ
పౌలస్త్యనిరసప్రాధిమాఙ్గాకిరం, బేరాజుచారిత్రచారుభూతి

తే. యతఁడు కలియుగనన్యరామావతార, చారుతాసార్థ నామప్రచారుఁ డగుచు
వెలయు బ్రహ్మాండపేటికావితతకీర్తి, ధనుఁడు శ్రీరంగవిభురామధరణిధవుఁడు. 83

సీ. తనభుజాదండకోదండ మఖండమై, యనువేలశరవృష్టి నాచరింపఁ
దనహేతిశతకోటిసునధాశధశ్యమై, ప్రతిపక్షబలభద్రదాపటిమఁ నెఱప
దననిగ్రహంబు సజ్జనమనోహరియై మంజుఘోషాశ్లేషమహిమఁ జెలఁగఁ
దనవైభవంబు సంతానసమృద్ధిమై, సురభిసంభృతగుణస్ఫురణఁ జెంద

తే. రాజదేవేంద్రుఁ డితఁ డనఁ దేజరిల్లు, ననఘచాళుక్యనారాయణాంకనివిధ
బిరుదమన్నవిభాళాదిబిరుదశాలి, స్రాధవోపేంద్రుఁ డెఱిమై స్థాపుండు.

సీ. అసురారిరాణి నే నధివసించుట యెట్లు, బహువిధాసురవంశభవులయందు
సురలోకధనుసోదరి నేను నిలుచుటె, ట్లకట గోఖాతపాతకులయందుఁ
దైలోక్యమాత నేఁ దగిలి యుండుట యెట్లు, తైలోక్యకంటకోద్ధతులయందు
దేవతారాధ్య నే దిరముగాఁ దగు టెట్లు, కడుదేవతాద్రోహకరులయందు

తే. ననుచు యవనులఁచెగడి తన్నాశ్రయించు, వారసామ్రాజ్యలక్ష్మీసేవాఁడుగొనియు
నాహవోగ్రబరీదసత్తాంగహరణుఁ, డెఱిఁడు విలసిల్లు శ్రీవేంకటాద్రివిభుఁడు. 85

మ. ప్రతికూలాదసభృద్విభవదనకళాపారీణ మై సంగర
క్షీతిలో వేంకటరాజశేఖరునికొత్తేయంబు కృష్ణాధిక
ద్యుతిఁ జెన్నొందఁ దదీయధారఁ బడి కా ద్రోహకరు ల్యాపన
క్షీతిపుల్లించిరి నాకలోకవనితా శృంగారసాంగివ్యముల్.

86

మ. బలధుర్యం డగువేంకటేంద్రనిఘహబాహుబలాటోప వి
హ్వలుఁడై మున్నతిధావనక్రియ సపాదాభిఖ్యుఁ డైనట్టియే
దులఖానుం డిదె నేఁడుఁ గ్రమ్మట సపాదుం డయ్యెనా నర్తిలిం
దలఁ దత్పదము దాల్చె భీమరథిపాంతం గాన నీత్యోన్నతిన్.

87

మ. స్థిరసంగ్రహజయాభిరాముఁ డగునాగ్ర వేంకటక్షౌవరుం
డరయ న్రాజశిఖావతంసుఁ డగుఁ దధ్యం బుష్టిఁ గాకున్న నీ
ధరణీపాలకు లెల్ల మెచ్చఁగ సపాదక్షిణిభృత్ప్రీతి భా
సురచుర్గాధిపత్యవైభవభవనూర్తి నివృజ్యంభించునే.

88

క. ఈరాజమంబులసోదరి, యై రాజులు లక్కమాంబ యమృతాశనధా
శ్రీరుహముల కైదింటికి, నారయఁ దోబుట్టు సగురమాంగనపగిదిన్.

89

సీ. ప్రతివచ్చినన్నపూర్ణాదేవి భ్రష్టున్న, మిడత సుయమి నలయింప కున్నఁ
బాటి నేయఁగ నచ్చు భాగీరథి నధింబు, ముట్టి పెకఱొంగయై మురయ కున్న

సరి వచ్చు భూకాంత సకలప్రజాభార, పూర్ణాసహత్వంబుఁ బూన కున్న
రూపింపనచ్చు ననుంధతి నేప్రాద్దుఁ, దనయల్పభావంబు దాల్చు కున్న
తే. నిమ్మహాసాధ్వి కని జను లెల్లఁ బొగడ, నలరు నోబక్షితీశు నర్థాంగలక్ష్మీ
బాంధవాపనధుర్యవై భిన్నకదంబ, లలితసద్గుణానికురుంబ లక్కమాంబ.

క. పోలోమికి నిండునకు మహాలలితాకృతి జయంతుఁ డాత్మజుఁ డైన
ట్లాలక్క మాంబ కోబన్పు, పాలునకు నృసింహధరణిపతి జనియించెన్.

91

నీ. కాశ్యపి తా నొటఁ గశ్యపోద్భవుఁ డైన, కాకోదరస్వామిఁ గలయు పెట్టు
భాత్రి యా తనపయోధాఁడే బెరిగినఁ, గమతకులాధీశుఁ గవయు పెట్టు
తగ డేను వెగువేళఁ దల్లకఁ బగుధరా, ధరశిరోమణిఁ గూడఁ దలఁచు పెట్టు
తనక యావిర్భవించినఁబంచనామహా, క్రొడంబతోఁ గూడి యాడు పెట్టు

తే. కగవుగా దంచు ఖణికుర్తధరణిధరవ, రానిభూదారముల మాని యవనికాంత
తనభుజాదండమున నుండఁ దనరుచుండు, సఃసగుణహరి యోబయనరసశౌరి.

92

క. అతఁ డిల రామయతెన్న, క్షీతపతీనశ్చుక్తుఁ డగుద్యు జెలు వొంగుగుణా
న్వీతుఁ డగుతీరుమలభాత్రి, పతితనయం దిరుమలాంబఁ బరణయ మయ్యెన్.

93

నీ. పాలు పగు నేసాధ్విభుజవల్ల రుక్మిణీ, సత్య యేగరితవాచావిశుద్ధి
జనకనందిని యేవిశాలాక్షిమతిరేఖ, భద్ర యేమగువశోభనవిసీతి
యననూయ యేకుటుంపేసి దృష్టి సర్వమం, గళ యేశుభాంగనలలితరీతి
ధృతి సుదక్షిణ యేసత్ప్రత కరుణసం, పత్కాంతయేయింతి భవ్యమూర్తి

తే. యట్టిగుణధన్యయై తనయాత్మయెల్ల, నఖిలపతిదేవతాసంగ్రహం బనంగ
నలరు నరవీరవల్ల శిష్టానంద్ర, శరధిమందారపల్లయై తిరుమలాంబ.

94

తే. ఆమగువయఁడు నరసింహభూమివిభుఁడు, రసిక సారంగరాజు శ్రీరంగరాజుఁ
గనియె ననఘునిదేవకీకాంతయందను, ఘుఁడు వసుదేవుఁ డచ్యుతుఁ గన్నపగిది.

95

క. అతఁ డుభయవంశపావనుఁ, డితఁ డన బాలార్కవిజయహేనాకవిభా
నిత్యతయ నమందముద, స్థితసంక్రాంతపము దాల్చు శ్రీరంజితుఁ డై.

96

నీ. భువతఁ జేసాఁపనేర్చిన నాటానండియు, శత్రులమీఁదఁ జేర జాఁప నేర్చె
ననయంబు నెదుగువెట్లైన నాఁడఁ గండియు, నదివేరింబులమీఁద నడుగు నెట్లె
ననితము గ్రహిమనాటనంశియు న్నది, కలయశోనెనీతముల గ్రసించె
ననపాంసుగతఁ జెందునాటచుండియు ఖిలా, భీలధాటీపాంసుకేళిఁజెందె

తే. నిలువ నేర్చిననాటనుండియు విరోధి, నృపతిసే నాపతుల గెల్చి నిలువనేర్చె
నగనవిభునిసిరింగభూ నాభివిభుఁడు, ప్రబలైబ్రబలుచునున్నాఁడు శ్రులగలఁడు.

- న. ఈకుమార నారాయణుం గాంచినరాజస్యపుంగవునకు. 98
- క. ఏతాదృశగుణమణికిధ, రాశలపరిపూర్ణ కీర్తిరమణికి జలధి
ప్రాతన్పుతధరణిభరణస, మాతతనిజభుజభుజంగమగ్రామణికిన్. 99
- క. ధన్యునకుఁ దరణికులమూ, ర్ధన్యునకు నిజప్రధానిర సువాదాన్యం
మన్యున క రాతన్మపపర్జన్యనిబంధనవిశేషశతమయ్యనకున్. 100
- క. అజరగజరజతరజనికృ, దజతనుజన్మకుజపురజదభుజగగజభు
గ్వ్రజవిజయినిజ యశోమయ, సుజననుతద్భజున కధక శోభానిధికిన్. 101
- క. గండరగండని కభినన, మండలికాఖండమన్నెమార్తాండునకున్
జండప్రతాపపిహితా, జాండనుకున్ లోభేమన్నియరగండనికిన్. 102
- క. లక్ష్మాంబానందనునకు, దిక్ష్మాంతచికురనికరచీపితకుసుమ
స్రక్ష్మాంతదంతురయశో, ధక్ష్మానిధి కహితకరిఘటాభీమునకున్. 103
- క. గాధేయగోత్రసననధు, రాధేయున కఖిలసుకవిరాజికశాధా
రాధేయదానవిద్యా, రాధేయనకును ధరామరవిధేయునకున్. 104
- క. గర్వితబరీదసేనా, సర్వస్వహారానివార్యశౌర్యునకు సమి
ద్ధూర్వహసపాదభయదా, ఖర్వమహావిజయభేరికాబాంకృతికిన్. 105
- క. పీననిమల్కాస్థాపన, మానిలకయతాప్రసంగమంగళ్యునకున్
ధీనిధికి నృహరిచరణ, ధ్యానవిధానాపధానధారేయునకున్. 106
- క. తొరగంటి దుర్గరాజ్య, స్థిరసింహాసననివాసదీక్షానిధికిన్
పరయంత్రమత్స్యభేదన, బిటుదోద్దండునకు గండభేరుండునకున్. 107
- క. ప్రతిదినకనకవసంతా, ర్జితకృతికాంతునకుఁ దురగరేపంతునకున్
గ్రతుపురనారాయణగృహ, వితతప్రాకారఘటనవిఖ్యాతునకున్. 108
- క. అరుణారుణకరుణారస, పరిణామసమగ్రనయనపక్షాభునకున్
శరణాగతభరణాపర, నరసింహున కోబశౌరినరసింహునకున్. 109
- న. అభ్యుదయపరంపరాభీష్టాద్ధిగా నాయొనర్పం బూనివయిష్టుహాలంకారప్రబంధం
బునకు నాదికారణం బగునాయకగుణాన్తం బభీవర్ణించెద. 110

నాయక గుణములు.

- క. కులము మహాభాగ్యము ను, జ్వలతయుగాగతి మహావిశాలత ధర్మా
కలనయు నైదగ్ధియు నన, నిలనాయకగుణము లమగు నివి యేగ్గులుతున్. 111

క. పీనికి లక్ష్యములేల్లను, శ్రీనరసింహేంద్రుపేరఁ జెప్పెద నెలమి
నానావిభక్తిసూచిత, నానావిధపద్యగుంభనసమగ్రముగాన్.

112

కులీనత. —

సీ. ఏవంశమునఁ బుట్టెఁ బావనశ్రుతిధర్మ, ముక్తిర్మమఁడైన మనునృపాలుఁ
డేవంశమునఁ బుట్టె నింద్రాదు లరు దండ, సత్య చూడినహరిశ్చంద్రనృపతీ
యేనంశమునఁ బుట్టె నలఁ జతుర్దశలోకరక్షణక్షముఁడైన రావణాఠి
యేవంశమునఁ బుట్టె నహపరాఘ్నతపుణ్య, చరితధుర్యుడు చోళచక్రవర్తి

తే. యట్టియిందుఁ గ్రహరిసే నాధపత్య
సత్యయశుఁడైనభానువంశమునఁ బుట్టి
పరఁగుభూపాలసింహు నోబయనృహింహుఁ
దలఁపఁ గలికాలదోషంబు దొలఁగు ట్లరు దె.

113

మహాభాగ్యము. —

మ. ప్రకటాంబులవిగోధనైన్యముల మ్రొవంజాలు నొక్కొక్కనే
ఎరుండే వారనవాజికాలలు నమద్వైరక్షిణీంద్రార్పితా
ధిక వేదండహయాన్వితంబులు భుజిదస్తాంగదం బుర్విభా
గ్యకళావైభవ మెన్న శక్యమె సృసిఃహత్త్వతలస్వామికిన్.

114

జౌజ్వల్యము. —

మ. స్థిరసోమాన్వయగుగ్ధవాగ్ధ జనియించె న్వేంకటాద్రీంద్రభూ
నరిచంద్రుండు తదీయసోదరిరమావామాక్షి లక్కొంబయై
పరఁగెం దద్వనితాశిరోమణికి నోబట్టి జీపాతంద్రు శ్రీ
నరసింహాధిపుఁడై జనించె మరుఁడొన్నత్యంబు దీపింపఁగన్.

115

జౌదార్యము —

సీ. అలబల్బుదునిచేత ననుగు వెట్టఁగ నేర్చి, ధారాధరముచేత నిరువోసి
కానీనుచేఁ గంచుకముఁ బూనఁగా నేర్చి, యెలమి దధీబుచే నెముక బలిసి
క్షీరాంబురాశిద్రచ్చినవెన్న నీడేరి, నై లింపగవి చన్ను సొలఁ బెరిగి
కల్పపాదపథలోత్కరములఁ జవి గాంచి, వనజారి నె ప్లేన ననఁగి పెనఁగి

తే. ధరణీఁ బ్రోదివహించినదానకన్య, సకలయాచకబాంధవు ల్పన్నతింప
నీకరగ్రహణావాప్తి నెఱు న నగి, సరిసగుణహారి యాబయననసర్గరి.

116

తేజస్విత —

సీ. బహుతరాశాభ్రాంతి బయలు వ్రాకి క యున్న, గువలయద్వేషంబు గోగ కున్న
మీటితమ్ములవిరిపోటు నేనుక యున్న, వారుణీసక్తికిఁ బాట కున్న
జగతి నందఱు దను బగ లొనర్చక యున్న, దోషాభిభూతుఁ డై తొలఁగ కున్న
ద్విజరాజపరిభవోద్వృత్తి నేకొన కున్న, సరసుల నింకింపఁ జాల కున్న
తే. సాటి యగువిశ్వవినుతశశ్వత్ప్రతాప, వై భవధ్వస్తదుర్వారవైరివీరుఁ
డైనయోబయనరసింహు నమితభువన, భవనభృత తేజమున కబ్జబాంధవుండు. 117

ధార్మికత్వము. —

చ. పలుకుట సత్యవాసన క పారవిరోధి జయోత్సవంబు దా
నలఘుయశోధనంబుకొఱ కంబుధివేష్టిత భూపక్రిహం
బలరు నగణ్యపుణ్యచరితాచరణంబున కాత్త జీవనం
బల సుజనావనంబుకొఱ కార నృసింహనృపాలమాళికిన్. 118

వైదగ్యము. —

సీ. షణ్ణజారికశలచేఁ దనివి నొందించిన, నిలభేచరుఁడు ప్రాణ మిశ్చు ననిన
షణ్ణదంబు తనదుజీనన మెల్ల నొసఁగిన, నెమ్మేను శిబికోసికొమ్మటన్న
నీగి మ్రానేసొమ్ము లిచ్చినసురమణి, మి న్నంది తలఁపులో మెలఁగు చున్నఁ
జేరి పాదము బలి శిరసావహించినఁ, బాధోధి దా నెంత భంగపడిన
తే. వారి నెవ్వారిఁ గా దని ననుధ నౌర, నిక్కముగఁ గీర్తికామిని నీకుఁ దక్కె
నీదువైదగ్యగుణము విర్ణింపఁదర మె, నరనుతాటోప తొరగంటి నరసభూప. 119
క. అనయము నాయకనుగుణము, లనేకములు గలవు వాని నతివిస్తరభీ
తిని రూపింపఁగ లే నిక, ననుపమ నేతృస్వరూప మభినర్ణింతున్. 120

నాయకస్వరూపము.

క. కీర్తిప్రతాపసుభగుం, డార్తాననుఁ డఖిలగుణగణాధ్యుఁడు బాహు
వర్తితభూభరుఁ డై పరి, కీర్తితుఁ డగు భర్త కాన్యగీశ ప్రియుఁడై. 121

కీర్తిప్రతాపసుభగత్వము. —

మ. అరిని ర్భేదనధుర్య యోబయనృసింహ సింహసత్వాధ్య నీ
వరసత్కిర్తిమరాళ బాలిక భవద్వర్ధిణుశౌర్యప్రభా
భరితారుణ్యముఖాగ్రయై పరఁగుచుం బా ల్పీరు నేకంబుగా
ధరఁ గావించునను స్తవిస్తయక శాదాన ప్రవీణోన్నతిన్. 122

అర్తావనత్వము. —

మ. ఒక ప్రహ్లాదుని నార్తుఁ గాచితి మదయోత్సేక మేకానన
ప్రకటం బొనె యటంచుఁ దా బహుతరార్తత్రాణపారాయణో

త్సుకత స్త్రినరసింహుఁ డుద్వినరసఁడోణీశుఁ డైపుట్టెఁ గా
కొకభూపాలున కిట్టియా ర్థరణోవ్యోగంబు వాటిల్లునే.

123

గుణాధ్యత్వము. —

చ. ఆరయఁ బయోధిపాత్రమును నంజనశైలము కజ్జలంబుఁ ద
త్సురతరుశాఖలేఖని వసుంధరి పత్రముఁ జేసి వేడ్కతోఁ
గెరలి విరించి గేహిని లిఖించినఁ బారము వొంద జౌర ' మా
నరసన్య పాలమాళిసుజనస్తుతసద్గుణసంప్రదాయముల్.

124

భూభరణము. —

చ. విపులఫణాసహస్రమున వీరక ధరింపఁగ నేని మేగిని
న్నిపుణత బాహుపీఠమాన నిల్పె నృసింహుఁ డటంచుఁ బన్నగా
ధిపతి నిరంతరాద్భుతమతిం దల లూచ జరావిపాండురం
డెపుడుఁ బురాణభోగి యని యెన్నుదు రా భుజగేంద్రు నందఱున్.

125

కావ్యగీతప్రియత్వము. —

మ. నరసింహుఁ డశిఁధీరవీరరససన్నాహంబు వాటించియుం
గరుణాకోమలుఁ డై రమావిమలశృంగారార్ద్రుఁ డై పొల్చుచా
తురిసాహిత్యజమర్తకర్తకఠిన్వోద్యోగాదృతుం డయ్య నీ
నరసింహేంద్రుఁ డనూనగానరససంధానప్రియుం డెంతయున్.

126

చ. ఆమరత్నాధరధీర ధీరచితకార్యారంభ రంభాసమ
ప్రమదాధ్యమనోనురాగఘటనాపాంచాల పాంచాలగౌ
శముఖోర్వీనుతశౌర్య శౌర్యననలీలాలోల లోలాభవ
ద్రమణీయాగమధర్తధర్త తనయప్రఖ్యాతసత్యవ్రతా.

127

క. కుటిలారిభయదధాటీ, పటుపటహధమన్ని నాదపరిపాటితది
క్తటపటలచటులమేధా, పటిమపరాభూతభూతపతిమణిహారా.

128

మాలిని. అలఘునయవిహారా హారసీహారతారా
హలధరరుచిధారా హారకీర్తిప్రచారా
జలధివరగభీరా జైత్రకాక్షేయధారా
లలితగుణవిచారా లక్ష్మమాంబాకుమారా.

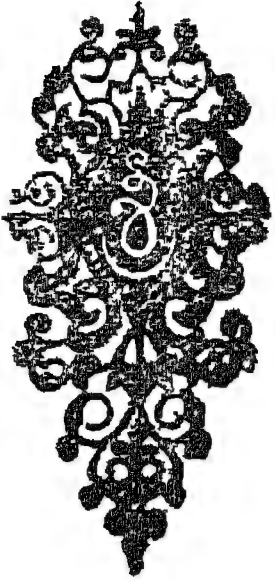
129

గద్యము. ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశప్రతిభా
బంధుర ప్రబంధపతనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక వేంకటరాయభూషణ
సుపుత్ర తిమ్మరాజపౌత్ర సకలభాషావిశేషనిరుపమావధానశారదామూర్తి
మూర్తిప్రణీతం బైన కావ్యాలంకారసంగ్రహం బనుమహాప్రబంధంబునందు
నుపోద్ఘాతప్రకరణంబును నాయకగుణవర్ణనంబును నాయకస్వరూపకథ
నంబు నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కస్తు.

న ర స భూ పా లీ య ము

కావ్యాలంకార సంగ్రహము - ద్వితీయాశ్వాసము.

రాజిత సదనకలా

ధారనిరంతరతరార్థిదారిద్యహరా

నారాయణచరణార్చన

నారీజనతారతీశ నరసాధీశా.

1

తే. అవధరింపుము లత్తులత్త్యములనెల్ల, ననఘ భవదీయనామధేయంకితముగ
బహువిభక్తుల నొనరింతుఁ బద్యవితతి, నిచట నాయకభేదంబు లెట్లు లనిన.

2

క. ధీరోదాత్తప్రముఖులు, ధీరోద్ధతధీరశాంతధీరలలితు లీ
ధారుణి నలుపురునాయకు, లారయఁ దల్లక్షణంబు లభివర్ణింతున్.

3

శా. ధీరాత్తుం డవికల్పనండు గరుణోద్వేలుండు సత్వాఘ్నఁ డా
ధీరోదాత్తుఁడు శౌర్యదర్పకుహనాధీనుండు ధీరోద్ధతుం
డారుణి నృమధీప్రసన్నుఁడు ద్విజుం డౌధీరశాంతుండు వృ
త్రారిం దోలినభోగిధీరలలితుం డై పొల్చునిశ్చింతతన్.

4

ధీరోదాత్తుఁడు:—

సీ. చలిచీమనేనియుఁ జాఁ ద్రొక్కఁగాఁ జాలఁ, డేరీతి గెల్చెనో వైరివరులఁ
గల నైననిజపర్ణనలు సేయ వినఁ జాలఁ, డెట్లుండుకొనియెనో కృతిచయంబు
చెలు వొందునాకారచేష్ట లెయ్యడఁ గానఁ, డెట్లు నవ్వునో యాత్మహితులతోడఁ
బరుషాక్షరంబులు వలుకఁ డెక్కాలంబు, నెట్లు భర్జించెనో హీనమతులఁ

తే. బరులఁ జేపట్టఁ డెలమిఁ జేపట్టి విడువఁ, డలయఁ డేమఱఁ డరి నైన నవగుణంబు
లెన్నఁ దోబయనరసధాత్రీశతిలక, మరయ నరలోకభాగధేయంబు గాచె.

5

ధీరోద్ధతుఁడు:—

మ. బలవద్వైరిభిదామదాభిరత మై భవ్యప్రతాపోజ్జ్వల
జ్వలనజ్వాలజటాల మై రణభయవ్యాసక్తతత్తనో

జలజాంధంకరణప్రగల్భకుమానాసంపాది యై పొల్పుఁ దా
నిలధీరోద్ధతవృత్తి యై నరసధాత్రిశోగ్రఖడ్గం బనిన్.

ధీరశాంతుఁడు—

చ. ఇనకులధుర్యుఁ డైననరసేంద్రునిచేతఁ బ్రతిష్ఠితంబు లా
ననఘ మహాగ్రహారములయందలిభూసురకోటిమేటి యై
ఘనతరశాఖలం జెలఁగి కాంతశుకక్రమ మై మెలంగున
య్యనిమిషభూజవాటిక్రియ నాత్తశుచిస్రసవాభిరామ మై.

ధీరలలితుఁడు—

ఉ. కుంతల గౌళ చోళ కురు ఘూర్జర హూణ శకాదిమేదిని
కాంతులు సంతతంబు నిజగాఢబలశ్రుతిమాత్రభీతు లై
యింతులరత్నహారముల నెల్ల ధనంబుల నిచ్చి కొల్వ ని
శ్చింతతఁ దాల్చునోబయనృసింహుఁడు భోగకళాప్రవీణుఁడై.

తే. మఱియు శృంగారలీలాసమగ్రయోగ్య, తానిశవిచక్షణులు దక్షిణానుకూల
ధృష్టశత్రు లనఁ గాంతు లభీష్టమతులు, గలరు తల్లక్షణంబులు దెలివివఱతు. 9

చ. చెలఁగుబహుప్రియాశుదృశశీలుఁడు దక్షిణుఁ డొక్క కాంతకే
వలచి గుణాభిరాముఁ డగువాఁ డనుకూలుఁడు సాపరాధుఁ డై
యలుగనివాఁడు ధృష్టుఁడు ప్రియాశయమాత్రనివేద్యవిప్రియుం
డలశతుఁ డొండు వీరల కుదాహరణంబులు నిర్ణయించెదన్. 10

దక్షిణుఁడు—

ఉ. సాగరమేఖలాసతీకే జారుభుజాపరిరంభ మిచ్చె వా
ణీగగనావలగ్నకును నేర్పుమెయి న్నొగ మిచ్చె వీరల
క్షీగజరాజగామిని కమేయభుజాంతర మిచ్చె సంతత
త్యాగిన్యసింహభూవిభుఁడె దక్షిణనాయకుఁ డెన్నిభంగులన్. 11

అనుకూలుఁడు—

చ. కనకము లంబరంబులును గ్రామము లుజ్జ్వలదివ్యరత్నమం
డనములు వాజివారణఘట ల్లు నసారసుగంధసారము
ల్లనివి దలిర్ప వేడినకొలంది నొసంగుచు నోబభూపనం
దనుఁ డగునారసింహుఁ డిల దానరమాప్రియుఁ డయ్యె నెంతయున్. 12

ధృష్టుఁడు—

చ. ఉరమున నున్నకుంకుమమణుజ్జ్వలరోషకషాయవీక్షణ
స్ఫురదరుణాంశుపుంజ మని బొంకితి కన్గవకెంపుభాగ్యబం

ధురసహజారుణత్వ మని నూల్కాన నాడితి వెల్లు దాచె దీ
పరిమళవాసనాలహరిపర్వెడుమేన నృసింహభూవరా.

13

శరుడు—

చ. కనుగనఁ బాఱఁజూచెదవు గాని మనంబునఁ జూడ వుక్తులం
దనిపెడుగాని భారమునఁ దన్న వొకప్పుడు నీప్రవీణత
ల్పనుపడ వింక నీసటలు బచ్చెనచేతలు చాలఁ జాలునన్
జెనకకు కీర్తికాంతయె నృసింహప్రియాంగన నీ కెఱుంగుచున్.

14

క. ప్రకటీకృతు లగునీనా, యకులకు విటపీతమర్దు లనఁ జేటవి దూ
షకు లనఁ గలరు ప్రియాకే, లికలాసంఘటనపటిమలీలాచార్యుల్.

15

చ. వసుమతి నేకవిద్య గలవాఁడు విటుం డనఁ బొల్చునాయకో
ల్లసనముకన్నఁ గొంతగుణలక్షణహీనఁడు పీతమర్దుకుం
డసదృశబాలికాసుఘటనాదిరహస్యవిదుండు చేటకుం
డెనఁగ నజస్రహస్యరసహేతువువాఁడు విదూషకుం డిలన్.

16

క. ఈమతమున స్వీయాన్యా, సామాన్య లనంగఁ గలరు సతులందుఁ ద్రపా
సామగ్రీశీలార్జవ, కోమలకమనీయస్వీయగుణములఁ జెలఁగున్.

17

క. అన్య యనఁగ నన్యోధయుఁ, గన్యయు సామాన్య యనఁగ గణికామణి యీ
మాన్యల కుదాహరణముల, నన్యదృశవిశదఫణితి నాపాదింతున్.

18

స్వీయ—

చ. అమృతమువంటిసద్గుణము నందితచంద్రకణావిలాసభా
వము శివగోత్రభూతియు నవారణఁ దాల్చి యశఃపురంద్రి దా
గమలవనీహితాన్వయశిఖామణి యైననృసింహ మేదిసి
రమణుల కేకపత్ని యన రంజిలులోకములెల్ల మెచ్చఁగన్.

19

అన్యోధ—

నీ. పారసీకక్షమాపతులచొ ప్పడఁగించి, నేర్పు మీఱఁగ మోహనిద్రపుచ్చి
యవనసేనాధినాయకులదోస్తంఘసంభరితప్రతాపదీపంబు లడఁచి
యభిభూతఖానమల్కావిష్కృతాయశో, ఛాంతసంతతికాత్తసంతసిల్లి
సమదముష్కతురుష్కప్రాప్తసీమల, నడుగు మోసఁగనీక యరుగుచెంచి

తే. ప్రాజ్యసామ్రాజ్య యగువారిరాజ్యలక్ష్మీ, కదనసంకేతమున జారకాంత యగుచు
నందితసూర్తి నిన్ను వరించె నొర, వైరిగబసింహ యోబయనారసింహ.

20

కన్య—

శా. అజానేయము నెక్కి— యోబయస్యసింహస్వామివాహ్యళిరా
నోజం గాంచినసాధవీధికఁ దదీయోల్లాసముం పూచి మా

తేజోవిభ్రమధన్యకన్యమదనాత్తిం జెందిప్రాసాదపా
లీజాగ్రన్తణిపుత్రికానియతః దాల్చేం దద్గతస్వాంత యై.

21

సామాన్య—

క. వీరీతి వారుచెందిన, నారీతః దదీయరాగ మంచెడినారా

వారాంగన యది సాక్షౌ, త్కారపుఁబటికంపుబొమ్మగాఁబోలుఁ జూమీ.

22

క. ఈమగువల కాద్యయు ము, గ్ధామధ్యాప్రాధం లనఁగఁ దగునవ్యనయో
వ్యామిశ్రితయోగ్యము లగు, నామములు లదీయలక్షణము లేర్పఱుతున్.

23

చ. నననవకామయావనస నాథయు నల్పరతంబు గల్గు న
య్యవిదయో ముగ్ధమధ్యసదృశోదితయావనకామ యై రతాం
తవిషశ యాలతాంగిసతతప్రధితోల్బణకామయావనో
త్సవయు రతాదిమోహముచు దాల్చుతలోదరిప్రాధం దా నగున్.

24

ముగ్ధ—

శా. అలాపంబున కుత్తిరం బొసఁగి దాయాసంబునఁగాని తా
నాలోకింపదు పాటలాధరమరందాస్వాదసమ్మర్దముం
దాళం జాలదు కౌఁగిలియ్యదు తనూతాపంబు చల్లాఱఁగా
నే లజ్జావతితద్రతంబు దయితాభీష్టంబు గావండునే.

25

మధ్య—

ఉ. మానితవైఖరిన్తణితమంత్రములం గబరీవినిర్గళ
త్సానములం బ్రసూనశరశూరునిపూజ లొనర్చి తా రు
న్నానిని యొప్పె నప్పడ సమానమనోంబుజవీధి నాతనికొ
ధ్యానము నేయుకై పడిరతాంతనితాంతనిమీలితాక్షి యై.

26

ప్రాధ.—

మ. నటమత్తుంగపయోధరంబు జితమందాక్షక్రియోదారమ
స్ఫుటవాగంకుర మక్షీకోణనివసత్పుష్పేషువర్పంబు సం
ఘటితాలింగనవామనీకృతకుచాగ్రప్రాధరోమాంచ మై
విలూఁకింకించె బ్రఫుల్లపద్మనయనావీరాయితఁ బెత్తెయును.

27

క. ధీర యధీరయు ధీరా, ధీరయు నగు నంగు మధ్యధరాధీరా

ధీరాధీరాహ్వయముల, ధారుణిఁ బ్రాధయుఁ జెలంగుఁ దల్లక్షణముల్.

28

తే. తప్పు గలగ్ధ మ్రాలసోత్పాసఫణితః, గేరడము లాకుసతమధ్యధీగసాశ్రు
పరుషపచనయధీరసబాష్పకుటిల, హరివచనధీరాధీర యనఁగఁ జెలఁగు.

29

తే. కాంతుఁ డపరాధి యైన నాకారగు ప్తిఁ, బరఁగి రతివేశ నలయించుఁ బ్రౌఢధీర
తాడనోగ్రయధీరయుదగ్రకుటిల, ఫణితీయుఁ యాఖ్యవీరినేర్పఱుతువరుస. 30

మధ్యధీర—

ఉ. మోమునఘర్త శీకరసమూహము గానఁగ నయ్యె నిష్ప డా
రామవిహారకేలిని ఛిరంపడినాఁడవొ నన్నుఁ బాసి యీ
రేమదనాస్త్రసూతముల వేఁగితొ నీయుర మెల్లఁ దద్వ్రణ
స్తోమము సోఁకి యున్నయది చొప్పడఁ గాంతు యెఱుంగఁ జెప్పమా.

మధ్యాధీర—

కా. చాలుం జాలుఁ బిసాళి నేతలు పదాబ్జాతంబుపై మాటికి
వ్రాలం బోకు ఛవత్ప్రియానఖవిమిశ్రం బైననీవక్షమీ
నీలస్థాపితకుట్టిమం బొరసిన న్వేధించు లే లెమ్ము నీ
బాలాసంగమసౌఖ్యవైభవము సూప న్వచ్చితే యిచ్చటన్.

32

మధ్యధీరాధీర—

చ. పలుక పటంచు నెమిటికి బాములఁ బెట్టెమకాంత నెపయిం
చెలియఁగఁ దప్పు లేమికిని నీ న్ననఁజాలక యూరకుండినం
బలుమఱు సాపరాధుగతిఁ బల్కెద వెన్నఁడు దప్పు నీయెడం
గలుగునె యంచు నించెఁ చెలిగన్నులనీరు లతాంగి యంతటన్.

33

ప్రౌఢధీర—

చ. హితమధూర్తభర్త కెదురేగెడునేర్పున నేకపీతసం
గతి హరియించి పల్కుటయుఁ గ్రక్కున నెచ్చెలి కూడిగంబులం
జతురత నేర్పుచందమున జాబఁగఁ ద్రోచి యతిప్రగల్భ యా
సతియుపచారగౌరవము సల్పెడునట్లు వహించుఁ గోపమున్.

34

ప్రౌఢాధీర—

చ. నరునిఁ గృతాపరాధుని సవారఃవారణయానయాసునం
గెరలి భుజాగుణంబున బిగించి వతంసితసారసంబునం
గరము దమింపఁగాఁ దొడఁగెఁ గాంతునిసాంత్యసశీత లోక్తు లాం
తరినిజకోపతి ప్తఘృతధారకకౌరణనారిధారగాన్.

35

ప్రౌఢధీరాధీర—

చ. బొనుముడిపాము జం కెనముఁ బూని పురఁ ధ్రులు నాపరాధు లొ
రమఁబలు వేడుకొన్న ననురాగము చాల్చును రట్లు గాదు మ

- త్క్రమ మపరాధ లేశమును దాల్చునీ విపు డెంతమొక్కినం
దెమలదు కాంతిఁ బొందఁడు మదీయమనం బిఁకఁ జాలుఁ బ్రార్థనల్. 36
- క. ధారుణిమధ్యయుఁ బ్రాథయుఁ, ధీరాధీరాదిభేదదీపిత లై వే
ర్యేరను జ్యేష్ఠ కనిష్ఠయు, నై రంజిలి ద్వాదశాఖ్య లగుదురు వరుసన్. 37
- క. కావున స్వీయత్రయోదశ, భావంబు పహించునన్యపరఁగుద్వివిధ యై
యావారాంగన యేకవి, ధావహాయ ట్లెన్నఁగాఁ బదాన్వయ సుదతుల్. 38
- తే. మఱియు శృంగారశంభుసంభావితాప్య, తనువు లన నీమృగాక్షులు వినుతిఁ గాంతు
రప్టవిధభేదములవీరియాహ్వాయములు, లక్షణము తేర్పరించెద లలితఫణితి. 39
- నీ. వరుఁడు నైవస మైనపనితస్వాధీనభ, ర్తుకప్రియాగమవేళ గృహముఁ దనువు
సవరించునింతివాసక సజ్జపతిరాక, తడవుండ నుత్కంఠఁ దాల్చునింతి
విరహోత్కంఠకేత మరసి నాథుఁడు లేమి, వెన నార్త యాకాంత విప్రలబ్ధ
విభుఁ డన్యసతిఁ జెంది వేకువరాఁ గుంఠ, నబలఖండితయల్క నధిపుఁ చెగడి
తే. యనుశయముఁ జెంచునతికలహఁతరితని, జేశుఁడు విదేశగతుఁ డైనఁ గృశతఁదాల్చు
నతినప్రప్తపతిక కాంతాభీసరణ, శీలయభిసారికాఖ్య యై చెలువు మెఱయు. 40
- క. ఈరీతిఁ జెలఁగు నతిశృం, గారకలాకలితనాయికామణులకు వే
ర్యేర సుదాహరణంబులు, ఘోరిమధురసచనరచనముల నేర్పఱుతున్. 41

స్వాధీనపతిక —

- ఉ. శ్రీనిధి యోబభూవరున్యసింహుఁడు కైవస మై చెలంగఁగా
భూనుతవైభవస్ఫురణఁ బొల్చుయశోజలజాక్షినిత్యస
మ్మానితశీల యై ధవుని మన్నన నొదల యెక్కినట్టివై
మానికవాహిని న్నగు నమందనిజాతిశయంబు పేర్చికిన్. 42

వాసకసజ్జిక —

- చ. యవనచమూసమూహముల నాజి జయించి యుదగ్రద్విగ్జయో
త్సవవిధవాభిరాముఁ డయి సారెకు నోబయనారసింహభూ
ధవుఁ డరుదెంచులగ్నమునఁ దత్పురలక్ష్మీవిభూషితోల్లస
దృవనవిశేష యై మృగమదద్రవివాసనఁ దాల్చునిచ్చులున్. 43

విరహోత్కంఠ —

- ఉ. నెచ్చెలు లీన్యసింహధరణీనరుఁ చెచ్చెద మంచుఁ బోయి రా
రిచ్చట నీవునాం గరుణ యిందుకలే కలరంప గుంపులకా
స్రచ్చెన వేల ముక్తియునుఁ గూర్చుము మన్నన నీకుఁ దద్విభుఁ
చెచ్చుటకై యొసంగెద మదీయకటాక్షముల న్నిష్కాస్త్రముల్. 44

విప్రలబ్ధ—

చ. ఎనయఁగ నీనివాసమున కే నరుఁడెంచెద నంచు నాపయిం
గనుఁగొన నిక్కపుంబ్రియము గల్గెనవాఁడునుబోలెఁ బల్కి యీ
మనికికి రాక తక్కినను మానెడుఁగాక మదీయదృష్టికిం
బనుపడి మ్రొల నున్నగతి మాయలు నేయఁగ నేల భర్తకున్.

45

ఖండిత—

చ. నృపులకు నెల్లవారల భరించుట యోగ్యము గాన నేటిరే
యపరిమితోత్సవంబునఁ బ్రియాసదనంబుల కేగి యేగి యా
నెపమున మద్దహంబునకు నీ వరుదేరఁ బ్రభాత మయ్యెఁ గా
కిపుడు నృసింహ నీపయి నొకించుక వంచనలే చెఱుంగునున్.

కలహంతరిత—

ఉ. అనఁగ రానికోపమున నప్పుడు కౌంతుని ధిక్కరించుచో
మానసురాగ్రహగ్రహము మానుపలే కపు డెఁడుఁ బోయెనో
యీననవింటిదంట యపు డేఁపఁ దొడంగె భవిష్యదగ్ధము
ల్లాననినామనంబునకుఁ గావలె నిట్టి విషాదవేదనతో.

47

ప్రోషితభర్తృకః—

చ. చీరయశయోబభూవకునృసింహభవద్రిపుభామకౌసనాం
తరమున కేగి యంచు నిజనాథునిఁ గానక మన్తధార్త యై
వరునిసరోజపత్రమున వ్రాయునెడం గరము ల్పైచుప్పఁగా
నరయ నిజాంగకంబె పగ యయ్యె నటంచుఁ దలంచు దైవమున్.

48

అభిసారిక—

ఉ. నాతిమదిం బ్రియాభిసరఃః బొనరింపఁ దలంచె దీవు చం
ద్రాతపసాంద్ర దీధితు లజాండకటాహమునిండఁ బర్వఁగా
నీతలఁ పెట్లు గూడు రమణీవలె నే నొకనన్నెఁగాఁగ ము
క్తాతతులుం బ్రనూనములు చాల్చు మలందుము గంధసారమున్.

49

క. ఈయెనిమిదిభేదంబులఁ, ప్రేయసులు పదాట్వరుం బ్రభిన్నాత్మిక నై
యాయతగతి నిల నూటిరు, నైయెనిమిది భేదములును నెఱుంగు రెలమిన్.

50

క. ఇల నీసంఖ్యలఁ దగునతు, లల యుత్తమమధ్యమాధమాభిఖ్యలఁ జె
న్నలరఁగ మున్నూటెనుబది, నలుపురు నాయక లటండ్రు నవరసరసికుల్.

51

కావ్యస్వరూపము.

తే. ఇంకఁ గావ్యస్వరూపంబు లేర్పరింతు, విగతదోషంబులును గుణాన్వితము లధిక
లసదలంకారభావోపలక్షితములు, నైన శబ్దార్థములు కావ్య మనఁ జెలంగు. 52

క. తను వగుశబ్దార్థంబులు, ధ్వజబీజ మలంక్రియావితానము సాముల్
తనరుగుణంబులు గుణములు, ఘనవృత్తులు వృత్తు లౌర కావ్యేందిరమన్. 53

తే. అందు వాచకలక్షకవ్యంజకంబు, లనఁగ శబ్దప్రపంచంబు వినుతి కెక్కుఁ
ద్రివిధమై యర్థజాతంబు తేజరిల్లు, నవనివాద్యంబు లక్ష్యంబు న్యంగ్య మనఁగ. 54

తే. శబ్దవృత్తులు నభిసలక్షణ యనంగ, వ్యంజనయనంగఁ బెను పొందు నందు నభిధ
సతతసంకేత తార్థగోచరగుశబ్ద, ధామ మై యోగరూఢిభేదములఁ జెలంగు. 55

యోగమూలాభిధ—

చ. అలఘుబలాభిరాముఁ డగునాబళ రాజన్యసింహమేదిసి
తలబలవైరినానజలధారల నిచ్చలుఁ దేలి లేలి త
ద్గళితవిరోధిరోణితనదమ్ముల నిమ్ములఁ గూడి కూడి యా
జలధులు వాహినిశు లనఁ జాలఁ జెలంగుఁ బయోనిధానముల్. 56

రూఢిమూలాభిధ—

క. కులమణియై బలనద్రుళు, కులగిరికులిశంబు నై యకుంతితధర్మా
కలనకలాలాలసుఁ డయి, వెలయు న్నరసింహవిభుఁడు విశ్వోన్నతుఁ డై. 57

తే. ఇంక లక్షణవివరింతు, నిందు గౌణ, వృత్తియు నభిన్న మై జూల్చు నెట్లటన్న
క్షోణిసురుఁ డగ్ని యను నెడ శుచిగుణంబు, వాచ్యవిభవాభిభావియై పలుకుతన.

క. బంధుర యగులక్షణసం, బంధానుపపత్తిమూలభావన నది సం
బంధనిబంధనసామ్యని, బంధన యవి రెండుగతులఁ బరఁగుచు నుండున్. 58

తే. అంగు జహదభిధేయయు నజహదర్థ, యనఁగ సంబంధలక్షణ యలరు సామ్య
గుణనిబంధన తాను చ్చైగుణ్యమంచు, జగతి సారోపసాధ్యససాయ యనఁగ. 59

సీ. అలగంగలో ఘోష మగునెడ గంగాప,దంబు సంబంధి యకౌతటముదెలుప
సంబంధలక్షణజహదర్థ యగు నందు, నుంచె మ్రొసె నటన్న మంచగతులు
దోచుఁ గోదండపజ్కులు వచ్చె నని విండ్ల, నమరు యోధులుదోష నజహదర్థ
యవని పాలుఁడు సింహ మనువేళ నదృశతా,గుణసిద్ధి సామ్యలక్షణచెలంగు

తే. నందు నుపమాన ముపమేయ మప్రభిన్న, మైన సారోప యుపమాన మగదితోప
మేయ మై యున్న సాధ్యససాయయిట్టి, లక్షణల కన్నిటి కొనర్తు లక్ష్యములను.

జ హల్లక్షణ. —

చ. అగణితశౌర్యధైర్యవిభవాన్విత యోబయనారసింహ నీ
గగనచరామరాగశిబికర్ణజయోన్నతదానలక్ష్మీకిన్
జగములు సంతసిల్లె నతిసాంద్రభివజ్జయభేరిభాంకృతి
ద్విగుణితనైస్యసూషముల వే వడఁకె నిపుఁటటానసుత్.

62

అజహల్లక్షణ. —

క. అసమరణరంగమున నీ, యసినటి నటియింపఁ గనుల హరుల స్పృహలన్
వెస నొసఁగు నౌర యెంతటి, రసికుఁడు నీవైరి యోబరాజన్యసింహ.

63

సాహోపలక్షణ. —

మ. అమరద్వీపవతీర్షురాంతరములం దారూఢ్ నీలాంబుపూ
రము సూర్యాత్మజఁగాఁ దలంపుమరసారప్రాధిమైఁ గొంద టు
ద్యమతేజోధిక నారసింహ భివదుద్యత్కీర్తినిర్ఘాతసం
భ్రమ యాగంగయ కీర్తి దాల్చె నని నే భావించుఁ జిత్తంబునన్.

64

సాధ్యవసాయలక్షణ. —

క. నిరతబుధప్రహ్లాదా, దరకరుఁడు హిరణ్యకశిపు దానోన్నతుఁడై
ధరఁ బోచిరాజవంశ, స్థిరరత్నస్తంభమున నృసింహుఁడు పుట్టెన్.

65

క. సంగతము లగుపదార్థము, లం గలవాక్యార్థమున కలంకారం బై
రం గగు నర్థాంతర మర, యం గాన్యములందు వ్యంజనాఖ్య చెలంగున్.

66

క. ప్రకృతోపపన్న కభిధకు, బ్రకృతానుపపత్తిగోచరకు లక్షణకున్
బ్రకటితవిభేద్యవ్యంజన, ప్రకృతాప్రకృతోపపత్తిఁ బరఁగెడుకతనన్.

67

అ. జగతి నదియు శబ్దశక్తిమూలంబును, నర్థశక్తిమూల మరయ నుభయ
శక్తిమూల మనఁగ సన్నుతిఁ గాంచుఁ ద, దీయలక్ష్యములను దేటపఱు.

68

శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన. —

క. ఘనతన్మసింహునికరమునఁ, దనరెడునసి నిజసమగ్రధారాగ్ర నిమ
జ్జనతత్పరు లగునరులకు, ననిమిషభానం బొనర్చు ననవరతంబున్.

69

అర్థశక్తిమూలవ్యంజన. —

చ. అతిఘుపరాక్రమక్రనుసమగ్రభుజాగ్రన్యసింహభూప నీ
విలసదనూనదానగుణవిభ్రమ మెంతయు నాలకించి తా
వెలవెలఁ బాటె మేఘ మరవిందవిరోధియుఁ గందువాటె నా
కులపడెఁ గల్పశాఖి తృణకోటి గ్రసించె నమ ర్త్యధేనువున్.

70

ఉభయశక్తిమూలవ్యంజన. —

క. అరిదరకరుఁడై సుమనో, వరభరణధురీణుఁడై యవారితలక్ష్మీ
సిరవాసభాసురుండు, నరసింహుఁడు వొల్పుఁ ద్రిభువనస్తుతమహిమన్. 71

తే. పుట్టియు రచనాశ్రయంబు లై మధురరసని, వేశయోగ్యత పృథులు కై శికియును
నారభటియను సాత్వతి భారతియును, నాగఁ బాగడొందుఁదల్లక్షణము లొనర్తు.

మ. చెలఁగుం గైశికి ణోమలార్థ రచనాశ్రీమద్ధర్మార్థక్రమా
చలితాడంబరమూర్తి యారభటి యీపత్ప్రేధసందర్భని
శృల యాభారతి పొల్పు సాత్వతియు నీవతోమలార్థక్రమం
బుల నీపుత్తులకు న్యథోచితరసస్ఫూర్తు ల్నిరూపించెదన్. 73

తే. కైశికి చెలంగు శృంగారకరుణలందు, నారభటి రాద్రభీతనహరిణి యగు
నలరు భారతి హాస్యశాంతాచ్ఛతముల, నమరు సాత్వతి వీరభయానకముల. 74

కైశికి. —

ఉ. తిన్ననిమేను గన్నుఁగవ తేటలు దేనియ లొల్కమాటలున్
సన్నపుఁగొను గుందనపుఁజాయలు దేలు మెటుంగుఁజెక్కులు
గొన్నెలనంటినెన్నుచును గుబ్బచనుఁగవ తక్కుఁజూపులున్
జెన్నెసలారఁ గన్య నరసింహునిఁ జూచె విలాసధన్య యై. 75

ఆరభటి. —

మహాస్థగర. ప్రతిపక్షత్వాపకక్షః ఫలకవిదళనప్రాధాన్యప్రతాప
ప్రతిభాసంరంభగుంభప్రబలసుబలశుంభన్నసింహాగ్రరంహా
యుత మై కల్పాంతదృప్యద్వ్యమణిధగధగ ప్రోద్యతజ్వాలజాల
ప్రతికూలప్రక్రమం బై పనఁగు నరసభూపాలవోఃఖడ్గ మాజిన్. 76

భారతి. —

నీ. నీకీర్తి కెన యని నెగడినసురదంతి, శిశుము మధ్యే భిన్నతరము గాదె
నీకీర్తితోఁ బ్రతినెరసినయిందుమం, డలము పదాటుఖండములు గాదె
నీకీర్తి నొరసినకాకోదరస్వామి, తల సహస్రచ్ఛిదాకులము గాదె
నీకీర్తిఁ బోలఁ బూనినధవళాంభోజ, తతి శతధా దళితంబు గాదె

తే. యహహ నీకీర్తికనినిలో నమర కరియు, గిరియు నిందుండు గిందుండు నురగపతియు
గిరియుఁ దెలిదామరలచాలు గీలు నెనయె, యాబళేంద్రుని నారసింహక్షితిం ద్ర.

సాత్వతి. —

చ. ఉభయరగండ్ల తావకరణోగ్రజయానకము ల్గుభుల్గుభు
ల్గుభు లని మ్రోయఁగా భవదకుంతితపీరభటు ల్పుభుల్పుభు

ల్పభు లని శత్రుభూపతులపైఁ జొరఁ బాట నెడ న్విభుల్విభు
ల్విభు లని సంభ్రమింపుదురు వేడ్క నఖర్వసుపర్వభామినుల్.

78

తే. ఇంక రీతులు వివరింతు వృత్తు లట్ల, సముచితార్థపదన్యాససౌష్ఠవములు
గాక సందర్భమాత్రసంగతము లైన, కతన రీతులు వృత్తి భిన్నతఁ జెలంగు. 79

తే. పరఁగురీతులు కోమల ప్రాధపదవి, ధానవాసన నందు వైదర్భి యనఁగ
గౌడి పాంచాలి యనఁ బొల్పుఁ గ్రమముతోడ, వీనికిని లక్షణంబులు విస్తరింతు.

తే. అతిమృదులబంధయుతయ నాయతసమాస, దనయ వైదర్భియాక్షబంధయును ఖరస
మాసయగు గౌడియుభయార్థ మహిమగల్గి, యలగు పాంచాలివీనిలక్ష్యము లొనర్తు.

వైదర్భి.—

శా. అలావణ్య మగణ్య మాగుణగణం బవ్యాజ మాతేజ ము
ద్వేలం బావినయం బమేయతర మావీర్యం బనిర్వాచ్య మా
యాణాపం బతిసత్య మావితరణం బాశాంతవిశ్రాంత మా
శీలం బార్జవమూల మెన్నఁ దరమే శ్రీనారసింహేంద్రునిన్.

82

గౌడి.—

శా. అంభోరాశిగభీర యోబయన్యసింహా నీ రణోదస్తదో
స్తంభోత్తంభితజృంభితాసిలతికాసంరంభసంభాననా
దంభానర్గళదుర్గదుర్గమమదోద్యమృచ్ఛధృష్టారిరా
ట్టుంభచ్చుంభనిశుంభసంభ్రమహరస్ఫూర్తి నివృజృంభించురా.

83

పాంచాలి.—

శా. అరూఢం దప మాచరించెదవు చంద్రా యల్లమందాకినీ
తీరక్షోణితటిన్త హానటజటాదీరాటవీణాటిలోఁ
బ్రారబ్ధం బగుమేనియంకము హరింప న్వేడి యిం తేల నీ
కారాధింపఁగ రాచె యోబయన్యసింహాభ్యక్షుసత్కీర్తులన్.

84

ఉ. పాక ముదీరితార్థపరిపాక మనం దగు నందు గోస్తనీ
పాకము నారికేళఫలపాక మనక ద్వివిధంబు గోస్తనీ
పాకము సంవృతార్థ పరిపాకనివేద్యము నారికేళపా
కాకలనంబు గూడి నిబిడా విచార్యము వీనిలక్ష్యముల్.

85

ద్రాక్షపాకము.—

క. వాలిక లై నెలిదమ్ముల, పోలిక లై చందమామ పులుఁగులకును దా
మేలిక లై ననిరీక్షణ, మాలికల నృసింహుఁ జూచె మదపతి వేడ్కన్.

86

నాకేశపాకము.—

మ. పరభూషానులపై మనం బిడిక దృగ్వాప్యపార మెంతే బరా
పరసందర్శననాతిభిన్న మయి చూపట్టంగఁ గార్యాంతర
స్థగణం బేమియు లేక సశ్చలత నీసాంగత్యముం గోరి మా
హరిజీలోచన యాత్తయంగు నరసింహ నిన్నె భావించెరా.

87

క. కదిసి పదంబులు ముందటి, పదములతోఁ బరమమైత్రీఁ బరఁగి పరపదా
స్పృహ మన మండినఁ గృతులం, దదిశ య్యతదీయలక్ష్య మాపొదింతున్.

88

క. రతిపతివో చెలువున భా, రతిపతివో నుతగుణాభిరామత రామ
క్షీతపతివో ధర నోబ, క్షీతపతివరసింహ శౌర్యజితనరసింహ.

89

కావ్యవిశేషములు.

తే. ఇట్లు కావ్యస్వరూపంబు నేర్పరించి, యింకఁ గావ్యవిశేషము ల్పాంకపలుతు
నటనపలుపూర్ణజిజ్ఞాసచేటులసింఘు, ఘుఘుఘుమారంభిగఁ భరగుం నముల.

90

తే. వ్యంగ్యము ప్రధాన మైనను నప్రధాన, మైన నస్ఫుట మైనఁ గావ్యము త్రిసంఖ్య
నమరు నుత్తమమధ్యమాధమతద్వనిగు, ణీకృతవ్యంగ్యమును జిత్రమై కడంగి.

91

ధ్వని.—

నీ. తల యెత్తుకొనఁ గల్గెఁ గులమువారలలోనఁ, బదినూలుశిరములపాఁప తేని

కనుపమచ్చాయావిహార మందఁగ గల్గెఁ, జిమ్మచీకటిమ్రుంగునెమ్మెకాని

కమృతాబ్ధిలో నిద్ర యవధరింపఁగఁ గల్గె, వెలిదమ్మి పొక్కిటివేల్పుసామి

కలమహానటజటావలభి నుండఁగఁ గల్గె, నెలకొన్న చల్లనివెలుగువాని

లే. కవుర భువనాతిశాయివై ధవవిభూతిఁ, బూని జగదేకజేగీయమానుఁ డైన

యోబధూపాలునరసింహుఁ డుర్వియందు, నవతరించి శుభస్ఫూర్తి నతిశయిల్లు.

92

తే. ఇందుఁ దలయెత్తుకొనఁ గల్గె దందశూక, ప్లతికి నన నారసింహభూషాలుఁ డుర్వి

తాల్చినచువ్యంగ్యమాదియాభ్యుదయదోఁపఁ, దనరు నుత్తమకావ్యమైధ్వనియనంగ.

గుణీకృతవ్యంగ్యము.—

క. కొలు వాస యొసఁగి సురగవి, వెలికిలఁబడుఁ గల్పశకువు వేడిన మతి యా

కులపడి పండ్లగిలిఁచును, నలువుగ నినుఁ బోలఁగలవె నరసింహనృపా.

93

క. నినుఁ బోలఁగలచె సురతరు, ఎనునెల లే దనెడివ్యంగ్య మరయఁగ వాచ్యం

బు నతిక్రమించి మించమిఁ, దనరు న్ధగ నిది గుణీకృతవ్యంగ్యం బై.

94

క. చిత్రము శబ్దార్థోభయ, చిత్రము లనఁ ద్రివిధగుతులఁ జెలఁగునది సు సు

నూత్రతమగుముందట నా, చిత్రాలంకారతతులు చెప్పెడినోటన్.

95

క. ద్వివిధం బగుధ్వనికృతులం, దవిరళగతిలక్షణాభిధాయోజిత మై
యవివక్షితవాచ్యంబును, వివక్షితాన్యపరవాన్యవృత్తియు ననంగన్. 97

క. చను నత్యంతతిరస్కృత, మన స్థాంతరసమేత మన ద్వివిధతఁ గై
కొనియ వివక్షితవాచ్యం, బినుముడి యగువాక్యపదము లెనసిన నదియున్. 98

చ. ననువుగ వీనిలక్షణ మొనర్తు ధృతిం దిరుఁ డన్న ధృష్టుఁ డ
న్ధ్వని యభిభూతవాచ్యముగఁ దత్ప్రభమంబు నెలంగు యానను
త్తనమునఁ గ్రొవ్వమానుఁ డనఁ దద్యపనాళిని ద్రుంచు నీలఁ డ
న్ధ్వని యితరార్థసంక్రమితవాచ్యము గాఁగ ద్వితీయ మిం పగున్. 99

తే. అరయ మణియు వివక్షితాన్యపరవాచ్య, మననిలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యమనలక్షీ
తక్రమవ్యంగ్య మన ద్వివిధంబు వీని, లక్షణము; లేర్పరించెద లీతఘణిత. 100

తే. ఇతఁడునరసింహుఁడనునెడినిదియవ్యంజ
కంబగు మధృష్టుఁడనెడువ్యంగ్యమునువరుసఁ
దెలుప లక్ష్యక్రమవ్యంగ్య మిల నలక్షీ
తక్రమవ్యంగ్య మిట్ల వేద్యక్రమంబు. 101

తే. అందు లక్ష్యక్రమవ్యంగ్య ముచు శబ్ద, శక్తిమూల బనఁగ నర్థ శక్తిమూల
మన నుభయశక్తిమూలంబు ననఁ ద్రిసంఖ్య, దాల్చు వేర్వేరు వీనిభేదము లొనర్తు.

క. తనరారు వస్తురూపం, బనఁగ నలంకారరూప మనఁగ ద్వివిధ మై
ఘనవాక్యపదగతత్వం, బున నా లగు శబ్దశక్తిమూలము ధరణిన్. 102

నీ. సమధికం బగునర్థశక్తిమూలము స్వతః, ప్రతిపన్నమును గవిప్రౌఢవచన
సిద్ధంబు సుకవినిబద్ధోక్తి సిద్ధంబు, ననఁ ద్రిరూపం బగు నవియు వస్తు
కలితవస్తుధ్వని యలవస్తుభివదలం, కృతిమయధ్వని యలంకృతినిరూఢ
వస్తుధ్వని యలంకృతిస్తుతాలంకృతి, ధ్వని యన నాల్గుభేదములు వరుస

తే. నొక్కొకటి దాల్చి రతిసంఖ్య నొనరునవియు, దనరుముప్పదియొత్తైపదప్రబంధ
వాక్యగతభేదముల నిట్లు నెఱుగు నుభయ, శక్తిమూలంబు నేక మై జగతీయంబు.

క. నలువదియొకరూపంబులఁ, బాలు పగునీరీతిభేదముల కొన్నద మై
యలసంలక్ష్యక్రమమున, నలరెడువ్యంగ్యం బశేష మాపొదింతున్. 105

క. అసమవిభావాదులచే, రసధ్వని జనించు నేలఁ గ్రమ మొదలమిఁ బేరి
పొసఁగు నలక్ష్యక్రమ మై, యెసఁగినవ్యంగ్యంబు దీని కిల భేదంబుల్. 106

క. పదవాక్యవర్ణరచనా, పదైకదేశములఁ గృతులఁ బరఁగుచు నౌరా
యిది గూడ నలువదే డగుఁ, బదిలముగ వివక్షితాన్యపరవాచ్య మిలన్. 107

క. మును పవివక్షితవాచ్యం, బునఁ గలిగిననాల్గుభేదములు నివి గూడం
దనరుఁ గృతిజీవశుద్ధ,ధ్వని యేకశతార్థభేదవంతం బగుచున్. 108

క. ప్రకృతంబు వైనయాధ్వను, లొకటొకటిం గూడ నేఁబదొకభేదములం
బ్రకటిత మగుఁబ్రాగ్భేదం, బకట ద్వితీయంబు నేఁబ దగు నీరీతిన్. 109

క. కృతి నన్నియు నేఁకొ, న్నతసముచితసంఖ్య గైకొనఁగ మిశ్రంబుల్
క్షీతివిద్వింశత్యుక్త, శతత్రయాన్వితసహస్రసంఖ్యఁ జెలంగున్. 110

తే. త్రివిధ మగుసంకరమున సంసృష్టిచేత, నొకటొకటి నాల్గుగై యివి యొప్పువీలు
నవనిఁ జతురు తరశతత్రయాభిరామ, పంచదశశతభేదప్రపంచగరిమ. 111

క. ఎన్నిక వీనిని లక్ష్యము, లన్నిటకి నొనర్పఁజాల యగు నచభీతికొ
గొన్నిటి కొనర్తు వినుఁడు ప్ర, సన్నలసన్నవనచో విచారధురీణుల్. 112

అత్యంతతరస్కృతావివక్షితవాచ్యధ్వని.—

క. ఖరఖురకుట్టనఘట్టిత, ధరణిరజస్థస్థితసదృశతామదవిచల
తరకరతురగోత్కర మై, కర మమరు నృసింహధాటికాహయ మవనిన్. 113

క. ఖరఖురకుట్టనఘట్టిత, ధరణిరజస్థస్థితసదృశతామదవిచల
తరకరతురగం బనునెడఁ, దిరస్కృతస్వార్థ మగునది బహుప్రీహిన్. 114

అర్థాంతరసంక్రమితావివక్షితవాచ్యధ్వని.—

ఉ. ఇంద్రసుతుం జయించి నరసేంద్రుఁ డొకఁఁడు మత్స్యయంద్రమున్
సాంద్రనిరూఢి నేసె నని సంతతము న్విని తత్తటించి మ
త్యేంద్రుఁడు యోగముద్ర ధరియించి చరింపఁ దొడంగె నౌర ని
స్తంద్రజంబున న్విపినశై లగుహాగహనాంతరంబులన్. 115

తే. నరసభూభర్తమత్స్యయంద్రంబు నేయ, నలుమమ త్యేంద్రుఁడను నెడనాత్మమత్స్య
శబ్దసామ్యంబుచేఁ గల్గిశంకఁ దనరు, న్యంగ్య మర్థాంతరసమేతివాచ్య మగుచు.

శబ్దశక్తిమూలాలంకారధ్వని.—

క. ఈకోమలి పన్నె ని యాట, యేకాలముఁ బ్రోచునినుడె పీ నాట సుందా
నీకరసంస్పర్శసహన, గాక చెలంగు నె నృసింహ ఘనబలసింహా. 117

తే. ఇందుఁ బ్రకృతంబు లగుఁగూనృపహారి, కంబు లల పద్మసినశ్శంబు లెలమిఁ
గమలినభాస్కరులఁ బల్పఁగలుగునుపమ, న్యంగ్యముగ నీయలంకృతధ్వనిచెలంగు.

శబ్దశక్తిమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని. —

క. ఆపన్నలార చెప్పెద, మీపాలిటికిని హితంబు మెఱయు నృసింహ
శ్రీపాదకమలసేవా, హ్యపారము మఱవ నుండుఁ డాత్మలలోనన్. 119

తే. ఇచ్చట నృసింహపదసేవ నెనయఁడనెడు, శబ్దశక్తిని ప్రకృతుఁ డౌజనవరేంద్రుఁ
గొలుపుఁడతఁ డాపదలుమాన్పుఁగొలుచువారి, కనెడునస్తుపువ్యంగ్య మెయితిశయిల్లు.

స్వతస్సిద్ధార్థశక్తిమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని. —

ఉ. చల్లనివాఁడు మానెలపుచందురుమామకడఁగి వేడుముల్
చల్లనివాఁడు మాయచటిచందన శైలసమీరుఁ డెచుఁ ద
ద్భిల్లనధూనుతల్లికల, బేర్కొని పల్కునృసింహమేదిసి
వల్లభ నీవిరోధిన్యపవల్లభ దుర్లభశైలవాస యై. 121

ఉ. చల్లనివాఁడు మానెలపుచందురుమామ యటన్నఁ దద్వైష
ద్వల్లభక్షాగ్ధ్యవైభవము వ్యంగ్యము తద్ధ్వనిచేత నాయకా
యల్లకమగ్న యా ననుట వ్యంగ్యము తద్ధ్వనిచేత వ్యంగ్యమా
నెల్లవిరోధిరాజుల జయించె విభుం డనువస్తు వెంతయున్. 122

వస్తుకృతాలంకారధ్వని. —

మ. సలిలచ్ఛాయఁ గుఱించి యంత్రకృతమస్త్వం బీనృసింహక్షమా
తలనాథాగ్రణి యేసె నంచు విని రద్వంశాధిపుం బట్టినన్
సలిలచ్ఛాయఁ గుఱించి యేయు నని యంచద్భీతిమార్తాండునిన్
బలిమిం బట్టెడు వేగ రాహు విధునిం బై కొన్న చందంబునన్. 123

తే. యంత్రమీనంబుదును మాడినట్లదునుము, ననియకాఁబోల రాహువర్కనిగ్రహింపఁ
డనెడును త్వేక్షవాచకం బెనయ లేమి, వ్యంగ్య మగునిట్టివాక్యాన్ధవై భవమున.

అలంకారకృతవస్తుధ్వని. —

ఉ. భూరిభుజాప్రతాపగుణభూషణ యోబయనారసింహ నీ
చారుయశోవధూమణికి సారసవైరిముఖంబు తారక
ల్సారనఖాంకురంబు లల శంకరశైలహిమాద్రు లాత్మవ
క్షోరుహము ల్పితాబ్జములు సొం పగులోచనపాకజాతముల్. 125

తే. తనరుసత్కిర్తికాంతకుఁ డారకాదు, లరయ నంగంబు లై వేడ్కఁబరిణమింపఁ
గలుగుపరిణామమునఁ ద్రిలోకములు నిండు, నరసవిభుకీర్తివ్యంగ్య మనం జెలంగు.

అలంకారకృతాలంకారధ్వని. —

చ. అరిపురభంజనోజ్జ్వలబలాధిక శ్రీనరసింహరాజశే
ఖర భవదీయకీర్తిరుచి గంగ యనంగఁ జెలంగుఁ బొంగుచున్

హరిపదసంగసంకలిత యై భువనత్రయపూర్ణ యై నిరం
తరతరహంసజాంశుస్సముదాయ సమన్విత యై వసుంధరన్.

127

తే. రాజశేఖర భవదీయరమ్యకీర్తి, యొనరు నలగంగచలె ననునుపమచేతఁ
బరఁగుచు నృసింహ నీవు శంకరునికరణి, ననుపమవ్యంగ్య మా నిందు నరసిచూడ.

కవిప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని.—

సీ. ఒంటిగా మడికాసు గుంటిపైఁ గూర్చుండి, సంజకెంజాయపెన్జడలు చాల్చి
సారిది నేకాలంబు మరనదీస్నాతుఁడై, నిద్దంపుబూది మైనిండ నలఁది
యచ్చుగాఁబులితోలుకచ్చడంబు ఘటించి, యొడలఁబాములు వ్రాక నోర్పుగలిగి
హాలాహాలానలాభీలధూమము గ్రోలి, యటచేత హవ్యవాహనము బూని

తే. నీయశోలక్ష్మీఁ బోలు పూనికలఁ దపము, నేడు నొనరించుచున్నాఁడు నీలగళుఁడు
కానియెడ నేల యతని కీగతిఁ జెలంగ, సరసగుణహార యోబయనరసధీర. 129

క. నరసవిభుకీర్తిఁ బోలఁగ, హరుఁడు దపము నేయు చుండుననుపస్తువుచే
సరిగా దాతనికీర్తికి, హరుఁడును ననుపస్తు వలరు వ్యంగ్యంబగుచున్.

130

కవిప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలవస్తుకృతాలంకారధ్వని.—

క. మేలిమి నృసింహధరణీ, పాలు ప్రతాపాగ్ని దిశలఁ బ్రబలికఁ గీలా
భీలదవానలమడవుల, పా లయ్యె న్నలధిఁ బడియె బడబానలమున్.

131

క. జనపతి ప్రతాప మమరఁగ, వనవాటికి నరిగె దాననహ్ని యనెడిచో
మనమునఁ గలఁగియునుం బలె, ననియెడునుత్పేక్ష వ్యంగ్య మగువస్తువుచేన్.

132

ఉ. అంచితవిక్రమంబున మహాసమరప్రతదీక్షచేన్ పో

షించినకారణంబుననొ శ్రీనరసింహకృపాణ మాజులం

బొంచి మదించి మించు నరిభూభృదకుంఠితకంఠపీఠముల్

గ్రుంచియు వాత నంట దలదుఃక్షీతిప త్తజప్రవాహముల్.

133

క. అలఘుగతిని బోషించియు, బలె నంట దురక్త మతనిపటుఖడ్గ మనం
గలిగినయుత్పేక్షనలన, నలఖండన వేగవస్తు వలరున్ ధ్వని యై.

134

కవిప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలాలంకారకృతాలంకారధ్వని.—

శా. ఆమోదంబున శ్రీనృసింహవిభు దానాంభోనదు ల్సాగర
స్వామిం జెంద యశంబు మేఘములఁ బర్వం గల్గువర్షాశర
త్సామానాధికరణ్యశంక నచట న్దామోదగుం డొందుని
ద్రాముద్రానుగతప్రబోధములఁ జిత్తం బేకకాలంబునన్.

135

తే. హరికివర్ణాశరద్భ్రాంతి యడరుననెడి, భ్రాంతిమదలంక్రియారూఢిఁబ్రబలునిద్ర
దెలివినున్నట్లుయోగనిద్రలునహించు, ననెడియుత్పేక్షవ్యంగ్యమైయతీశయిల్లు.

కవినిబద్ధవక్తప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని. —

మ. అనురాగాంబుధి యుబ్బి వెల్వడినయట్టాఘోర్లఘర్తాంబువుల్
దనువల్లిం దిగజాఱఁ గన్నఁగన లేదమ్మ. ల్పిసాళించుచున్
ననవిల్మానిపురప్రవేశకలనానాళికదామంబు లై
తనరం గోమలి నిన్నుఁ జూచె నరసేంద్ర సాంద్ర తేజోనిధి.

137

క. ఈవాక్యార్థముచేతను, భూవల్లభ నిన్నుఁ గోరి పోలఁతి విరహాత
పాపృత్తి నున్న దివు డను, నావస్తువు వ్యంగ్య మగుచు నతీశయ మొందున్. 138

కవినిబద్ధవక్తప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలవస్తుకృతాలంకారధ్వని. —

చ. నురగిరిచుట్టునుం బవరిచుట్టెద వేల దినేశరత్నసం
భరితము దేవతాధనముఁ బాయక కాచెద నంచు నేటికిన్
సురతరులం గరాంగుళులఁ జొప్పడఁ దాల్చి యశోభ్రగంగచేఁ
బరఁగి నృసింహుఁడే సుకవిపంక్తులఁ బోవ నిదేల యేరికిన్.

139

క. తనరెడు నీవాక్యార్థం, బున శ్రీనరసింహుఁ డఖిలమును బ్రోవఁగ నా
యనిమిషగిరివలెఁ దగు నను, ననుపమ మగునుపమ వ్యంగ్యమై పొగ డొందున్.

కవినిబద్ధవక్తప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలాలంకారకృతవస్తుధ్వని —

చ. ధరణి ననంతకీర్తియుఁ బ్రతాపముఁ గల్గినరాజ వౌట నిన్
దరణి మనోరవిందమునఁ దాల్చినచుట్టటికంబుపేర్చినో
కరివరయానకు నివ్వదకాంతియుఁ గాఁకయు నై కడంగి బి
త్తర మగుమేనఁ గీర్తియుఁ బ్రతాపము నిల్చె నృసింహభూపరా.

141

తే. నెఱయు కీర్తిప్రతాపాధ్యునిన్నుఁ దలఁప, యశముశౌర్యంబుగలిగిన ట్లలరువెలరు
గాఁకయునుననును త్పేక్షఁ గాంతనేలు, విరహమునకోర్వదనువ్యంగ్యవిభవమలరు.

కవినిబద్ధవక్తప్రాథోక్తిసిద్ధార్థశక్తిమూలాలంకారకృతాలంకారధ్వని —

చ. చెలన యదేమి యామగువ చిత్రమునంగు నృసింహభూపరుం
గలయ లిఖించువేశఁ బులకంబులు గ్రొంజెమరుం దలిర్పఁగా
నొలవు వడంపు చున్నది సముజ్జ్వల మైననృపాలరూపమున్
వలపులు రేచు చున్నరతివల్లభురూపనిభీతఁ జెంచెనో.

143

క. వరుని లిఖించుచు వడఁకెడి, సరోజశరుఁ డసయె యనెడిసందేహమున
న్నరసింహుఁడు మరుకై వడిఁ, బరఁగు ననెడియుపమ వ్యంగ్యభావము నొందున్.

క. ఈవరుసఁ బ్రబంధాదిక, తావేలధ్వనులు బుద్ధి ననుమేయము లౌ
నావల రసధ్వనులు రస, భావప్రకరణములం బ్రపంచితము లగున్. 145

తే. ఇచట ముక్తావ్య మై రుచిర మగుగు, ణీకృతవ్యంగ్యవిభవంబు నిశ్చయింతు
నిదియు సనిమిదిభేదంబు లెనయు. పీఠి, ధ్వనామంబు లెఱిగింతుఁ బ్రకృతమున.

క. ఆశయ నగూఢము నపరాం, గము వాచ్యాంగంబు నప్రకాశము సంది
గ్ధము నల తుల్యప్రాధా, న్యముగా క్వాక్షిప్తమయచిరాఖ్యము ననఁగన్. 147

క. పనితాకుచకుంభము గతి, ధ్వని గూఢం బైనఁ గాని వైదగ్ధ్యము లే
మినిఁ దగుమధ్యమకావ్యం, బెనిమిదివగలకు నొనర్తు నిల లక్ష్యంబుల్. 148

అగూఢము:—

క. పరిపతీతకవాటము లై, పరిపాటితకనకకూటపటవాటము లై
యరినికరపురప్రకరము, లయదుగ నరసింహుశౌర్య మంతయుఁ దెలుపున్. 149

క. పరిపతీతకవాటములై, యరపురములు దెలుపుశౌర్య మంతయు ననుచో
నరివరులఁ గెలిచె విభుఁ డని, పరఁగెడివ్యంగ్యంబ గూఢభాసముచెందున్. 150

అపరాంగము.—

క. మెడ గ్రుచ్చి కౌఁగిలించును, నొడ లెల్లం బారవశ్య మొందించు నరిక
పడి మోహనిద్రపుచ్చును, బుడమి నృసింహేంద్రఖడ్గపుత్రిక యౌరా. 151

క. రంగుగ నీయెడ ధ్వని యగు, శృంగారము రౌద్రరసవిశేషమునకుఁ దా
నంగం బై విలసిల్లుచు, సంగతి నపరాంగ మనఁగ సన్నతి కెక్కన్. 152

వాచ్యసిద్ధ్యంగము.—

క. ధారుణి శ్రీనరసింహుని, నీరంద్రధనుర్విసీలనీరద మమరుక
దారుణతరశరధారా, వారితరిపుశౌర్యసూర్యవై భవ మగుచున్. 153

క. శరధార యనఁగ ధ్వని యై, పరిణత మగుసలిలధారపార్థివునిధను
శ్శరద మనువాచ్యమునకు, ర్వరలో నంగంబు గాఁగ వాచ్యాంగ మగున్. 154

అస్ఫుటము.—

క. శ్రీనరసింహునిభుజస, స్తానితకాక్షేయకంబు మహిమండలిలో
నానారిపుభూనాథవి, తానాజ్ఞితకీర్తిదుగ్ధధారలు గ్రోలున్. 155

క. అఱికిర్తిదుగ్ధ మానును, ధరణీశ్వరుఖడ్గ మనుడు దర్శికరశే
ఖరముగతిఁ బొల్చు ననియెడి, సరసోపమకృతులయందుఁ జను నస్ఫుట మై.

సందిగ్ధము.—

క. నరసింహు నభంగురసం, గరమున నెదురించుడిపులు గడు ముందరగా
నరుగుదు రాయితపడుదురు, శరములు విడుతురు సమగ్రసంభ్రమపరు లై. 157

క. అరివరు లాయితపడుదురు, శరజాలము విడుతు రనిన సమరంబున కో
గిరిగుహల కరుగనో యన, సరి వ్యంగ్యము లలరుచుండు సంద్విము లై. 158

తుల్యప్రాధాన్యము.—

క. నరసింహేంద్రునిచరణం, బగుణంబుగ సంఘటింపుఁ డరులార భవ
ద్వరమకుటస్ఫురణంబుల, నరుణం బగునతనినయన మటు గాకున్నన్. 159

క. నరసింహేంద్రునకు నమ, స్మరణం బొనరింప కున్నఁ గాంతారంబే
శరణం బగు ననువ్యంగ్యము, నిర నగువాచ్యంబు సమము లిచ్చటఁ దలఁపన్. 160

కాక్వాక్షిప్తము.—

క. ఒసఁగునెడఁ గసరు గర్జిలు, నొసఁగి యొసఁగి వెల్లఁబాటు నొగి నీకరణీక
విసువక యొసఁగఁగ నేర్చునె, యసదృశగతి నంబువాహ మాబళనరసా. 161

క. ఒసఁగునెడఁ గసరు గర్జిలు, నెసఁగఁగ నీలాంబువాహ మిల నీవలెఁ దా
నొసఁగఁగ నేర్చునె యనవుడు, నొసఁగఁగ లేదనెడివ్యంగ్యమొగిఁ గాకునగున్.

అరుచిరము.—

మ. బలితం బైనమనోజబాణహతిచేఁ బల్తాటు నిల్పోపలే
కలిసీలాలక ప్రాణము ల్వెడలి నేత్రాంభోజమార్గంబునం
గలయం బ్రాకుచు వచ్చి యన్నెలవునం గన్నటియే అడ్డ మై
నిలుప నిల్చె నృసింహభూరమణ మన్నింపంగఁ బా డింతటన్. 163

క. ఏణాక్షి రాకయున్నను, బ్రాణంబులు విడుచు ననెడివ్యంగ్యంబునకున్
క్షోణి న్వాచ్యముకన్నఁ బ్ర, వీణత్వము లేమిఁ దనరు వెస నరుచిర మై. 164

తే. ఇంకఁ గావ్యప్రభేదంబు లేర్పరింతు, షరుస నష్టాదశవిశిష్టవర్ణనములు
గలుగవలయు మహాకావ్యతిలకమునకు, నెలమిఁ దన్నామధేయంబు లెట్టి వనిన.

క. పురసింధునగ ర్త్వినశశి, సరసీవనమధురతిప్రసంగవిహరముల్
పరిణయతన నొదయనయ, విరచనయాత్రాజిదౌత్యవిభువర్ణనముల్. 166

తే. ఇందు నొకకొన్నకడమైన నెంచిచూడ, నదియు నవని మహాకావ్య మనఁగఁ బరఁగు
మఱియు తుద్రప్రబంధనిర్మాణమర్త, లక్షణము లేర్పరించెద లలితఘణితి. 167

తుద్రప్రబంధము.—

క. కలికోత్కలికలు పద్యము, లలరారు విభక్తులుం దదాభాసయుతో
త్కలికలు సజయతిపద మా, నల మాలిని మొదలఁ దగ నుదాహరణ మగున్.

క. అందు విభక్త్యాభాసము, లందుఁ జతుర్థికిని దెనుఁ గుదాహరణము పెం
పొందం గలికోత్కలికల, సందీప్తవిభక్తితాలసంప్రాసం బై. 169

- క. ముక్తపదగ్రస్తంబై, సక్తాదిమపద్య మై ససంబోధన మై
ప్రోక్త మగుఁ జక్రవాళము, ముక్తమహాధీరశబ్దమోహన మగుచున్. 170
- క. ఆచక్రవాళలక్షణ, నూచిత మై బిరుదభరితశుభవాజ్ఞయ మై
యాచక్రవాళవిపుల, త్వాచక్రము నందు బిరుద గద్యము వొల్చున్. 171
- క. తరుణీమణిశృంగారము, విరహము మధుమదనగర్వవిభవంబు సహో
సరవనఖేలనములు గల, దరయ న్తంజరి యనంగ నభినుతి కెక్కున్. 172
- క. తారక లిరుపదియేడును, నారయ నొక్కొక్కపద్యమందుఁ జెలంగం
గూరిచినపద్యమాలిక, తారావళి యనంగ నభినుతం బై పొల్చున్. 173
- మ. ఫణిశుంభగుభజసార సారసముఖీపఁచా ముఢాకారకా
రణసంతత్యవతారతారగిరి ధర్మస్థేయమర్వారవా
రణసమ్రాడ్వలభారభారవికవిప్రార్థోక్తి సంచారచా
రణసంస్తుత్యవిహారహారహరవిభ్రాజద్యశోవైభవా. 174

ఓట్టము.—

- క. భూమిసుమనోమరమ్రమ, వామః ప్రద్యుమ్న భానుసంశోద్భవపా
లోమివిభుశుభవైభవ, భీమోపమభీమభీమపృథుదోర్విభవా. 175
- పంచచామరము ఘనాఘనాఘనాశదాధిక ప్రగానరంజనా,
జనావనాదినాగతల్పసత్కవిప్రసాధనా,
ధనాధినాధనందనాబ్జదర్పకౌఁగవాసనా,
సనాతనాధునాతనాతినౌర్యధుర్యలంఘనా. 176

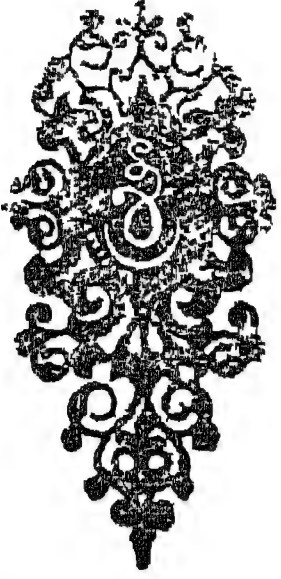
గద్యము. ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకార నిరంకుశప్రతిభా
బంధుర ప్రబంధపతనరచనాధురఁధర ప్రబంధాంక వేంకటరాయభూషణ
సుపుత్రత్రిమృరాజపౌత్ర సకలభాషావిశేషనిరుపమావధాన శారదామూర్తి
మూర్తిప్రణీతం బైన కావ్యాలంకారసంగ్రహం బనుమహాప్రబంధంబునందు
సర్వరససాధారణనాయకస్థనంబును శృంగారనాయికాఖ్యానంబును రీతి
న్పుత్తిప్రశంసయుఁ బాకశయ్యాప్రపంచనంబును గాఢభేదప్రకరణంబును
మహాకావ్యప్రకటనంబు తోడై ప్రబంధమార్గదర్శనంబు నన్నది ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నరసభూపాలీయము

కావ్యాలంకార సంగ్రహము - తృతీయాశ్వాసము.

రమణచరణసేవా

పారాయణ యుభయవంశపావని లక్ష్మం

బారచితభాగధేయ య

పారకృపాసరస యోబపార్థివనరసా.

1

తే. అవధరింపుము లత్తులత్త్యముల నెల్ల, ననఘ భవదీయ నామధేయాంకితముగ

బహువిభక్తుల నొసరింతుఁ బద్యవితతి, నిచ్చటఁ బ్రబంధజీవితం బెట్లటన్న.

2

తే. మహితకవితావిలాసిమధురతరవి, లాసవిన్యాసములలీలవాసి కెక్క-

నరసంబుల నెఱిగింతు నవరసార్థ, గుంఢగంభీరతరనచో జృంభణముల.

3

క. పులకండంబులు గలిపిన, నలు వగుసలిలము రసాయనం బగుపగిదిన్

లలితవిభావాదులచే, నలఘుతరస్థాయిభావ మమరున్ రసమై.

4

స్థాయిభావలక్షణము.—

తే. గరిమ ననులెన్ని గలిసినఁ గప్పుకొనుచు, జలధి గనుపట్టురీతిసంచారిభావ

సంచయము లెన్ని గలిపిన మించ నీక, తాన కనుపట్టుభావంబు స్థాయి దలఁప.

క. ధర శృంగారము హాస్యము, కరుణవియు వీరము భయానకము బీభత్సం

బురురౌద్ర మద్భుతము, శాంతరసంబును రసము లనఁగఁ దనరుం గృతులన్.

6

క. రతిహాసశోకయత్నము, లతేభీతి జుగుప్స రోష మచ్చెరువు శమం

బతులక్రమమున నివి సాం, ప్రతము రస్థాయిభావభావనఁ జెందున్.

7

క. రసములకుఁ దొమ్మిదింటికిఁ, బొసఁగిన యీస్థాయిభావములకు నొనర్తున్

రసికతలక్షణలక్ష్యము, లసదృశరసశాస్త్రవేత్త లా నా ననఁగన్.

8

రతి.—

క. తరుణీమణులకుఁ 5 బురుషుల, కరయఁగ సంభోగవిషయ మగునభిలాష

స్ఫురణము మనములఁ బొడమిన, ధరలో నది రతి యనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్.

9

ఉ. చల్లదనంబె చంగ్రునకుఁ జక్కదనంబె ప్రసూనధన్వికిన్
 సల్లితోరుసారభమె చైత్రున కొక్కని కొక్క మేలిమే
 తెల్లము గాక నాపతి యుదీర్ణగుణాధ్యుఁడు నారసింహభూ
 పల్లభుఁ డట్లు సర్వగుణవైభవ మెవ్వరికై నఁ గల్గునే.

10

హాసము. —

క. చేకొని 1 యప్రారము లగు, నాకారవికారచేష్ట లాలోకింపన్.
 కైకొనుమనోవికాస, స్వీకారము హాస మయ్యె విను మెట్లన్నన్.

11

చ. అదె యిదె వచ్చె వచ్చె నరసాధిపుదాడి యటంచుఁ బాశెము
 ల్బదరి బరీదుఁ డేగునెడఁ బెంపటి ఖానులు వెన్కముంచుగాఁ
 గదిసి హయాళ నెక్కి హనుకంధరము ల్పొడగాన కప్పుడే
 చదిపిరి వాజిమస్తముల శత్రు లటంతు భ్రమింతు రెంతయున్.

12

శోకము. —

క. హితజనవిర 2 హవ్యధచే, నతిశయ మై జనులమానసాంభోజమునన్
 బ్రతీదినముఁ బొడవుమఖిం, బతిభూమి సహింప శోక మగు నెట్లన్నన్.

13

చ. పతుల నృసిహశౌర్యశిఖిపాలుగఁజేసినయట్టిపాపపు
 నృతధృతి కంతటం జలము జాటను మమ్మును దానపానక
 ప్రతకులపాలు చేసె నని పల్కలు రోదన మందువిద్విష
 త్పతులకు బాప్పూరములె చాలు ననానలమున్ హరింపఁగన్.

14

ఉత్సాహము. —

క. అత్యున్నతలోకోత్తర, కృత్యంబులు సేయ వేడి కృతకృత్య లిలన్
 నిత్యము దలంచుప్రయత్నం, బత్యంతోత్సాహ మయ్యె నది యెట్లన్నన్.

15

స. అసిఁ జెండాడి విపక్షపృక్షముల శౌర్యాగ్నిచ్చటం బేల్చి శ
 స్త్రసరత్సీరములన్ రజోర్వితలమున్ సంక్షుణ్ణముం జేసివై
 ర్యసృగార్ద్రం బానరించి ప్రోది గొన కుద్యత్కీర్తి సస్యోఘము
 ల్వెస సిద్ధించునె యంచుఁ బల్కు నరసోర్వీనాథుయోధావళుల్.

16

భయము. —

క. క్రూరాకారము చూచిన, నారయ4నే జనునిహృదయమందు ననర్థాం
 కూరాశంకన మగు నది, ధారుణిలో భయ మెనఁగఁ దగునెట్లన్నన్.

17

చ. అనఘ నృసింహ నీయరి వనావళి కేగి గుహాగ్రసుప్తఁ డై
 యని మరలం గలం గని భయంపడి పాటుచు నాజి కాదు కా

1 యతివికృతము లగు, నాకారాలాపచేష్టితాదులుచూడన్. 2 హాదులనే.

3 రానికమున. 4 గా.

దని సతి చెల్వినం చెలియఁ డౌర నిషాదులఁ జాపహస్తులం
గని విపినేభపంక్తిఁ గని క్రమ్మట నాజియకౌఁ దలంచుచున్.

18

జుగుప్స. —

క. పలలాస్థిశోణితాదులఁ, బలుమాటును జూడ నరుచిభావము లోనం
దళుకొత్తు నిగర్హణ మని, తలపోయ జుగుప్స యనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్.

19

చ. తలలు సరోజము లై దడు తండము క్రొన్నరు పంత్రిజాలముల్
జలభణు లస్థిఖండములు శంఖము లై తగు నెత్తు టేర్లలోఁ
గలభక పాలనౌచయము గ్రక్కున నెక్కి చరించు సంగర
స్థలల నృసింహనిర్దళితశ త్ప్రసారసమ త్తభూతముల్.

20

క్రోధము. —

క. అపకౌరకారు లగునరు, లపరాధ మొనర్ప 1 నే మహామహునిమనం
బు పరిజ్వలితం బగు నది, యపరిమితక్రోధ మయ్యె నది యెట్లన్నన్.

21

చ. స్థిరభుజవిక్రమక్రమనృసింహ నృసింహ భవత్కరాగ్రభీ
కరకరవాలస్థిఁ డతి గాఢయశోరసస్థిఁ గోరి బం
ధురహయసింధురావశుల తోరణదుర్గకనర్గ శోన్నతి
న్నరబలి వెట్టు దుర్త్త దసనాధరిపుక్షితి నాధయూధమున్.

22

విస్తయము. —

క. వివిధాపూర్వము లగున, స్తువులు గనుంగొనినయెడల సుజనునిమది 2 లో
దవిలిన 3 ప్రమోదవిస్తయ, మవిరళవిస్తయ మనంగ నగు నెట్లన్నన్.

23

చ. ధరణి నృసింహభూపరుప్ర తాపమహాతప మబ్జజాండక
గ్ధిరములు నిండి తీవ్రగతి బర్వ నఖిర్వసగర్వవై రిభూ
వరులు వడంక సాగును రవార్వనవ్యజనాతపత్రవై
ఖరులు దొలంగఁ జేయుదురు కన్నులఁ జీకటి కప్పచుండఁగన్.

24

శమము. —

క. నిరుపమవైరాగ్యాదుల, కిర వై నిశ్చలత పూని హృదయము తిర మై
నరులకుఁ బరిణతిఁ జెందిన, ధరలో నది శమ మనంగఁ దగు నెట్లన్నన్.

25

ఉ. హోరభివాదిదుఃఖములఁ గుండఁగ నీక నృసింహుఁ డౌర చు
ర్వారఫలప్రదం బగువిరక్తిసుఖం బొనరించె నంచు నీ
వైరులు మాను లై విపినవాటిని నీవ గురుండ వంచు నీ
పేరిటి యక్షరంబులె జపింతురు శ్రీనరసింహభూపరా.

26

స్థాయిభావకారణము. —

క. ఈరసముల కుత్పాదన, కారణము విభావ మనఁగ గల దది ద్వివిధం
బైరంజిలు నాలంబన, మారయ నుద్దీపనంబు ననఁ 1 గ ధరిత్రిన్. 27

విభావస్వరూపము. —

క. పనితయుఁ 2 బతియును నాలం, బన మగు నుద్దీపనంబు ప్రాయంబును సా
మును జేష్టయు మదనాదులు, ననఁ దగు నేర్పఱతు వీని కగులక్ష్యంబుల్. 28

అలంబనవిభానము. —

చ. అలరురతిక రతీశు దమయంతి నలు న్నలు వొంద ముందు గా
నలువ నృజించి యుడుకుతనం దనచేయఁ కల్లఁ దీటి నే
ర్పలవడ నీలతాంగి నరసాధిప నిన్నును గూర్చి ప్రేమసం
కలితముగాఁగ దంపతులు గా నొనరింపఁగఁ బోలు నెంతయున్. 29

ఉద్దీపనవిభానము. — స్త్రాయము.

మ. నరవ క్రేందువిలాసకృన్న నవయోషర్షాపసానంబునం
దగుణీశై శవసింధు లింకునెడఁ దత్తత్కాలలక్ష్యంబు లా
సరసాంతస్థి తగండైలము లనం జుదోయి యంతంతకుం
బరఁగుం దత్క్రమశోభ రేఖ లనఁ గన్పట్టు న్వశీపుంజముల్. 30

సాము —

క. వెలఁదికి మణితాటంకము, లలరుక దిగ్విజయకౌంత్ నతనుఁడు చూపుం
జిలుకులు నిశాతములుగా, నలవడ వడిఁ దీడుకాణ యంత్రము లనఁగన్. 31

చేష్ట. —

చ. సుదతి నృసింహుని న్తరల చూచె విలాసవిప ర్జితాస్య యై
వదలనిచ్చేమ వెన్తవిలి నచ్చె ముఖేంసుఁ డటంచు భీతచేఁ
జెదరి గిరింద్రదుర్గములు నేరినచీకటి వోలె వాసనా
స్పద మగువారుఁగొప్పు పలిచన్నులపై ననియాడుచుండఁగన్. 32

తటస్థములు. —

చ. చిగురుఁగటారితోఁ జెఱకుసింగిణితో నలరంపగుంపుతో
నిగనిగమించుచెంగలువ నేజముతో వడిఁ జిల్మి తేజిపై
మగఁటిమి నెక్కి శూరుఁ డయి మారుఁడు కోకిలకంఠకాహనుల్
నెగడ లతాంగిపై వెడలె నేడు నృసింహ యెలుంగఁ జెప్పితిన్. 33

క. కౌరణ మైనవిభావము, చేరస ముత్పన్న మైనఁ జెలఁగెడిదానం
బ్రూహాధకటాక్షాదిక, మారయ ననుభావ మయ్యె నది యె ట్లన్నన్. 34

చ. అలసాలోలము లై యచంచలము లై యాకేకరాగ్రంబు లై
యలఘువ్రీడము నై యనిందితము లై యానందపూర్ణంబు లై
సులభానూయము లై సుతీక్ష్ణగుచు లై సుష్యక్తరాగంబు లై
చెలువం బొందెడుచూపు లింతి నెఱపెన్ శ్రీ నారసింహేంద్రపైన్. 35

క. పరగతసుఖదుఃఖానుల, నరయఁగ భావించి యట్ల యలరుట సత్త్వ
స్ఫురణము తద్భవభావము, లరయఁగ సాత్త్వికము లయ్యె నవి యె ట్లన్నన్. 36

ఉ. స్తంభ మచంచలత్వ మవశత్వ మగున్ బ్రళయంబు దృగ్జ్ఞలో
జ్వంభణ మశ్రు వౌఁ జెమట స్వేదము గద్గదవాక్యవైఖరీ
గుంభము నిస్వరత్వము తగుం బులకం బన రోమహర్షణా
రంభము కంప మా పడఁకు రామకుఁ బాండురుచుల్ వివర్ణ తల్. 37

క. తలఁపఁగ రసకౌర్యము లై, జలజాతులయందఁ బొడము సాత్త్వికభావం
బుల కెనిమిదింటి కేర్పడ, నలరింతుం గడఁకతో నుదాహరణంబుల్. 38

స్తంభము.—

చ. కలికి నృసింహభూవరునిఁ గన్గొని నిశ్చలగాత్రస్థి యై
యలరు విలాసచ్ఛేష్ట లాలయం గలయంగ నటింపఁ జేయునా
వలపులనూత్ర ధారుఁ డనవద్యనృపాకృతిఁ జూచి తాను ని
శ్చలతఁ పింపఁగాఁ గదలఁ జాలనిజంత్రపుబొమ్మయో యనన్. 39

ప్రళయము.—

ఉ. ఇత్తిటి నీతలోదరి వహించె నచేతనవృత్తి శారదా
చిత్తముఁ జూఱగొన్న నరసింహుడు నేఁడు నియోగపాండుఁడౌ
గుత్తపుగుబ్బలాఁడి పలుకుంజవరాలివలెం జెలంగఁగా
నిత్తరళాక్షిచిత్తము నహీనరసోన్నతఁ జూఱవెట్టెనో. 40

చ. మగువకు నంగజానలసమగ్రము తానులివేడియూరుపుం
బొగ తెగయ న్జనించుగతి ముత్తైపుఁజిప్పలఁ బోలు తెప్పల
న్నెగడునుదశ్రుపూరములు నేత్రసరోరుహనాళచాతురిం
డిగియె నృసింహ యింకఁ దరుణీచుణిఁ గొంగిట నాదరించుమీ. 41

స్వేదము—

చ. పతికిఁ జెమర్చె మేను జలజాతరళాక్షి చతుస్సముద్రము
ద్రితనసుధాధురంధరుని శ్రీ నరసింహుని భావవీధిలోఁ

బ్రతిదినము న్వహించు నతిభారము వలకనొ కాక సంతతా
పతదసమాస్త్రై స్త్రభవపాపకకీలలవేడివలకనో.

12

చ. అమరఁ బరా గనానఖముఖాంకితుఁ డైననృసింహభూవరుం
గమలదళాక్షి చుచి రమకమ్మన దూకెద నన్న గద్గద
త్వమునఁ బొసంగ వయ్యె సతివాక్యము లాంతర మై చెలంగునె
య్యము హృదయేశు దూఱవల దంచు నిరోధ మొనర్చెనో యనన్.

43

రోమాంచము.—

చ. కలికి నృసింహునిం దలఁపఁ గా నెలమిం బులక ప్రకాండము
ల్కాలచె మనోజహళికుడు మోద మెసంగఁ గురంగనాభపం
కిల మగునింతిగాత్ర మనుక్షేత్రమున న్వెలయంగఁ జేయున
స్థితమనోనునోగధనికాయము లీరిక లెత్తెనో యనన్.

44

కంపము.—

చ. చెన్నగుక్తనృసింహవిభుఁ జిత్రపట బున వ్రాసి బింకపుం
జన్నులమీఁద జేర్చుకొని చాల వడంకఁ దొడంగె బాల దాఁ
గన్నులవింటివాఁడు త్రిజగఁబు జయించెద నంచుఁ గోరి చే
నున్నకృపాణవల్లిక మహోజ్జ్వలత న్జలిపించెనో యనన్.

45

వైశర్యము.—

ఉ. మానవతీలలామ యసమానసముజ్జ్వలగాత్రవల్లిపైఁ
గానఁగ నయ్యెఁ బాండుతరకాంతి నిరంతర మై మనంబునన్
శ్రీనరసింహభూవరు ధరింపఁగఁ దద్దదనేంచుమండలీ
మానితచంద్రికారససమా జము పైపయిఁ బర్వనో యనన్.

46

క. ఆహరహము రసోత్పత్తికి, సహాయభావంబు లెలమి సంచారు లగున్
మహి నవి ముప్పదిమూఁ డై, మహితము లగు వీనికిం గ్రమం బేర్పఱుతున్.

47

శా. నిర్వేదశ్రమదైన్యజాడ్యములు గ్లానిత్రాసశంకార్తిరు
ద్గర్వావేగ శృతిస్తృతు ల్చపలతో గ్రత్వావహితాత్రపాం
తర్వైక్యబ్యమదోత్సుకత్వసుతనిద్రామోహబోధాంతము
ల్సర్వలస్యవితర్కసుప్త్యసహతాధ్యానభ్రమాపస్తృతుల్.

48

క. ఈవరుసఁ ద్రయస్త్రింశ, ద్భావములకు లక్షణము లుదాహరణంబుల్
వావిరి నొనర్తు నియోడఁ, గేవలశృంగారసూక్రీలితఫణితిన్.

49

క. నిరుపమమఃఖేర్న్వ్యాదుల, నిరతము జనియించునరతి నిర్వేద మగున్
సురతగమనాదిసంభవ, సరసస్వేదాంబులహరిశ్రమ మెట్లన్నన్.

50

నిర్వేదము. —

క. శిలలు మణిభూషణంబులు, చెలు నగుహారములు జలధిఁ జిందినచినుకుల్
తలిరాకుఁబోడి నా కగు, సులభదయానిధి నృసింహుఁ జూడక యున్నన్. 51

శ్రమము. —

క. నరసేంద్రుఁ జూడ రయమున, నరుడెంచి లతాంగి శ్రమజలాఘూరిత యై
సరసేందుకిరణపరిణతిఁ, గరఁగిన నెలచట్టుబొమ్మకె నడి నమరెన్. 52

క. బల మతి యరికిణ్ దయ రాఁ, బలుకుట దైన్యం బనంగబరఁగు న్నగిలోఁ
గలకోరిక చేకూఱిన, నల వెలుఁగక యునికి జూడ్య మగు నెట్లన్నన్. 53

దైన్యము. —

క. మదన మదిరాక్షి లక్ష్యమె, మొదలఁ బురాంతకుని నీర్లు మోయించిన నీ
కిసి మొదలు కరుణఁ జూడుము, సుదతి న్నరసింహుఁ గూర్పు సుకృతము గల్గున్. 54

క. కడు శక్తి యెడలి బడలిక, నడలుట యది గ్లాని యయ్యె నాకస్తిక మై
పొడము భయంబునఁ జిత్తము, తడఁబడు టది త్రాస మనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్. 55

గ్లాని. —

క. నిండదె బడలిక మును చను, కుండలబగు వాఁగలేని కోమలిమేను
గొండంతవలపు పుట్టిన, గండరగండాంక యోబఘననరసింహఁ. 56

త్రాసము. —

క. మరుఁ జిత్రలిఖితుఁ గని బి, త్తరి వెఱనఁ బరాగభూతిఁ దగ నిడి చిగురా
కరయ దిగఁ దుడిచి యలులకు, విరిబోనము వోయఁ జెలిసె వెఱపు నృసింహఁ. 57

క. తనకు ననిష్టం బగునో, యని గొడుకుట శంక హృదయమందలితాపం
బినుమడి యై వెలిఁ బర్విన, ననయముఁ దనుపీడ యార్తి యగు నెట్లన్నన్. 58

శంక. —

క. చిలుకలపలుకో యని విన, నలుకుం జెలిపలుకుఁ దలఁకు నద్దము చూడం
గలునలచెలికాఁడో యని, చెలువ వియోగంబుకతన శ్రీనరసింహఁ. 59

ఆర్తి. —

క. బెడిదపుమదనజ్వరమున, మిడిసి పడుకొ హారలతలు పృగలో చనకున్
వెడవిలుతు వింటికోలల, వడువున సతి నింక నేఁన నలదు నృసింహఁ. 60

క. ఎందును గృతాపరాధుల, యందు మనం బెరియ గోయ మగు నది యొరులకె-
నిందించి తన్నుఁ బొగడన , మందోన్నతి గర్వ మయ్యె మహి నెట్లన్నన్. 61

రోషము. —

క. నిలునిలు మనంగ యెచటికిఁ, దొలఁగెను నరసింహుఁ డింతితోఁ గూడినఁ జా
లలరు భవదీయచాపము, కలుగానుగఁ ద్రిప్పి పిప్పిగాఁ గావించున్. 62

గర్వము. —

క. ప్రతియె కలంకాంకితునకు, సతి యగురోహిణియు నతనుసతి యగురతియుం
జతురన్యసింహునిఁ జెందిన, యతిధన్యకు నాకు ననుచు నంగన నవ్వెన్. 63

క. క్రమమున నిష్టానిష్టా, గమజమనస్సంభ్రమంబు గన నావేగం
బమరఁగ మనము కృతార్థ, త్వముఁ జెందిన ధృతి యనంగఁ దగు నెట్లన్నన్. 64

ఆవేగము. —

క. సతి హారము నిడు నెడలే, కతనునితచుసిద్ధిఁ గోరి యల రతివ్రతసం
గతి నక్షుసకము గైకొను, గతిఁ గేలన దాల్చి నృపతిఁ గనుగొన నరిగెన్. 65

ధృతి. —

క. నరసేంద్రుఁడు రా కుండినఁ, బరునడి భావింపఁ గలుగుభాగ్యమె చాలుం
జరితార్థశైలి మరునకు, గిరునరుఁ బ్రియ మేల పల్కుఁ గీడ్పడి నాకున్. 66

క. స్మృతి యగుఁ బూర్వానుభవ, స్మృతి రాగద్వేషజనిత చేష్టాద్యనవ
స్థితిచాపల మెగ్గొదవిన, నతిచండత యుగ్రభావ మగు నెట్లన్నన్. 67

స్మృతి. —

క. నాటిపరిరంభసౌఖ్యము, నేటిబలెం బాయ దాత్త నిండి తొలఁకుచున్
బోటి నృసింహునిఁ బాయని, పాటలసుమాగంధులెంత భాగ్యాధికలో. 68

చాపలము. —

క. ఎనిత నృసింహునిఁ గనుగొని, ననుగుబ్బలమీఁదిసలువ చక్కఁగ దిద్దున్
జనఁ జూచు మరలుఁ జెలితోఁ, బనిలేమియుఁ బలుకు సురముపయిఁ జేయిసేర్చున్. 69

ఉగ్రత —

క. వలను పల దేచఁ గలువల, చెలికొండ నృసింహుఁ గూర్పుచెలిఁ గాకున్నన్
బాలఁతుక నిట్టూర్పుఁబొగ, ల్వెలువడి నీబింబ మెల్ల వెన మాయించున్. 70

క. భువలో నాకృతిగోపన, మువహిత మనంగ ముడుంగు టది ప్రపమంకిన్
వివిధోపాయాభావా, ద్యవిరహాంగము విషద మగు నెట్లన్నన్. 71

అవస్థిత్త. —

క. హారములు గరఁగ నరస, త్పూరమణునిఁ బాడి యొక్క సతి పులుకలు మై
నీరక లెత్తిన దాచును, సారెకు హారాంబుజనితశైత్యం బనుచున్. 72

క. ఎనిత నృసింహేంద్రుఁ బరా, కునఁ బేర్కొని శిరము నించుకొనుఁ జలియెదుటన్
గనిపించె భావ మని మో, మనసుముఁ గుచదుర్గవసతి నొగినధంగిన్. 73

విషాదము. —

క. అలరులు మరునమ్ములు హిమ, జల మిండుకరోదితంబు శత్రువు దలఁపం
జలిగాడ్చు శ్రీనృసింహుం, డలిగినవాఁ డెట్లు మాను నతివకుఁ గాఁకల్. 74

క. మదము మదిరాదికృతస, మ్మదమోహనృతికరంబు మతి యాత్మకృత్యం
బదన సమయాక్షమత్వము, మది నర్థవినిగ్గయంబు మతి యె ట్లన్నన్. 75

మదము. —

క. అమరునృసింహునిఁపనమున, నమితౌ సనరసము లాని యలియావతముల్
భ్రమియించు నాడుఁ బాడును, రమణులతోఁ గూడి సాంధ్ర రాగప్రాధిన్. 76

శౌత్సక్యము. —

క. నరుఁ బిలువఁబనిచి యెపు డెపు, డరుచెంచునొ యనుచుఁ దలఁచి యభీముఖియగుచి
త్తరి యింతపరాక్రై నను, నరయఁ దదాలోకవిఘ్న మగు ననుభీతిన్. 77

మతి. —

క. చెలువరొ శ్రీనరసింహుం, డలనాఁటి నృసింహామూర్తి యగుఁ గాకున్నన్
దలఁచినతావులనెల్లను, నెలకొని సాన్నిధ్య మొందునిపుణత గలజే. 78

క. జగతిం జిత్తనిమిలన, మగు నిద్ర యనంగ మూర్ఛ నందుట మోహం
బగు బోధ మెఱుకఁ జెంచుట, యగణితమృతియత్తు మఁత మగు నె ట్లన్నన్. 79

నిద్ర. —

క. కలనైన శ్రీనృసింహునిఁ, గలమం గల నంచుఁ గలికి కన్నులు మొగిచెం
జెలి బాహ్యేంద్రియపథమున, నలరు మనం బగుగ కుండ నాగిఁనభంగిన్. 80

మోహము. —

క. అతనుశరహతుల సారిగెను, సతి విరహతపస్సమాధిజనితవ్రత యై
ధృతి శ్రీనృసింహుఁ దలఁపఁగ, మతి తన్నయ మగుచు మేనుమఱచినభంగిన్. 81

బోధము. —

క. తరణికులాధీశయశ, స్తరుణి జడత్వంబు మాని సంపుల్లసితాం
బురుహాక్షియు జృంభిత యై, చిరగత మేల్కనియె శ్రీనృసింహుఁడు గలుగన్. 82

మృతి. —

క. వల పెఱిగి రాఁడు కొఁగిట, నలమఁడు నరసావనీంద్రుఁ డని పగవఁజుమీ
చెలులను జిలుకయను నెవ్వతి, పల నగునో యనుచుఁ గొంత పగచెద నాత్మన్. 83

క. మాద మిష్టలాభభవస, మ్మద మగుఁ గిగ్గవ్యకౌర్య మందోగ్యోగం
బది యలసత సందేహ, భృదయబహుత్వము విరగ్క - మొగి నె ట్లన్నన్. 84

ముదము.—

క. అలు లై కింశుకశిఖిలోఁ, జెలఁగుచు ము న్నెంతతపముఁ జేసెనొ చెలి నే
నలి నరసింహునియురమునఁ, జెలు ఎగుచెంగల్వదండ చేరువ గలిగెన్. 85

ఆలస్యము.—

క. చెలు లాహారాదులకుం, బిలిచిన నరగంటఁ జూచుఁ బ్రియుఁడు నృసింహుం
డలఘునృపకుంజరుం డని, యలికుంతల కుంభినీత్వ మందెనొ తానున్. 86

వితర్కము.

క. చెలు లెఱుఁగ రాదు భావము, చెలు లెఱుఁగకి యున్న మరునిచే రియిడి యాఁ
జెలులును మన సొకటైనను, నల పెఱిఁగి నృసింహవిభుఁడు నచ్చునొ రాఁడో. 87

క. అతీనిద్ర సుప్తి యితరుల, యతీశయము సహింప కుండు టది యీర్ష్య యగున్
హితఃస్తువు చేకూడమి, నతులాధ్యానంబు చింత యగు నెట్లన్నన్. 88

సుప్తి.—

క. లలన నృసింహునికొఁగిట, నలసియొ పప లెల్ల నిద్ర నందెడి నెలమిన్
నెలపొందున రే ముద్దులు, గులికి పగ ల్నిద్రవోవు కుముదినివోలెన్. 89

అసూయ.—

క. ఈవికొలఁదంతె తనమే, లేవేళను బొందుశోభ యెనయే నాకున్
వావిరిఁ గీర్త్యంగన యని, శ్రీ వెలయు నృసింహునొద్దఁ జిరతరలీలన్. 90

క. సతి చెక్కిటఁ జెయి సేర్పఁగ, నతులకరాంగుఘలు సాంజనాశ్రయతము లై
రతిపతి బాసట మించిన, శితపంచశరమ్ము లనఁగఁ జెలగు నృసింహఁ. 91

క. ఆనయంబుఁ జేతనాచే, తనసదృశమనోభ్రమంబు ధరి సున్నాదం
బనఁ బొల్పు ధాతుచలనము, దనర నపస్తార మనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్. 92

ఉన్మాదము.—

క. నినుఁ బ్రాప్తిఁచెద భ్రమరమ, చని నరసింహేంద్రఁ దెమ్ము చన ఎల దోహదా
చనిన నృపాలుముఖాంబుజ, ఘనవాసనఁ దగిలి నీవు గ్రమ్మఱువు గదా. 93

అపస్త్యుతి.—

క. మదనగ్రహంబు సోఁకెను, మదతీమణి దీర్ఘదృష్టిఁ జూచెడుఁ జెలులన్
ముద మొదవ రక్షఁగట్టుఁడు, మదపతికి నృసింహ నామమంత్రముక తనస. 94

క. ఇరవగు నీభావంబులు, పరఁగెడు ననుభావములు పిభావంబులు న
న్యరసంబులకుం గల ఎవి, పరచింపఁగ నొల్ల నిందు విస్తరభీతిన్. 95

తే. ఇంక శృంగారచేష్టల నేర్పరంతు, నవియు నన్యేదశాఖ్య ల్ల యలక. మండు
లలితగతి పీనినామములొ లక్షణములు, క్రమముతోఁ దెల్పి దీనిలక్ష్యము లొనర్తు.

క. ఇల భావహాసహేలా, విలాసమాధుర్యధైర్యవిభ్రమలీలా

కిలికించితమోగ్దాయిత, లలితాగులు చేష్ట లగుఁ దలంపఁగ మఱియున్.

97

తే. వెలయు బిహోకవిచ్చి^{ప్త} విహృతచకిత

హాసితకుట్టమిలకుతూహలాదు లనఁగఁ

గలవు మఱి యగు భావంబు వెలయుచుండు

మహా రసజ్ఞానయోగ్యతామాత్ర మగుచు.

98

క. అది యీషద్వ్యక్తియుగా, సుదతులయెడ హాస మయ్యె సువ్యక్తం బై

పొడలిన ననసగతంబుచు, నది మిక్కిలి హేల యయ్యె నది యెట్లన్నన్.

99

భావము. —

చ. ఎరుఁ డని పేర్కొన నిరము వాంఛుఁ దలొదరి సాలభంజికా

పరిణయ వేళ నెచ్చెలులఁ బాయక యెప్పటియట్ల కేళికాం

తర మొనరింపఁ బోవు చనెనా యెదఁ బయ్యెదఁ జేర్చి సిగ్గనం

బరఁగుఁ బ్రియాంగనానుకృతి భావన కేలికిఁ గాఁగ నిచ్చులున్.

100

హావము. —

చ. పడఁతి నృసింహగీతములు పాడెడువేళ నృసింహు నామము

న్నడువదు సిగ్గుతో గురుజను ల్పరనాథుగుణప్రశంస లే

ర్పడ నొనరించుచో నుచితభక్తిమెయి న్గురు నేవ నేయుకై

వడి వడి నాలకించుఁ దల వాంచుఁ బరా కగుఁ గొంత వింతగన్.

101

హేల. —

ఉ. మేలము లాడుచుం గడు సమేలము లై చెలులెల్లఁ గూడి యో

బాలిక శ్రీనృసింహనరపాలు నిరంచెదవే యటన్న నీ

లాలక యంగవల్లిఁ బులకౌంఠరము ల్పన లొత్త నే మనం

జాలక యూర కుండె ననిశంబు త్రపాపృత యై 1 నకై నిడిన్.

102

క. పతిఁ గనఁ దాత్కాలిక మగు, నతులవికారము విలాస మగు సొమ్ములు లే

కతిరమ్యశ్యము దలంపఁగ, నశీషలకు న్నధురభావ మగు నెట్లన్నన్.

103

విలాసము. —

క. ఇరుగడల వెడలి సుడిగొని, తరళము లై వెలికి బెలికి తళతళ ముచుచు

బరఁగుచు దారపుఁజూపుల, హరిణాక్షీ నృసింహవిభుని కౌరతి నేసెన్.

104

మాధుర్యము. —

చ. కనుగవకెంపు సార్ద్రనఖగౌరతియుం జెలు వొందు నొక్కయ
గన రతివేగ శీర్ణమణికంకణనూపురహారవల్లి యై
మునుపటికిన్న బొల్పుగుసముజ్జ్వలతల దగ్గఁ బొండుపత్ర యై
కొనల నిగిర్చి యున్నయత్రోమలవల్లి మతల్లియో యనన్.

105

క. కులశీలాద్వవిలంఘన, మిల ధైర్యం బొడలఁ దొడవు లిడఁ దడఁబడినన్
వెలయఁగ విభ్రమ మధిపుని, యలఘుగుణానుకృతి లీల యగు నెట్లన్నన్.

106

ధైర్యము. —

మ. అతులైశ్వర్యసమ గ్రుఁడైననరసింహాధీశ్వరుం డేడ నీ
పితృవాచాపగతంత్ర నైస్తతతతం బెం పొందు నేనేడ నా
క్షీతిపాలాగ్రణిపైఁ బ్రసక్తముగ నాచిత్తంబు సంధించినాఁ
డతనుం డక్కరొ నేటనుండి విషమాస్త్రాభిఖ్యుడౌ నెంతయున్.

107

విభ్రమము. —

చ. అదన నృసింహభూమిరమణాశ్రణి వచ్చినసంశ్రమాబుతో
సుదతి నభోవలగ్నమునఁ జొక్కలపేరిటికంఠమాలయు
బొదలుకుచాచలంబుల సముజ్జ్వలమేఖలయున్ ధరింపఁగా
నది క్రమ మయ్యెఁ దొయ్యలికి నక్రమ మయ్యె విలాసవైఖరిన్.

108

లీల. —

చ. ధర నకలంకభావమునఁ దామరసాహితునిన్ జయించు నా
హరిపదసక్తయై వెలుగు నారయఁ బ్రాజ్ఞులకు న్వసుంధరా
సురతరునూతనాభ్యుదయశోభ యొనర్చు యశఃపురంద్రియా
వరుఁడగు శ్రీనృసింహుగుణవాసనఁ దానుఁ జెలంగునె వడిన్.

109

క. అళు కలుక ముదము నశ్రువు, గలిసినఁ గిలికించితంబు గడు నిష్టకథా
దుల నింగిత మెఱిగించుట, దలంపఁగ మోట్టాయితంబు దగు నెట్లన్నన్.

110

కిలికించితము. —

చ. పతి రచితాగసుం డదిరిపాటున వచ్చి దృఢోపగూహన
స్థితి నధరప్రవాళము గ్రసింప ససంభ్రమలోలహస్త యై
మతకరి చాలుఁ జాలు నిక మాచెన రాకు మటంచు సల్కతో
నతివ బొమ ల్లుడించె నయనాంబువు తెప్పల నప్పించుచున్.

111

అతము. —

చ. చెలులు నృసింహగీతమును జేరిక గా నపరంజివీణలో

పలఁ బలికింప నూర్చుచుచు బాలిక యూర్పులచేత దీపికా

కలిక చలింప నెచ్చెలులు గంటిరె మీమృదుగానలక్షికిం

దెలియఁగ మెచ్చుచున్నయది దీవియ యందు హసించు నెంతయున్. 112

క. భాసురతమవల్లివి, న్యాసము లలితమ్మ సొమ్ము లల్పము లయ్యున్

భాసిలెడుశృంగారవి, కాసము విచ్చిత్తి యయ్యెఁ గన నెట్లన్నన్. 113

లలితము. —

చ. ఐడియు శ్రమంబుతోడిభుజవల్లి మృదంగముమీఁదఁ జేర్చి కీ

లెడలిననూపురంబు ఘటియింపఁగ దూతిక రారవిందమం

దడు గిడి కంపిత స్తనరయంబున నూర్పరదోచ నింతి య

య్యెడ నటియించి నిల్చె సభ యెల్ల ననంగునిపాలు సేయుచున్. 114

విచ్చిత్తి. —

చ. పరిమితభూషణంబులును సాలముపై నెలవంకనామముం

బరఁగ నొయారి యై నయనపర్వ మొనర్చె వధూలలామ తా

విరళగణేయతారలు నవీనత రేండుకలావిలాసము

న్వరుస వెలుంగఁగా విదియనాటివిభావరి వొల్చుకైవడిన్. 115

క. పరునికథముం దనాదర, మరయఁగ బిబ్బోక మయ్యె ననుమతిఁ బలుకం

దర మగు తగువేళల ను, తర మొనఁగమి విహృత మనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్. 116

బిబ్బోకము. —

చ. అతఁడు గుణాభిరాముఁ డతఁ డంగజసన్నిభుఁ డంచు నెచ్చెలు

ల్పతి యగుశ్రీనృసింహనరపాలు నుతింప లతాంగి నీటుతో

శ్రుతులఁ గరాంగుళు.ల్పానిపె శోభనతచ్చరితాభిపూర్ణ మై

యతిశయ మంగుకర్ణయుగమం దవకౌశ మొనర్చుకైవడిన్. 117

విహృతము. —

ఉ. బాలిక యల్మతో మరలి పల్మక యుండియుఁ బ్రాణనాగుఁ డ

వ్యేళ తుతం బొనర్పఁ గడువేగ చిరాయు పటంచుఁ బల్మఁగాఁ

జాలక రోషముం బ్రణయసంభ్రమము న్నది దొవ్వులాడ నీ

లాలకకుండలద్వయ ముదగ్రగతిన్ ఘటియించె వీనులన్. 118

క. అలుకుట చకితము నవ్వుచు, నలగుట హసితంబు రతుల నతిసమ్మగ్ధ

జ్వలసౌఖ్యము కుట్టమితము, లలనకుఁ జపలత కుతూహలం బెట్లన్నన్. 119

చకితము. —

చ. అడు గిడి నిల్చునల్చి చెలి కానలు వెట్టు నదల్చు సిగ్గునం
దడబడు గాంత. డున్న మణిధామ మొగిం జొరఁ జాల కెంతయు
న్వడఁకు గృహంబు సొచ్చియుఁ గవాటము దాపున నిల్చు నెచ్చెలు
ల్పడిఁ జనఁ జూచినం బెనఁగు వారిజలోచన మాగ్ధ్యసంపదన్.

120

హాసితము. —

చ. ఎదనసరోజవాసనకు వచ్చినతేఱి నదల్చి చూడఁగా
నది యసితోత్పలంబు లని యటుల ప్రాలంఘ జే విచుర్పఁగా
నది మరలం బయోజ మని హస్తయుగంబున వ్రాలె నవ్వె న
మ్మదవతి యేమి సేసినను మాన ది దేమి యటంచు నెంతయున్.

121

చ. కెరలి ప్రియుండు మోవిపయిఁ గెంపులు నింపుటఁ బారసశ్యత
త్పరత నెఱుంగ లేక పిదప న్నిలువద్దము చూచి సిగ్గునం
దరుణి చెలు ల్గుంగొనినఁ దా రిక నే మని యాడుకొంగురో
వరుని నటంచుఁ జిల్కకు నవారణ ముద్దులు వెట్టు సారెకున్.

122

కుతూహలము. —

చ. కలికి నృసింహభూవిభునిఁ గాంచి నవప్రణయాభిరామ యై
కలితకరాబ్జకేళికమలంబు భ్రమింపఁగఁ జేసె విభ్రమం
బలవడఁ బ్రాణనాథ మౌదయాబ్జము ని న్నెడఁబాయ లేక యి
ట్లెలమి భ్రమించుచున్న దని యేర్పడఁ జెప్పెడిచంద మందఁగన్.

123

తే. మఱియు శృంగార మంగ నామణులయందు, నంకురితపల్లవితపుష్పితాదిభేద
వర్ణితాకృతి యై దశావస్థ 1 లయ్యె, వీనినామక్రమంబులు విస్తరింతు.

124

క. ఇలఁ జూచుట చింతించుట, తలఁచుట గుణవినుతి యరతి తాపము లజ్ఞా
స్థలనము గమనము మార్చయు, నల ధన్యత యన నవస్థ లగు నె ట్లన్నన్.

125

చక్షుఃప్రీతి. —

మ. అనురాగాంబుధి యుబ్బి వెల్వడినయ ట్లాపూర్ణఘర్తాంబువుల్
దనువల్లిం డిగ జూఱఁ గన్నఁగప లేదశ్శు ల్పిసాళించుచుకొ
ననవిల్కానిపురస్ర వేశకలనానాళీకదామంబు లై
తనరం గోమలి నిన్నుఁ జూచె నరసేంద్రా సాంద్ర తేజోనిధి.

126

చింత. —

మ. అరవిందంబు విశాసమందిరము నీహారాంశుఁ డేకోదరుం
డరయ న్గోప్ర విరోధ మేటికి ననర్హం బంచు నూహించి యి

ర్వరఁ బొందించుపయోధికన్యక్రియఁ జేర్చుం గేలు గండ్లస్థలిం
దరుణీరత్నము చింతచేత నరసేంద్రా సాంద్ర తేజోనిధి.

సంస్కృతి.—

మ. సరభూషాదులపై మనం బిడక దృగ్వాహర మెంతేఁ బర
స్పరసందర్శననాతిభిన్న మయి చూపట్టంగఁ గార్యాంతర
స్థరణం బేమియు లేక నిశ్చలత నీసాంగత్యముగ గోరి మా
హరిణీలోచన యాత్మయందు నరసేంద్రా నిన్ను భావించెరా.

గుణకీర్తనము.—

మ. పలుకుం దో డగువీణలోఁ జెలియ నీపై గీతము త్తీటఁ దొ
య్యలిమైనడ మెటుంగుఁగాయ నిరవై యవ్వీణలో వాణియో
లలితాంగీ మనచిత్తముం బ్రియుఁడు కొల్ల ల్వైట్టెఁగా యంచు వె
ల్పులికిం దాను బుసాడ వచ్చె ననఁ గన్పట్టు స్మృసింహాధిపా.

ఆరతి.—

మ. నిరతం బాత్తకరాంఘ్రి బాహునఖకౌంఠస్ఫూర్తికిం దిగుడై
శరణం బొందు ప్రవాళపద్మబిసపుష్పశ్రేణికిం గ్రమ్మఱ
శరణం బందుట హీన మంచునొ మదిన్ శైత్యోపచారక్రియా
గరిమం బొల్లదు మానినీమణి కడంకన్ శ్రీనృసింహాధిపా.

తాపము.—

మ. ధవళాక్షీమణిమేను హేమలతయ న్నత్వంబు మున్నెల్లఁ ద
త్కవిలోక్తోక్తియటంచు నుంటి నది తధ్యం బయ్యె నెల్లన్న భ
వ్యవియోగానలత ప్త మై నిబిడబాష్పాసిక్త మై డస్సియు
న్నవళోభాతిశయంబుఁ జెంచె నరసేంద్రా సాంద్ర తేజోనిధి.

లజ్జాత్యాగము.—

మ. చెలి నీమూర్తి లిఖించి చిత్రఫలకం జెన్నొందుబాష్పంబుపి
చ్చిల మాపయ్యెదమీఁదఁ జేర్చుకొన నాచిత్రం బలక్ష్యంబుగా
బళిరే కట్టినచీరయుం బగయ కాఁ బాటించె దైవం బట
చలిసీలాలక యార్తిఁ జెంగు నరసింహ యింకఁ బాలింపుమి.

గమనము.—

మ. చెలుల న్వంచనచేసి యొక్కతయ తాఁ జెన్నొంద నయొద్దకు
న్నలినాక్షీమణి రాఁ దలంచి నవరత్నప్రోతసాధాంగణ

స్థలస్థానస్థాని వచ్చునిర్మలతసుచ్చాయ నిరీక్షించి నె
చ్చెలియేతెంచె నెలుంగఁ బోలు నని నిల్చెన్ శ్రీనృసింహాధిపా.

133

మూర్ఖ. —

మ. బలితం బైనయనంగ వేదనలచేఁ బల్తాఱు నిల్పోప లే
కలిసిలాలకప్రాణము ల్పెడలి నేత్రాంభోజమాడ్గంబునం
గలయం బ్రాకుమి వచ్చియన్నెలవునం గన్నటియే అడ్డ మై
నిలుప నిల్చె నృసింహభూరమణ మన్నింపఁగఁ బా డింతటన్.

134

ధన్యత. —

మ. శుకవర్గం బొకమాటలో మెలఁగె నానూనాయుధుం డాంతరం
గికుండై యుండె మరాళ మొక్కనడకం గ్రేష్టబిల్బ వర్తించెఁ బా
యక వేడ్క న్సుముఖిత్వ మొందె శశి మాయబాక్షి సేమంబుతో
నకలంకస్థితి నీవు గూడ వరసింహ రాజకంఠీరవా.

135

తే. తెలియ శృంగారమిదియును ద్వివిధ మగుచుఁ
బరఁగు సంభోగవిప్రలంభంబు లనఁగ
నంను బహుభేదముల నగణ్యంబు గాక
యేకవిధ మయ్యె సంభోగ మెట్లటన్న.

136

సంభోగము. —

మ. మరుఁ డాచార్యుఁడు గా విశీర్ణకబరీమాల్వాలి పుష్పంజలి
స్ఫురణ ల్లాఁ దమవేతభృంగనినదస్తోమంబు గానంబు గా
పరమంజీరరవంబు తాళగతి గా నర్థలుకాతోదరీ
సురతవ్యత్యయవేగతాండవ మొనర్చుం జింతితాభీష్టముల్.

137

క. పురుషులకుఁ దలోదరులకు, నరయంగా విప్రలంభ మభిలాషేర్వ
విరహప్రవాసకారణ, పరణతచే నాల్గుగతులఁ బరఁగుచు నుండున్.

138

క. కలయుటకు మున్ను కోరిక, యిల సభిలాషంబు మాన మీర్ష్య విరహ మాఁ
గలసి యెడఁబాసు హృదయో, త్కలికప్రవాసము విదేశగతి యెట్లన్నన్.

139

అభిలాషము. —

న. అనయము శ్రీనృసింహులలితాంతలంబున నుండ వచ్చునా
యనఘనఖాంకసంగతుల నందఁగ వచ్చు నృపాలమాళితోఁ
జనువునఁ గుల్క వచ్చు గుణసంగతి మెచ్చులు చూప వచ్చునో
వనజదళాక్షి యాకనకవల్లికనైనను ధన్య నొదు గా.

140

ఈర్ష్య. —

మ. వదనాగ్రంబున వాణి యున్నది మము న్వాశ్రయ్య నీ దిందిరా
మదిరాక్షీమణి యున్నదక్షుల మము న్నన్నించి వీక్షింప నీ
దదియుంగాక నృసింహ నీవిపులబాహుశ్లేష మే నొంద నో
ర్వగు భూదేవి బహుప్రియారత నినుం బ్రార్థింప నిం కేటికెన్.

141

విరహము. —

ఉ. నెచ్చెలు లీనృసింహధరణీవరుఁ దెచ్చెద మంచుఁ బోయి రా
రిచ్చట నీవునుం గరుణ యించుక లే కలరంపగుంపులం
స్రచ్చెద వేల పత్ప్రియునిఁ గూర్పుము మన్నథ నీకుఁ దద్విభుం
దెచ్చటకై యొసంగెద మదీయకటాక్షము లన్జయాస్త్రముల్.

142

ప్రవాసము. —

చ. చిరయశ యోబభూవరనృసింహ భవద్రిపుకాంత కాననాం
తరమున కేఁగి యందు నిజనాథునిఁ గానక మన్నభార్తయై
వరుని సరోజపత్రమున వ్రాయునెడం గరము ల్సేమర్పఁగా
నరయ నిజాంగకంబె పగ యయ్యె నటంచుఁ దలంచు దైవమున్.

143

క. పలువుర కొకభామినిపైఁ, దలఁపును నొకవారసతికిఁ దగఁ బలువురపై
వలపును మృగవిహగాదుల, కెలపు రసాభాస మయ్యె తీతి నెట్లన్నన్.

144

రసాభాసము. —

చ. అలఘువిశీర్ణపక్షయుగ మై యమితోన్నమితోర్ధ్వకాయ మై
గళరవము ల్దీర్ఘఁ బ్రియకాంతకు ముద్దులు వెట్టి యుబ్బునం
బలుమలు మేడపై కెగసి పక్షము ద్రిప్పుచుఁ గుంచితాస్య మై
పొలఁతుకఁ బిల్చువిభ్రమకపోతము హుంకృతనాదమాధునిన్.

145

క. భావింప భావశాంతియు, భావోదయభావసంధిభావశబలతల్
భావం బడఁగుట పుట్టుట, ద్వైవిధ్యము బహుత యనఁగఁ దగు నెట్లన్నన్.

146

భావశాంతి. —

చ. తలఁపఁగ రాజశేఖరుఁ డతండు తలొదరి సర్వమంగళా
కలితపు నీవు మీర లొకగాత్రముకై ఐడిఁ గూడి మాడుచుం
జెలఁగుట యొప్పుఁగా కలుగఁ జెల్లనె మీ కని బోటి మ్రొక్కఁగా
లలనకుఁ దోఁచె బాష్పసలిలంబు నివారితమానపంక మై.

147

భావోదయము. —

ఉ. మేలము లాడువేళల సమేలము లై చెలు లెల్లఁ గూడి యో
బాలిక శ్రీనృసింహనరపాలు ఐరించెదవే యటన్న నీ

లాలకయంగవల్లఁ బులకాంకురము ల్పన లొత్త నే మనం
జాలక యూర కుండె ననిశంబు 1 వినమ్రముఖాంబుజాత యై.

148

భావసంధి.—

మ. హరి కానంగ శరాళి యై యణికవేలాభీలదివ్యాశుగో
త్కర మై శౌరకిఁ బాటలాబ్జకలికాదామంబు లై వెరి కి
న్నిరతాగ్నిప్రభ లై వెలుంగునరకానీకాధికోల్లాసభా
సురసత్యారమణీకటాక్షములు ప్రాచుక్ శ్రీనృసింహాధిపున్.

149

భావశబలత.—

మ. చెలు లేచుందురొ భావవీధి నకటా శ్రీనారసింహేంద్రకౌఁ
గిలి నాకెన్నఁడు గల్గునో నృపతితోఁ గ్రీడింపఁగాఁ బోవుచం
చలపుంజిత్తిము నేమి నేయును గురు నృదృక్తిఁ బ్రార్థింతునో
యల ప్రాణేశ్వరుఁ జూడ కున్నఁ బరితాపాటోపము ల్లానునే.

150

నవరససంకరము. —

మ. జయలక్ష్మీరతి మై ప్రతాపయుత మై శత్రుబ్బిదాధుర్య మై
ప్రయతార్తావన మై కపీంద్రగతి యై రక్తార్ద్ర మై నిర్ఘ్న నో
దయవిద్యున్నిభ మై సకంప మయి వందారుస్పృహశూన్య మై
నయ మొప్ప న్నరసింహుఖిడ్గ మమరు న్నానారసప్రక్రియన్.

151

రసాధిదేశతలు.—

సీ. హరికి శృంగారలీలాధిపత్య మొనర్చు, గణనాథు హాస్యసంగతునిఁ జేయు
నలికలోచనునిపై నధిక రౌద్రము నిల్పు, శత్రుపై వీరరసంబు నెఱపు
యమునిపై2ని దయామయత్వంబు ఘటియించు, జగతి మహాకాలు సభయుఁజేయు
శర్వరీంద్రుని జుగుప్సారసాన్వితుఁజేయు, శతధృతి నడ్డుతాన్వితు నొనర్చు
తే. శాంతి బ్రహ్మాంబు జేర్చు నిచ్చలు నృసింహు
భువనభరణంబు వరవిఘ్న నివహహరణ
మీశతియు భోగము ననేకనృపతిహృతియు
ననియు యశమును మతియు బోధాతిశయము.

152

సీ. మరకతానీకదంభమున శృంగారంబు, హాస్యంబు ముక్తాఫలౌఘురుచులఁ
గరుణావిద్రుమవర్ణగౌరవచ్ఛలమున, రౌద్రంబు కురువిందరత్నకలన

వీరంబు గోమేధికారోపితస్ఫూర్తి, భయము వై దూర్యశోభామిషమున
భీభత్స మింద్ర సీలాభాగుణంబున, శాంతి నిర్మలహీరకాంతిగతుల

తే. నచ్చుతము పౌన్యరాగరాగాపదేశ, విలసితంబున సాకారవృత్తిఁ గాంచి
నవరసంబులు వొల్చు నీభవనవీధిఁ, బ్రబల సుబలన్యసింహ యోబయన్యసింహ.

క. 1 కరుణాభయబీభత్సము, ఖరసంబులు శోకభీతిగాఢజగుప్పా
కరములుగా నరసము నై, తిర మగు నె ట్లన్న దీనిఁ జెలిపెద వగునన్. 154

ఉ. భావ మలంక్రియాగుణవిభాసిత మై వికసద్రసోదయ
శ్రీవినివారితేతరవిశేషనివేదన మై యెలర్ప నీ
వావిరి దుఃఖ మైన సుఖవైభవ మైన విటీవిటాలియం
దాపలఁ బూర్ణమై సహృదయాత్మలఁ గేవలహర్ష మై తగున్. 155

తే. అలపదార్థంబు లగువిభావానుభావ, సాత్త్వికానులఁ గూడి రసత్వ మొందు
నవనిభావంబు వాక్యార్థ మనఁగ నెగడి, తంతువులుగూడి పట మనఁ దనరుకరణి.

మ. రమణీయోల్బణతాసమేత మగు నీరత్యాదిభావాబ్ధిలో
నమరం బుట్టుచు మున్గుచుం దగుఁ దరంగారూఢి సంచారిసం
ఘము లేతత్ప్రితిపన్న మారసము తత్కాలంబునం దైన స
త్యము రామాచలయంద నాట్యమున సభ్యావాస మై ఛాసిలున్. 157

శా. లేఖేశ ప్రతిమానవైభవ భవాశ్లిష్టస్రవంతీమరు
చ్చాఖిస్పర్ధి యశఃపరంపరపరత్వాపాలక ప్రాజ్యరా
జ్యాఖిర్వస్తయపుంజగంజనకృపాణాకల్పకల్పాంతవే
లాఖేలత్ప్రిబలార్కకర్మశమహోలంఘిప్రతాపోదయా. 158

అచలజిహ్వము.—

క. భో గాంబువాహవాహవి, భాగేహాభావుకాంగభావభవమహా
భాగమహీభాగమహా, భోగావహాబాహుభోగిపుంగవభోగా. 159

కవిరాజవిరాజితము.

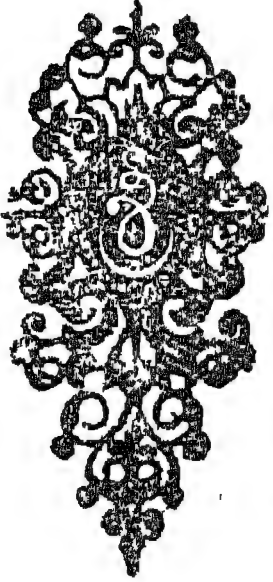
నిరుపమరూప దిలీపమనూపమనీతికలాపకలాపధర
స్తరణభవానుభవానిశమానితమానసపద్మ సపద్మరట
త్కరివరఘోటకకోటికరంభితకాంతనిశాంతనిశాంతమహా
హరిహయదిక్తరణిస్ఫురణైకవిభాధికలాభకలాభననా. 160

గద్యము. ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధ కవితాసారసారస్వతాలంకార నిరంకుశప్రతి
భాబంధుర ప్రబంధపతనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక వేంకటరాయభూషణ సు
పుత్ర తిమ్మరాజపూత్ర సకలభాషావిశేష నిరుపమానధాని శారదామూర్తిమూర్తి
ప్రణీతం చైనకావ్యాలంకారసంగ్రహం బహుమహాప్రబంధంబునందు రసస్థాయి
సామాన్యలక్షణంబును దద్భహూకరణంబును విభావానుభావ సంచారిభావప్ర
పంచంబును శృంగారచేష్టాప్రకరణంబును నవస్థానిర్ణయంబును సంభోగ విప్రలం
భభేదంబును రసాభాసభావశాంతిభావోదయభావసంధీభావశబనతాసంకరతలును
రసవర్ణాధిదేవతావిశేషంబును నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

న ర స భూ పా లీ య ము

కావ్యాలంకారసంగ్రహము - చతుర్థాశ్వాసము.

కరగభీరగుణర

త్నాకరకటకాధిరాజహయపతిసేనా

భీకరభుజప్రతాప

స్వీకృతజయసాంద్ర నారసింహనరేంద్రా.

1

తే. అవధరింపుము దోషంబులను వచింతు, నవియు శబ్దార్థగతము లై ద్వివిధము లగు నందుఁ బదవాక్యగతము లౌ నరయ శబ్ద, దోషములు వీనిలోఁ బదదోషతతులు.

సీ. అప్రయుక్తం బపుష్టార్థంబు నేయార్థ, మసమర్థకంబు నిరర్థకంబు గ్రామ్యంబు విగతసంస్కారంబు గూఢార్థ, మన్యార్థ మశ్లీల మప్రతీత మప్రయోజనము క్లిష్టార్థబంధంబు సం, దిగ్ధంబు విపరీతధీప్రదాయి యవిమృష్టతరవిధేయాంశంబు పరుషంబు, ననఁగఁ గావ్యంబులం దరసి చూడ

తే. పదగతంబులు వెలయున ప్తదశసంఖ్య, గడలుకొన వీనిలక్ష్యలక్షణములెల్ల విస్తరించెదఁ గవితాప్రవీణసుకవి, నివహనిరతోపకారనిర్మద్రఫణితి.

3

క. ఈకవితాదోషోత్కర, మేకడ నీ వొసఁగుమాడ్కి నియ్యక ఖలు లౌ నాకుఱకుఱదాతలకు మ, హాకుకవు లొనర్చుకృతులయందు వసించున్.

4

అప్రయుక్తము. —

క. కవులు ప్రయోగింపనిపద, మవనిం దగ నప్రయుక్త మగు నెట్లన్నన్ ద్రవిజైలబిలుం డల దు, శ్చ్యవనమహాభోగిభేటసంస్తుతుఁ డనఁగన్.

5

అపుష్టార్థము. —

క. ఎనయఁ బ్రకృతోపయోగం, బునుఁ జెందక యున్నపద మపుష్టార్థం బౌఁ దునిమెను వింశత్యర్థా, ననువింశత్యర్థరథునినందనుఁ డనఁగన్.

6

నేయార్థము. —

క. ఇలఁ దనసంకేతంబున, నిలిపినపద మెంచి చూడ నేయార్థం బౌ బలు తేనెదిండిగమి నగు, నలసాగరకర్ణయాన యలక లనంగన్.

7

అసమర్థము.—

క. ధర నప్రసిద్ధయోగం, బరసి ప్రయోగించుపదమ యసమర్థం బౌ
శరధరరాజనికేతను, గురుపంకజచక్రహస్తుఁ గొలుతు నటన్నన్.

8

నిరర్థకము.—

క. ఇలఁ బదపూరణమాత్రం, బలవడినపదంబు కృతి నిరర్థక మయ్యెన్
దలఁపఁగ వెలయుచు లలి ను, జ్వల మగునీతనివిలాససౌష్ఠవ మనఁగన్.

9

గ్రామ్యము.—

క. పామరులభాష గ్రామ్యము, భామినికటిగల్లములు విభాసిల్లు ననన్
గోమలిచన్నులుగన్నులు, గామునిపండువు లొనర్చెఁ గడువడి ననఁగన్.

10

చ్యుతసంస్కారము.—

క. వ్యాకరణదుష్ట మగుపద, మేకడఁ జ్యుతసంస్కృతాఖ్యమిది యెట్లన్నన్
శ్రీకమలకాంతపదసే, వాకర్తృతుఁ డనఁగఁ గరుణవారిధి యనఁగన్.

11

గూఢార్థము, అన్యార్థము.—

క. కృతి నఖ్యాతము గూఢం, బతిశయరూఢిన్యపేత మన్యార్థం బై
క్షీతిఁ దగుశోణితనయనుం, డితఁ డనఁగ సమానుఁ డితఁ డహిధ్వజుఁ డనఁగన్.

అశ్లేలము.—

క. వ్రీడ జుగుప్సా మంగళ, శీలము లగుపదము లొకటఁ జేర్చిన నవి య
శ్లేలము లగుఁ గృతి నేత, న్తూలము లగుత్రివిధభేదముల నెఱింగింతున్.

13

క. వసుదేవయోనిగోపీ, విసరమహాపీనకుచనవీనాశ్లేషో

ల్లసీతుం డనఁ గాలిందీ, రసవిహరణకరణనిత్యరసికుం డనఁగన్.

14

అప్రతీతము.—

క. అల శాస్త్రపురాణములనె, కలశబ్దం బప్రతీతకం బగుఁ గృతులం

దలఁతు వృషాకపిఁ ద్రిజగము, నెలమి నజాప్యతముఁ జేయు నీశ్వరు ననఁగన్.

15

అప్రయోజనము.—

క. అవిశేషవిధాయక మై, కవిసినపద మప్రయోజకము భూతివిభా

ధవళితహరసుతుఁ గొలుతును, నవసలినహరద్విపాస్య నయముగ ననఁగన్.

16

క్లిష్టము.—

క. దూరార్థము క్లిష్టం బగు, ధారుణిఁ బవనాశనేంద్ర ధరమకుటాలం

కారమణిజనకవరపు, త్రీరమణకుమారరూపదీపితుఁ డనఁగన్.

17

సందిగ్ధము.—

క. సందిగ్ధ మనఁగఁ జెలఁగును, సందేహస్పదపదంబు సమరధరిత్రీ

సందీపితజయశాలిపు, రందరనుతవిక్రముండు రాముఁ డనఁగన్.

18

విపరీతధీప్రదము.—

క. జగతి నివృద్ధ మతికర, మగునది విపరీతధీప్రదాఖ్యం బనఁగాఁ
దగుఁ గృతు లన కులహీనుం, డగు నితఁ డన నంబికావితాసక్తుడనన్. 19

అవిమృష్టవిధేయము.—

క. అవిమృష్టవిధేయం బగుఁ, దవిలినవర్ణ్యాంశ మప్రధానం బైనన్
నవనవసంఘల్లలతాం, తవసంతము వచ్చె నిపుడు ధరణి కనంగన్. 20

పరుషము.—

క. శ్రుతికటువు లైనపదములు, కృతిఁ బరుషము లనఁగఁ జెలఁగు నిలఁ గుఢ్యేజ్ఞా
పతిమూర్ధధృతార్థోద్వధి, పతి గొల్తు నభీష్టసిద్ధి ఫలమున కనంగన్. 21

వాక్యదోషములు.—

సీ. అక్రమంబువిసంధిప్రక్రమభంగంబు, పునరుక్తియుతమసంపూర్ణ తరము
వాక్యసంకీర్ణంబు వ్యాకీర్ణ మధికప, దంబు వాచ్యవివర్జితం బరీతి
న్యూనోపమంబు బధికోపమంబు సమాప్త, పునరాత్తిమస్థానఘనసమాస
మనియతచ్ఛందంబు యతిభంగ ముపతత్ప్ర, కర్షణంబు భిన్నలింగంబు భిన్న
తే. వచన మక్రియసంబంధవర్జితములు, వాక్యగర్భితమును నన వాక్యదోష
వితతు లిరువదిరెం డయి వినుతిఁ గాంచు, వీనిలక్షణలక్ష్యము ల్విస్తరింతు. 22

అక్రమము.—

క. క్రమహిన మక్రమం బగు, సమధిక మగు నితనికీర్తి శౌర్యచ్ఛాయా
సముదయమునకున్ దినకర, హిమకరకిరణోత్కరంబు లెనయే యనంగన్. 23

విసంధి.—

క. అపగతలక్షణమును గ్రా, మృపుసంధియుఁ దగ విసంధి యనఁ దగు నరిగె
న్నపరగిరి కినుఁ డనంగా, నృపు లొప్పుదు రధికగుణవినిద్ర తనంగన్. 24

ప్రక్రమభంగము.—

ఆ. ప్రక్రమంబు విడువఁ బ్రక్రమభంగంబు, శౌరి దానవారిఁ జక్రధారి
నభివు నమితవిభవు ననవద్యచారితు, విష్ణుఁ గొల్తు జిష్ణుఁ గృష్ణు ననంగ. 25

పునరుక్తియుతము.—

క. ఎనయఁగ శబ్దార్థంబులు, పునరుక్తము లైన నదియే పునరుక్తియుతం
బనఁదగుఁ జక్రొంచలమున, దనుజావళిఁ ద్రుంచు జక్రధరుఁ డితఁ డనంగన్. 26

అపూర్ణము.—

క. ధరలోఁ గ్రియాన్వయంబుల, సరిపోని దపూర్ణ మనంగ సన్నతి కెమ్మన్
నరపతి యొసఁగును ద్రిప్యము, పరఁగఁగ నౌదార్యశాలి బహుళము ననంగన్. 27

వాక్యసంకీర్ణము. —

క. ఏకడ వాక్యాంతరితప, దాకీర్ణము వాక్యకీర్ణ మగుఁ బొగడుదు రీ
భూకాంతుఁడు జను లెల్ల న, నేకగుణాన్వితఁ డటంచు నిలలో ననఁగన్. 28

వ్యాకీర్ణము. —

క. భ్రాంతికరం బగు నన్వయ, మెంతయు వ్యాకీర్ణ మయ్యె నీడుఁడు తిలకముం
గుంతనములఁ గాంతకును ల, తాంతంబులు సెరువుఁ డిప్పు డనంగన లనఁగన్. 29

అధికపదము. —

క. తలఁపఁగ మిక్కిలిపదములు, గలిసినయది యధికపదము కమలారికలా
కలితవిలాససముల్లస, దలఘుయశోవిభవశాలి యగు నితఁ డనఁగన్. 30

వాచ్యవివర్జితము. —

ఆ. వాచ్య ముజ్జగింప వాచ్యవివర్జితం, బనఁగ నెగడు నాజి నభవుఁ నైనఁ
దెగడు నితనిబాహుదీప్తాసి యనునెడ, నాజి నభవుఁ దెగడు ననుచుఁ బలుక. 31

అరీతి. —

క. రసమున కనుచితమగుపద, విసర మరీతి యనఁ బొల్పు విటజనహృదయ
గ్రసనాగ్రహగ్రహిశదృ, ప్తిసమగ్రోదగ్ర మతివశృంగార మనన్. 32

న్యూనోపమము, అధికోపమము. —

తే. ఉపమ చాల కున్న న్యూనోపమం బధి, కోపమాఖ్య మధిక ముపమ యైన
హైమవసరుఁ డైన హరిమేఘునిభుఁ డన, నతివ పల్లవితలతాభ యనఁగ. 33

సమాప్తపునరాత్తము. —

క. క్రమ ముడిగి మగుడఁ బూనిన, సమాప్తపునరాత్త మయ్యె శాశ్వతు నభవుం
గమలాక్షుఁ గమలనాభుం, గమలాపతిఁ గొల్తు ముక్తికై విభు ననఁగన్. 34

అస్థానసమాసము. —

క. అపదసమాసం బస్థా, నపటుసమాసంబు రిపుల ననిఁ దునిమెద నే
నిపు డని వికటభ్రకుటీ, విపులక్రోధాంధుఁ డయ్యె వీరుం డనఁగన్. 35

ఛందోభంగము, యతిభంగము. —

క. ఛందము యతియుం దప్పిన, ఛందోయతిభంగము లగుసంగతి నితఁడున్
కుందేందువివదయశుఁ డై, ముందుగఁ బూజించినాఁడు నరహరి ననఁగన్. 36

పతత్ప్రకర్షము. —

క. క్షీతి నుత్కర్ష ము దక్కినఁ, పతత్ప్రకర్షంబు గవయ భల్లూకమృగీ
వితతివిభేదనగర్వా, యశసింహాభీల మీమహాటవి యనఁగన్. 37

భిన్నలింగము, భిన్నవచనము.—

ఆ. ఉవిదఁ బురుషుఁ బోల్ప నొకనిఁ బల్వురఁ బోల్ప, భిన్నలింగమనఁగభిన్నవచన
మనఁగఁ జెలఁగు నింతివనజారివలె నన, ఖడ్గ మురగవరులకరణి ననఁగ. 38

అక్రియము లేక అశరీరము.—

క. తుదలఁ గ్రియాశూన్యము లగు, పదఁబు లశరీర మనఁగఁ బరఁగు నిర్విభవా
స్పద మగుమధుమాసంబునఁ, బొదలు తరూత్కరము కుసుమపూర్ణం బనఁగన్.

సంబంధవర్జితము.—

క. సంబంధవర్జితం బగు, సంబంధము విడువఁ గరులు జైలములు తురం
గంబులు భంగంబులు సమ, రాంబుధివరతరణి యితనియసిలత యనఁగన్. 40

వాక్యగర్భితము.—

క. నడుమ నొకవాక్యపద్ధతి, తొడరిన నది వాక్యగర్భదోషము ఖలు లౌ
వెడమతులతోడిసంగతి, కడుహిత మిది నీ కొనర్పఁగా వల దనఁగన్. 41

అర్థదోషములు.—

క. క్రమమున నిక నర్థజదో, షముల నెఱింగింతు సుకవిజనులకు హీనో
పమ మధికోపమ మసమో, పమ మఖ్యాతోపమంబు పరుషము మఱియున్. 42

తే. వ్యర్థ మేకార్థము ససంశయం బపక్ర, మము విరుద్ధంబు విరసాతిమాత్రహేతు
రహితనిరలంకృతాశ్లీలసహచరచ్యు, తములు భిన్నంబు నన వీనిక్రమ మొనర్తు. 43

హీనోపమము, అధికోపమము.—

తే. ఉర్విఘను నల్పుఁ బోల్ప హీనోపమంబు, శ్వానమునుబోలె నితఁడువిశ్వాసియనఁగ
నరయ నధికోపమం బల్పు నధికుఁ బోల్పఁ, బునుకవట్టనపే నీశుఁ బోలు ననఁగ.

అసమోపమము, అఖ్యాతోపమము.—

తే. ఉపమ సరివోని దిల నసమోపమంబు, హలధరుఁడు మేరుగిరివోలె నలరు ననఁగ
వినుప్ర సిద్ధంబు గాని దవి శ్రుతోపమంబు వదనఁబు కుముదంబుమాడ్కియనఁగ.

పరుషము.—

క. పరుషార్థంబులు గలయది, పరుషం బనుదోష మయ్యెఁ బరఁగెడునీధూ
వరుసొందర్యమునకు వే, మటు సరి యకా మంటఁ బడ్డ మదనుం డనఁగన్. 46

వ్యర్థము, ఏకార్థము.—

తే. అప్రయోజనంబు వ్యర్థ మా ఫేనిలం, బైనజలధి దాఁటె ననిలతనయుఁ
డన నభిన్నవాక్య మరయ నేకార్థ మా, సుగుణానిచరిత్రతోభి యనఁగ. 47

ససంశయము. —

క. క్రమమతిపదములు సంది, గ్ధము లైన ససంశయంబు ధరణీవసుద్ధ
ర్యము నజము గెల్పు ననఁగా, నమరెడు సతిమేను మించు వసియించు ననన్. 48

విరుద్ధము. —

క. క్రమ మెడలి దేశకాలా, సముచితము విరుద్ధ మయ్యె సమదవిల్లోల
భ్రమరము చంపకవన మన, సముదంచితకై తకంబు చైత్రం బనఁగన్. 49

విరసము. —

క. ధర ననుచితరసభాషము, విరసం బగు నితనిసమదవిద్వేషితలో
దరులు దరులందుఁ గుందఁగ, సరసము లాడుదురు ప్రేమ శబరం లటన్నన్. 50

అతిమాత్రము, హేతురహితము. —

క. క్షేతిలో లోకాతీతం, బతిమాత్రము నింగి నిండె నబ్జక్షికుచ
ద్వితీయ మన హేతుశూన్యము, సతి గనుఁగొనె భృంగిపంక్తి చనుదెంచి ననన్.

నిరలంకృతి, అశీలము. —

క. ధరజాతిమాత్ర శూన్యము, నిరలంకృతిబాహుయుతుఁడు నృపుఁ డన లజ్జా
కర మశీలము పద్మిని, సరసాంగగృహము పద్మ సౌరభ మనఁగన్. 52

సహచరద్యుతము. —

క. సరిగా సరిగా నిది యు, ర్వరపైఁ బొందింప సహచరభ్రష్టం బొఁ
బరఁగు నెలచేత గగనం, బరుదుగ ఫేనంబుచేతి నంబుధి యనఁగన్. 53

భిన్నము. —

క. భిన్నం బగుసంబంధవి, భిన్నం బీతనివికోధపృథివీశ్వగుఁ డా
పన్నుం డైతననుమరున, నన్నలినజువ్రాత శూన్య మని పల్కు ననన్. 54

క. రసములు వాచ్యము లైనను, వెస నదియును దోష మయ్యె విపులోగ్రరణం
బసదృశబీభత్సరసో, ల్లిసితము శృంగారసహితలలన యనంగన్. 55

గుణములు. —

తే. ఇంక గుణములు వివరింతు నివియుఁ గృతుల, దొరసి శ్లేషప్రసాదమాధుర్యసౌకు
మార్యసమత్కాదీపనాదార్యకాంతు, లనఁగ నోజస్సహాధులు ననఁ జెలంగు. 56

క. ఇల సంధి గూడి పదములు, నెలకొని యొకపదమురీతి నిలిచినశ్లేషం
బలరుఁ బ్రసిద్ధపదంబుల, నలఘూక్తిప్రసాద మయ్యె నది యెట్లన్నన్. 57

శ్లేషము. —

శా. అలావణ్య మగణ్య మాగుణగణం బవ్యాజి మా తేజ ము
ద్వేలం బావినయం బమేయతర మావీర్యం బనిర్వచ్య మా

యాలాపం బతీసత్య మావితరణం బాశాంతవిశ్రాంత మా
శీలం బార్జవమూల మెన్నఁ దరమే శ్రీనారసింహాధిపున్.

58

ప్ర సాదము.—

ఉ. ముంగిటిపెన్ని ధాన మిలుముందటికల్పక మర్థికోటిముం
గొంగుపసిండి చెంగటన కూడినబంగగుకొండ దొడ్డిలో
నం గలకామధేనువదనం బెర యీఁగలు తేనిచొక్కపు
న్దంగెటిజున్ను నీవితరణంబు నృసింహనృపాలశేఖరా.

59

క. సరసము లగువాక్యంబులు, వరుసను వేర్వేట మించువగ మాధుర్యం
బరయఁగ బొట్లు పిలుందుల, నరు దగునది సౌకుమార్య మది యె ట్లన్నన్.

60

మాధుర్యము.—

చ. అనయము యంత్రమత్యము నొకమ్మన శ్రీనరసింహుఁ డేయఁగా
వెనుకఁకు బాటి పుల్లఱచి వేషము మార్చి బిలంబు దూఱ కా
ననమున కేఁగి సిగ్గున నణంగి భరంపడి వీఁగి తావిషం
బెనసి నతి నృజించి నదు లీఁది భ్రమించెను రాసు లన్నియున్.

61

సౌకుమార్యము.—

ఉ. చెందోవవిందుమందునలెఁ జింగురుచిం దగఁ జందనంబు వె
చ్చందన మొందు నిందుముఖిచందము డెందమునం దలంప నీ
యందమునందె నందనమునందు మిళిందము ఘాంచుపొందికం
జెందె నృసింహ కాఁగిటను జేర్పుము ముందుగ మందగామినిన్.

62

క. లలితార్థభంగిఁ బాదం, బులు నాల్గిట నేకసరణిఁ బొదువ సమత యా
నిల నర్థము వ్యక్తం బై, నలు వొందిన నర్థదీపనం బె ట్లన్నన్.

63

సమత.—

నీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాతీన, పాటనక్రియకు నేర్పడవు గాక
చాతుర్యములు లేవె శాగదాభండార, చోరకాగశ్రీకిఁ జొరవు గాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకనృపా, లకకంఠదఘ్నుము ల్కావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె సరిదన్యపథయాన, శాసనప్రాధికిఁ జనవు గాక
తే. తొలుత గడిదుర్గముల నున్న దొరలు లేరె, నుహిమ నీమాడ్కిగదనదుర్గదసపాద
సారసప్రాంగహరణులు లేరు గాక, నరనుతాటోప యోబయనరసభూప.

64

అర్థవ్యక్తి.

నీ. నలు వొందునమరేంద్రునాగంబుసాటిగా, సాహజుల నెల్ల సంతరించి
విఖ్యాతి కెక్కినవెలిచూపుసాటిగా, సైంధవముల నెల్ల సవరణించి

మహిమ మించినమింటిమాకులసాటిగాఁ, బాదపంబుల నెల్ల బాదుకొల్చి
వన్నె కెక్కినదేవవాహినిసాటిగా, నిల నెల్లయేటుల నిరవుకొల్చి

తే. స్వర్గసృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సలుపుకీర్తి, వనుధఁ గౌశికగోత్రపావనుడ వైన
నీక తగుఁగాక మఱి యన్యన్యపులకగునె, సరసగుణహారి యోబయనరసధీర. 65

క. కతిపయసంయుక్తాక్షర, వితతం బౌదార్య మయ్యె విమలపిచిత్ర
యతవర్ణావృత్తులు గల, యతిమృదుబంధంబు కాంతి యగు నె ట్లన్నన్ 66

బౌదార్యము.—

చ. ఎదిరినయోబశౌరి నరసేంద్రునికీర్తినిజాంశుపంక్తికిన్
మదనవిరోధి భీతుఁ డయి మార్కొన కేగినఁ దద్రధంబు ద
త్సదనము నాక్రమించి రభసంబున నావృషభాధిపద్వజున్
వెదకఁ జూచి యజాండముల వే వెడలెం గడిలేనియీసునన్. 67

కాంతి.—

నీ. నెలవంక తోడివెన్నెలవంక గలమేటి, నెలవంక రహితాంశునియతిఁ చెగడి
ననయమ్ము వానిఁ గన్ననయమ్ము గలయింతి, ననయమ్ము దాల్చువానన్నఁ జెనకి
కడలేక తరిగొండ కడలేకడలఁ ద్రోయు, కడ లేక మైనమీఁగడల గెల్చి
కపురాలవన్నెచొక్కపురాల నగుమేని, కపురాలపోతు బింకంబు నణఁచి
తే. తనరుచులు లోకములు నిండఁ దనరుచుండు, లాటకరహాటలలనాలలాటఫలక
మలయజము లైనసిదునిర్తలయశంబు, లమితగుణసాంద్ర నారసింహక్షీతీంద్ర. 68
క. విలసిల్లసమాసభరితో, జ్వలబంధం బోజ మయ్యె పరియన్యగుణం
బులు మఱి వేటొక్కటివై, నలరింప సమాధి యయ్యె నది యె ట్లన్నన్. 69

ఓజము.—

నీ. మందారబిసకుందకుందాదినిధిబృంద, బృందారకౌప్తశోభితయశుండు
హేలావిజితహాలహాలాశనోత్తాల, తాలాంకభుజదండతాండవుండు
దీనావననిదానదానాంబుజనదీన, దీనాధపరిణయస్థితివిధాయి
భీమాసురవిరామరామాతీశయధామ, ధామాంబకనిభాసిదారితారి
తే. రాజమాస్రంధె సమధాధిరాజమకుట, నీకటవికటమహానీలనికరనుకర
మధుకరకరంభితాంఘ్రిపద్మద్వయుండు, సరసగుణహారి యోబయనరసశౌరి. 70

సమాధి.—

నీ. అలబలీంద్రునిచేత నడుగు వెట్టఁగ నేర్చి, ధారాధరముచేత నీరు మోచి
కానీనుచేఁగంచుకముఁ బూనఁగా నేర్చి, యెలమి దధీచిచే నెమ్ము బలిసి

క్షీరాంబురాశి ద్రచ్చినవెన్న నీడేరి, నైలింపగవించన్నఁబాలఁ బెరింగి
కల్పపాదపథలోత్కరములఁ జవి గాంచి, వనజారి నెమ్మేన ననఁగి పెనఁగి
తే. ధరణిఁ బ్రోది వహించినదానకన్య, సకలయాచకబాంధవు ల్పొంతసిల్ల
నీకరగ్రహణావాప్తి నెరసె నొర, నైరిగజసింహ యోబయనారసింహ.

71

శబ్దాలంకారములు.—

తే. ఇఁక నలంకారనికరంబు లేర్పరింతు, నవియుఁ గవితాలతాంగికి హారకటక
కంకణాదులక్రియ నలంకరణకరణ, పరిణతులచే నలంకారభావ మొందు.

72

క. ఇవియును శబ్దార్థంబుల, ద్వివిధములై క్రమముతోడ వెలయు ననుప్రా
సవిశేషంబుల నుపమా, దివిశేషములను గావ్యదీపితసరణిన్.

73

తే. అం దనుప్రాసభేదంబు లైన శబ్ద, భవదలంకారమును మున్ను ప్రస్తుతింతు
నడర నెడ లేక రెండు రెం డక్షరంబు, లెనయు నియమంబు ఛేకమా నెట్లు టన్న.

పంచచామరము. స్ఫురత్కృపాబలప్రతాపభూతిధైర్యభూభరా
ర్చిరంగదానబుద్ధివైఖరి స్వరి స్వరి స్పృహ
హరు స్వరు నిరి నిరి స్తహనలు న్నలు స్రమా
గురు న్గురు స్వయింతు వౌ దగు న్నసింహభూవరా.

75

తే. ఒక్కవర్ణంబు కడదాఁక నుద్ధరింపఁ
బరఁగు జృంభణవృత్త్యనుప్రాస మయ్యెఁ
దలఁపఁ బునరుక్తి యయ్యుఁ దాత్పర్యభేద
మొనయు నియమంబు లాట మా నెట్లుటన్న.

76

వృత్త్యనుప్రాసము.—

చ. సమదవిపక్షశిక్షణవిచక్షణదక్షిణదోరనుక్షణ
భ్రమదసిదుర్ణిరీక్షసమరక్షపితక్షితపక్షతక్షర
త్సమధికశోణితక్షరకృతక్షణరక్షితపక్షిలోక నిక
గమలదళాక్షుఁ డేలు బలగౌరవసింహ నృసింహభూవరా.

77

లాటానుప్రాసము.—

చ. ఘనతన్మసింహుఁ జూడఁ గలకన్నులు కన్నులు వానికొఁగిటం
జనువున నేపు చూపఁ గలచన్నులు చన్నులు వానిమోవికిం
జొనిపిన పొటలాధరము జున్నులు జున్నులు వానిమేనఁ జే
ర్చినసరసాంగవల్లికలచెన్నులు చెన్నులువో తలోదరీ.

78

క. సమవర్ణయుగాధిక మై, యమరిననియమంబు యమక మగుఁ గృతులం దా
యమకం బనేకవిధ మగుఁ, గ్రమమున నొకరెండుమూఁడుగతు లెఱిగింతున్.

క. మేలిమి రెండవపాదము, నాలవపాదంబు నొక్కయనువునఁ దనరం
జాలినయమకము కృతులం, దాలింపఁగఁ బాదయమక మగు నె ట్లన్నన్. 80

పాదయమకము.—

క. ఔరా యోబన్యపాలకు, మారా మనుమదనసమరమాధుర్యుడ వై
ధీరాన్యసింహకూడితి, మూరా మనుమదనసమరమాధుర్యుడ వై. 81

క. ప్రస్తుత మగుముక్తపద, గ్రస్తం బన నదియుఁ గృతులఁ బరఁగు బదాంతో
దస్తము పాదాద్యంతను, విస్తృతము పదాంతసింహవీక్షణ మనఁగన్. 82

పాదాంతపాదాదిముక్తపదగ్రస్తము.—

క. సుదతీనూతనమదనా, మదనాగతురంగపూర్ణమణిమయసదనా
సదనామయగజరదనా, రదనాగేంద్రనిభకీర్తిరసనరసింహః. 83

సింహావలోకనముక్తపదగ్రస్తము.—

క. మన వేటికి' నూతనమా, తన మాయెడఁ బ్రేమ దనకుఁ దక్కితి ననుమా
ననుమానక దయ దనరం, దనరంతులు మానినరసధవు ర మ్మనవే. 84

పద్యబంధము.—

చ. కనుఁగొన రేకు లెన్నిదియుఁ గర్ణిక చుట్టిడి స్రగ్ధరాంఘురిల
స్తునుఁడటియేడువర్ణములునుం గడయేడుఁ బ్రవేశనిర్గతు
ల్పనుపడ నాల్గుదిగ్దశముల నిఖియించి విదిగ్దశంబులం
జెనయఁగఁ బాదమధ్యగము లేడును వ్రాయఁగఁ బద్యబంధ మా. 85

స్థర. రామాకశ్రీసమప్త రణకృతభయముద్రాససక్తారమారా
రామారక్తాససద్రాప్తిభరణపటిమాత్రాసకున్తికుమారా
రామాకున్తికుసత్రాప్రకటతరవిచిత్రాపవిత్రాసమారా
రామాసత్రావిపత్రాశ్రయనరసరుచిగ్రామసశ్రీకమారా. 86

చక్రబంధము.—

క. పదిచుట్లు నాటురేకులు, పదిలపటిచి సుకవిపేరు పతిపేరును లోఁ
బాదలఁగ నేవంవిధగుణ, విదితం బగుచక్రబంధవిధ మా నె ట్లనన్. 87

శా. రత్నానాకపమూర్తిభాసురగభీరావిక్రమోహస్పదా
దత్తారమ్యమతిస్థిరాభరణవిద్యాకృత్యశజ్జీస్వనా
వక్షస్సింధుపకన్యకానరసభవ్యాశ్చిగ్ధీతంత్రదా
దాక్షిణ్యారతనాదవై భవవిరోధాహేమనాగాశ్వదా. 88

వృత్తకందగర్భసీసము.

మ హితవిద్యజ్ఞనమండలీవినుతసా, హిత్యప్రియంభావుకాత్యుదార
వి తతభీమాహవవిక్రమక్రమసము, ద్యద్వైరినిర్భేదనా భిరామ
వి నుతవిశ్రాణనవిభ్రమాపహసితా, నూనామరత్నైరుహః సృపేంద్ర
వి నతభూపాలకవిస్ఫురన్తకుటర, త్నద్యోతితాంచత్పదా మహాత్మ
తే. 'నిరుపమదయాపయోనిధినిరతభరిత, చారుచరితనిర్మలతరసత్యరుచిర
తరణికులమణీనరసింహధరణిరమణ, ఘనతరగుణనిధీ' మనుజనులు వొగడ. 89

ఓష్ఠ్యనిరోష్ఠ్యసంకరము.—

శా. భూనాథోత్తమ జంభభంజనమహాభోగాభిరామక్రియా
దానోజ్జ్వంభితవారిపూరభరితోద్యద్వాద్ధివీచివ్రజా
మానామేయసుధాబ్ధినిర్మలగుణా మాద్యన్తహాయూధప
శ్రీనూత్నప్రథమానభాగ్యవరవైరివ్రాతభేదివ్రతా. 90

క. నీహారశిఖరిశిఖర, వ్యూహమితతుహినకణమహోమహిమ మహా
మోహావహవిమతసరా, రోహమణిహారనయన రూఢవిహారా. 91

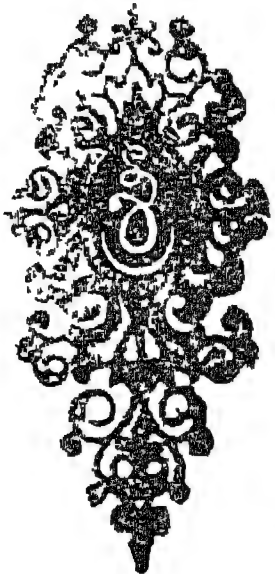
లయగ్రహి. మిత్రకులభూషణయమిత్రకులభీషణవిచిత్రమృగుభాషణచరిత్రమణిహారా
జైత్రవిశిఖాసన బలస్త్రిపురశాసన పవిత్రగుణభాసన సగోత్రశృతిధీరా
తూత్రశుభలక్షణ సుపాత్రజనరక్షణ కుశాత్రయవిచక్షణ యకృత్రివిహారా
గోత్రసమసింధుర కశత్రితవసుంధర పత్రేత్రరథబంధుర తనత్రభుజసారా. 92

గద్యము. ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధ కవితాసారసారస్వతాలంకార నిరంకుశప్రతి
భాబంధుర ప్రబంధపతనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక వేంకటరాయభూషణ
సుపుత్ర తిమ్మరాజపౌత్ర సకలభాషావిశేష నిరుపమానధాన శారదామూర్తి
మూర్తి ప్రణీతం బైనకావ్యాలంకారసంగ్రహం బనుమహాప్రబంధంబునందు
దివిధదోష నిర్ణయంబును గుణప్రకరణంబును శబ్దాలంకారసంగ్రహంబు
నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

న ర స భూ పా లీ య ము

కావ్యాలంకారసంగ్రహము - పంచమాశ్వాసము.

నందనసౌందర్యము

ధానందనకీర్తివిజితహరిచందనమే

ధానయనిధానదా నే

దాసీంతనకర్త నరసధరణీశమణి.

1

తే. అవధరింపుము లత్తలత్త్యముల నెల్ల, ననఘ భవదీయ నామధేయాంకితముగ
బహువిభక్తుల నొనరింతుఁ బద్యవితతి, నింకఁ జతుర్థాభవదలంకృతులు వరస. 2
వ. ఉప మానన్వ యోపమేయోపమా స్మరణ రూపక పరిణామ సందేహ భ్రాంతి మ
దపహ్న వోల్లే ఖోల్లే ఖాళియోక్తి సహోక్తి వినోక్తి సమాసోక్తి వక్రోక్తి
స్వభావోక్తి వ్యాజోక్తి మిలన సామాన్య తద్గుణాతద్గుణ విరోధాభాస విశేషా
ధిక విభావనా విశేషోక్త్యసంగతి విచిత్రాన్యోన్య విషమ సమ తుల్యయోగితాదీ
పక ప్రతివస్తూపమా దృష్టాంత నిదర్శనా వ్యతిరేక శ్లేష పరిక రాక్షేప వ్యాజస్తు
త్యప్రస్తుతప్రశంసా పర్యాయోక్తి ప్రతిపానుమాన కాన్యలింగార్థాంతరన్యాస
యథాసంఖ్యార్థాపత్తి పరిసంఖ్యోత్తర వికల్ప సముచ్చయ సమాధి భావికప్రత్య
సేకవ్యాఘాత పర్యాయ నూత్నోదాత్త పరిచ్ఛత్తికారణనూనై కావళీ మాలాదీపక
సార రసవత్ప్రేయః ఊర్జస్వి సమాహితంబు లన డెబ్బదియలంకారంబులు. అందు
రూపక పరిణామ సందేహ భ్రాంతి మదపహ్న వోల్లే ఖాళియోక్తి స్మరణ తుల్య
యోగితా దీపక ప్రతివస్తూపమా దృష్టాంత సహోక్తివ్యతిరేక నిదర్శనాశ్లేషంబులు
పదియఁబదియమానౌపమ్యంబులు, సమాసోక్తి పర్యాయోక్త్యాక్షేప
వ్యాజస్తు త్యుపమేయోపమానన్వయాతిశయోక్తి పరికరా ప్రస్తుత ప్రశంసానుక్త
నిమిత్తవిశేషోక్తులు పదియను బ్రతీయమానవస్తుకంబులు, రసవత్ప్రేయః ఊర్జస్వి
సమాహితభావికంబు లేనును బ్రతీయమానరసభావంబు లగు కడమయుక్తనిమిత్త
విశేషోక్తిసహితంబు లగు నుపమాద్యలంకారంబులు నలువదియు నస్ఫుటప్రతీయ
మానౌపమ్యరసభావంబు లగు నందు.

3

నీ. అవని సాధర్మ్యంబు త్రివిధ మాభేదప్ర, ధాన మభేదప్రధాన మరయ
నుభయప్రధాన మై యొగి దీపకము తుల్య, యోగితయుఁ బ్రవస్తూపమయును

- దృష్టాంతమును సహోక్తియు నిదర్శనప్రతీ, పము వ్యతిరేకంబు ప్రబలు భిన్న
సామ్యము లూపక సందేహ పరిణామ, ములు భ్రాంతిమదపహ్నుతులు నభిన్న
తే. సామ్యధర్మంబు లుల్లేఖసంగతముగ, నుపమయుపమేయకోపమయును ననన్వ
యంబు స్మరణంబుఁదలఁపభేదావిభేద, సహితసాధర్మ్యగుణవిశిష్టములు మఱియ.
సీ. అతిశయోక్త్యుత్పేక్ష లభ్యనసితమూల, లాగి విభావనవిశేషోక్తివిషమ
ములు నసంగతచిత్రముల తన్మణానోన్య, ములు భావికవిశేషములు విరోధ
జన్యము ల్వాఙ్మూతసహితంబు గాఁగ న, ముచ్చయంబు వికల్పముఁ బరిసంఖ్య
మలయథాసంఖ్య మర్థాపత్తిపర్యాయ, భవములు పరవృత్తి ప్రత్యసీక
తే. తన్మణసమాధులు వినోక్త్యుదాత్తసమము, లును స్వభావోక్తి లోకవర్తనభవములు
గరిమ ననుమానకౌన్యలింగములు తర్క, జంబు లర్థాంతరన్యాససంగతముగ. 5
- సీ. కారణమాలికై కావళీసారమా, లాదీపకంబు లుల్లసితచృంఖ
లావినిత్రత్వమూలములు వ్యాజోక్తిప, క్రోక్తి మీలన మపహ్నుతిభవములు
పరఁగు సమాసోక్తిపరికరంబులు విశే, వణజాతచాతుర్యసంధివములు
కడమశ్లేషాద్యలంకారము ల్పాగోవోది, తన్వాయనిరపేక్షతాయుతంబు
తే. లీయలంకారముల కెల్ల నిలఁ బ్రధాన, మైనయుపమయ ముంగుగా ననువు కొల్పి
యొకటి కొకటికి భేదము ల్పూర్ణములుగ, సరవి నెఱిగింతు లక్ష్యలక్ష్యములెలమి.
సీ. ఉత్పేక్షవలె నసిద్ధోపమ కా కన, న్వయముకై యిడి నభిన్నంబు గాక
హీనోపమయుఁబోలె నిల నహృద్యము గాక, యుపమాన మనఘ మైయుండె నేని
శ్లేషంబువలెఁ బదశ్లిష్టమాత్రము గాక, సార్థ మై యల రూపకాదులక్రియ
వ్యంగ్యంబు గాక సామ్యమువాచ్య మగునేని, యాపహ్యము ప్రతీప మట్లు తలఁపఁ
తే. గ్రమవిపర్యాససహితంబుగాక యున్న, నలరు నుపమేయకోపమ యట్లు సామ్య
ధర్మ మిరుమాటువరుసలఁ దడవ కున్న, నుపమ యగుదీనిభేదంబు లుగ్గడింతు. 7
- తే. ఒనరు నది పూర్ణయును లుప్తయును ననంగ
నందు నుపమాన ముపమేయ పలరు సమత
సామ్యవాచకమును గూర్పఁ జాలఁ బూర్ణ
కొన్నికడ మైనలుప్త యై కొమరుమిగులు.
తే. అందు నుభయాఖ్య యగుఁ బూర్ణ యార్థి శ్రౌతి
యనఁగ రఘురామసన్నిభుఁ డనెడిచోట
నార్థి కందర్పుఁడునుబోలె నలరుచుండు
నధిపుఁ డనుచోట శ్రౌతి యై యతిశయిల్లు. 8
- క. ధరయం దార్థియుఁ ద్రివిధాం, తర మయ్యె సమాసవాక్యతస్థితగత యై
తిరముగ వాక్యసమాసా, చరణంబుల ద్వివిధ యగుచు శ్రౌతియుఁ దనరున్. 10

క. అల తన్ధితములయందుం, జలీయ వతిప్రత్యయంబు తెలుగున లేమిం
గలిగినకల్పప్రత్యయ, మలరుచు నయ్యార్థి యంద యది గనుపట్టున్. 11

ఉ. కావునఁ బూర్ణపంచవిధ కన్గొన లుప్తయు సామ్యధర్మ మీ
తావిధిఁ గూర్చు కున్నయెడ శ్రౌతియు నార్థియునై యథోక్తసం
భావనవాక్యయుక్తయు సమస్తయు వాక్యసమాసతద్ధిత
శ్రీవిశదాత్మయై ధరణిఁ జెన్నగుసాయకసంఖ్య నెట్లనన్. 12

సమాసగతపూర్ణార్థి. —

క. ఈవియుఁ జల్లదనఁబును, గేనలసౌందర్యగుణము గిటికొనఁగఁ గళా
భావునుఁ డైననృసింహ, త్నౌవల్లభుఁడమనుఁ బూర్ణచంద్రోపముఁడై. 13

వాక్యగతపూర్ణార్థి. —

క. వెలయుజవరాఽమృతలఁపుల, పలపును నిలుపంగఁ జాలు వరరూపమునం
జెలఁగుచు నృసింహుఁ డలరుల, విలుకొనికి సాటి యయ్యె విశ్రుతలీలన్. 14

తద్ధితగతపూర్ణార్థి. —

క. ఏయెడల నియ్యనియ్యం, గాయలు గాచిన నృసింహుకర మధులకుం
బాయనివేడ్కు ఫలిఁచుచు, నాయతగతిఁ గల్పకల్ప మై విలసిల్లున్. 15

వాక్యగతపూర్ణశ్రౌతి. —

క. దివియును భువియు భుజుగను, భుసనంబును నిండి విమలభూరిప్రభతో
దివిజేంద్రతటినయో యన, నవిరళగతిఁ బొల్చు నీడుయనెము నృసింహ. 16

సమాసగతపూర్ణశ్రౌతి. —

క. కరముల శంఖము చక్రము, నిరవుగ నురమందుఁ జెంది యిందిర దనరక
హరివలె వెలయుదు పౌరా, నరసాహసయోబరాజు నరసింహనృపా. 17

పంచవిధానుసాత్తధర్మలుప్తోపములు. —

శా. నీదోఃఖిడ్డమహేంద్రుఁడో యనఁ దగు న్నిదివ్యతేజోభరం
బాదిత్యుండునుబోలెఁ బొల్చు భవదీయాలాపము ల్వల్లకి
నాదబ్రహ్మము సాటి నీకరము మందాగోపమానంబు నీ
ప్రాదుర్భావము సాధవాభ్యుదయకల్పం బొ నృసింహాధిపా. 18

అనుపాత్తోపమానలుప్త. —

సీ. జలదంబుగతి నిచ్చి వెలవెలఁ బాకక, కలశాంబునిధిరీతిఁ గసరుకొనక
యీగిమ్రాన్విత ఫలం బడి జిగి దప్పక, నురభిక్షనడిఁ గొలు పరసి యీక
కమలారినలె నిచ్చి క్రమృతంబుకొక, బలిమాడ్కి నర్థిచే భంగపడిక
చండాంశుసుతుపోల్కిఁ గుండమాంబులు గాక, వాసవమణిభాతిఁ ద్రాసమంద
తే. కొనఁగ నేర్తువు యాఃకపూర్వ గామునను, ధూనుతానూనదానపద్యానిరూఢిఁ
బొసఁగి నీతోడ నెవ్వనిఁ బోల్ప వచ్చు, నరసగుణహార యోబయనరసధీర. 19

అనుపాత్తవాచకలు ప్త. —

నీ. దర్శితాహితన్యప్రాత్తములు ని న్నెదిరింపఁ, గలరె ధీరోత్తమగండబిరుద
విమతకీర్తిప్రతాపములు నీచే సమ, కట్టునే యుభయరగండబిరుద
యరివధూతాటకగరిమంబు నీచేతఁ, గలుగునే గండభేరుండబిరుద
పరిపంథిగంధసింధురపంక్తి నీమ్రాల, నుండునే గండభేరుండబిరుద

తే. యరుణపరిణతధామ రామాభిరామ, రామణీయకనిష్ఠతప్రసవబాణ

బాణసాహిత్యపరిపాకపాకవైరి, విభవసౌభాగ్య యోబభూవిభున్యసింహ. 20

తే. అరుణపరిణతధామ రామాభిరామ, యనెడిచో భాసుకైచడి నలరుకాంతి

పంక్తి గలవాఁడు రామునిపగిదిఁ బొల్పు, వాఁడు ననువాచకం బవినక్షితంబు.

అనుపాత్తవాచకధర్మోపదానలు ప్త. —

నీ. ఇటు బేసిలేజీల నెనయు మిచ్చులలేరి, జోను పుట్టినకొండఁ జూచినాఁడ
నిటు నేల జేజీల కెఱుకైనచెంగవి, నుదనంజఁ దగుకొండఁ జూచినాఁడ
నిటు కోడెరాతు మైనిడ్డ సొమ్ములమేత, సొంపు లీనెడుకొండఁ జూచినాఁడ
నిటు నల్లదేవరయింట నంటినతెల్ల, జోటివా యన కొండఁ జూచినాఁడ

తే. నిందు నఁదును నీతోడియీడువానిఁ, గడకతోఁ గానఁగానను గాన నచుచు

నిక్క మేబాస కైనను నిల్చువాఁడ, సరనుతాటోప యోబయనరసభూప. 22

అనుపాత్తవాచకధర్మోపమానలు ప్త. —

మ. మహితప్రాభవమానధుర్యమితవాఙ్మర్యాదమీనాంకవి

గ్రహముఖ్యాన్వయమూర్తిశౌర్యరసమేఘత్యాగమైత్రీరఘూ

ద్వహమేధాన్వితమాక్తికాభిరణమంత్రప్రాధమస్తాగ్రస

క్తహరిశ్రీచరణాబ్జవర్ధిలు గుణాధారాన్యసింహాధిపా.

23

తే. అలర మీనాంకవిగ్రహుం డనెడిచోట, నిందు మీనాంకుమైవలె నింపు మీఱు

విగ్రహము గల్గువాఁడన వెలయు సామ్య, వాచకోపమానంబు లసూచితములు.

క. ద్వివిధం బగుసాధర్మ్యము, భువి నుపమానోపమేయముల కొక్కటి యై

తవుటయు రెంటికి ద్వివిధం, బవుట యన ద్విదీయగతియు నలరు ద్వివిధ మై. 25

క. క్షీతి నేకార్థము శబ్ద, ద్వితయంబున సంఘటింప వెలయుచు వస్తు

ప్రతివస్తుత యగుబింబ, ప్రతిబింబతయర్థశబ్దపార్థక్యమునన్.

26

నస్తుప్రతివస్తుపమ. —

క. అననిఁ బరిష్కృత మయ్యెన్, రవిసంశం బోబశౌరినరసింహునిచే

దివిచరతరుభూషిత మై, నవనవగతిఁ బొల్పు నందనవనం బనఁగన్.

27

బింబప్రతిబింబోపచు. —

క. గురుశౌర్యయుతము నాయత; కరవాలము నగున్యసింహుఘనభుజ మలరుక్
దరశోపజామణికిరణ, స్ఫురణము జిహ్వల మైనభోగియుఁ బోతెన్.

28

అనన్వయము. —

క. సరసం బగు నొక్కటికే, ధర నుపమానోపమేయధర్తము దిర మై
పరఁగిన ననన్వయం బగు, నరయంగా దీనిలక్ష్య మాపాదింతున్.

29

క. నీదయకు నీడు జో దగు, నీదయ నీజయముసాటి నీజయ మిలలో
నీదానమునకు నెన యగు, నీదానము నీకు సాటి నీవె న్యసింహ.

30

ఉపమేయోపమ. —

క. నిఘ్నణస్థిత నుపమేయం, బుపమానముఁ బోల మఱియు నుపమానం బా
యుపమేయముఁ బోలఁగఁ దగు, నుపమేయోపమ యనంగ నొగి నె ట్లన్నన్.

31

క. శరణాగతధరణంబున, నరసింహునిసాటి నచ్చు నరసాహసుఁ డీ
నరసింహుఁ డితని కెన యా, నరసింహుఁడె కాక యితరనరులకు విశ మే.

32

స్తరణము. —

క. ధర నొకవస్తువుఁ గనుఁగొని, వరుసం దత్సదృశ మైనవస్తువు దలఁపఁ
స్తరణం బని పాటింపుదు, రరయ నలంకారవేత్త లది యె ట్లన్నన్.

33

క. ఇల యంత్రమత్యమేయను, విలు పూనినశ్రీన్యసింహవిభుఁ గాంచి జనుల్
తలఁపుదురు మ్రుపదకన్యా, కలితకరగ్ర హణనమితకార్తుకుఁ బార్థున్.

34

రూపకము. —

మ. అల సందేహముమాడ్కిఁ గాక యుపమేయం బెన్న నచ్చన్న మై
యలఘూత్పేక్షయు నా న భిన్నమతిజం బైయుండె కారోప మిం
పలరంగాఁ బ్రకృతోపమోగిపరిణామారోపతుల్యంబుగా
కలయారోపిత మిందు రంజనసు నేయఁ రూపకం బై తగున్.

35

క. అరయ రసజ్ఞుల మతమున, నరు దగునీరూపకంబు సావయవంబు
న్నిరవయవంబును వరుసం, బరంపరిత మనఁగఁ ద్రివిధభావము నొందున్.

36

చ. అరయ సమ స్తవస్తువిషయంబును నేకతలప్రవర్తి యై
యరుసుగఁ బొల్చుసావయవ మవ్వలఁ గేవలమాలికాఖ్య మా
నిరవయవంబు శ్లిష్టమును నేర్చున శ్లేషవిహీన మా పరం
పరితను తత్ప్రభేదములఁ బాయక కేవలమాలికాఖ్య మా.

37

క. కావున రూపక మష్టవి, ధావహ మగులక్షణంబు లలలక్ష్యంబుల్
వావిరి నొనర్తు వీనికి, భావజధనురసమరసవిభాసితఫణితిన్.

38

క. అవయవియు నవయవంబులు, వివరింప నమస్తవస్తువిషయం బిలలో
నవయవి యవయవగమ్యం, బవునది యేకతలవర్తి యగు నెట్లన్నన్.

39

నమస్తవస్తువిషయసావయవరూపకము.—

మహాస్రగ్ధర.

హిమశైలద్వీపదీప్తం బినమణిమహితం బిందుశంఖాభిరామం
బమరాంభోమర్త్యయుక్తం బహిపలహారికం బభ్రైశైవాలజాలం
బమితాశాకుంభినక్రం బజహదుడుకణం బాత్తసంధ్యాప్రవాళం
బమరుక్ శ్రీనారసింహోద్యతవిశదయశోహారిదుగ్ధాబ్ధివేడ్కన్.

40

ఏకదేశవర్తి సావయవరూపకము.—

క. ధర నొట యనువల్చీకము, సరభసగతి వేడలి నీగుచటులాసి మదో
ద్ధరచరదరిధరణిధురం, ధరజీవానిలముఁ గ్రోలు నరసింహనృపా.

41

క. అవయవిమాత్రంబున నే, కవిమతి విశ్రాంత మైనఁ గన నిరవయవం
బవని నిది కేవలంబును, ద్వివిధత మాలికయు నయ్యె విను మెట్లన్నన్.

42

కేవలనిరవయవరూపకము.—

క. ఇల నీదుకీర్తి చంద్రిక, యలఘుతరస్ఫూర్తి నలినజాండకరండం
బులు నిండి వెల్లివిరిసె, న్నలనహుషసమానశీల నరసనృపాలా.

43

మాలానిరవయవరూపకము.—

క. హరశిఖరిదరులభాషా, తరుణీకుచగిరుల నమరతరులం జెలఁగున్
ర్పురు లై సరు లై విరు లై, నరనుత మగునీదుకీర్తి నరసింహనృపా.

44

క. రూపకకారణ మై తగు, రూపకము పరంపరితము రూపింపఁగ నిం
దే పగు నాల్గునిభేదము, లాపాదించెద నుదంచితాయతఘణితీన్.

45

శిష్టకేవలపరంపరితరూపకము.—

క. నిరతంబు రాజహంసలఁ, బరువెత్తఁగఁ జేయు నొర పటుచటులభవ
త్కరకరవాలకరాళ, స్ఫురితాంభోదము నృసింహభూపాలమణి.

46

శిష్టమాలాపరంపరితరూపకము.—

క. కువలయవికసనహిమకరుఁ, డవిరళదానాంబుదిగ్గజాగ్రణిపద్మో
త్సవసౌ భాగ్యదివాకరుఁ, డవనివి నరసింహుఁ డితని కన్యలు సరియే.

47

అశిష్టకేవలపరంపరితరూపకము.—

క. కాతరతరవిమతద్వజి, నీతతకాంతారతతికి నీచేతిమహా
హేతిదవజ్వలనోజ్వల, హేతి సుమీ యోబధారుణీశ్వరునరసా.

48

అశ్లిష్టమాలాపరంపరితరూపకము. —

మ. వనితానేత్రచకోరచంద్రిక యశోవల్లీవసంతోదయం
బనిదంపూర్వకథాసుధాబ్ధిభుజగర్వాదిత్యపూర్వాచలం
బనఘోద్యుగ్గణరత్నరోహణము నీయాకార మెవ్వారికిఁ
వినుతింప న్వశమే నృసింహకరుణావిన్యాసధన్యాత్మకా.

49

పరిణామము. —

క. ధరలో నుపమేయమునను, నరుదుగ నారోఘ్యమాణ మగునుపమానం
బరయఁ బ్రకృతోపయోగా, కరముగఁ బరిణామ మయ్యెఁ గను మెట్లన్నన్.

క. నైలింప సతులకౌగిటఁ, దేలుటకై దివికి నేగుదృష్టారులకున్
నీలాల నిచ్చే నాయెను, నీలాలితహేతి యోబన్మపనరసింహ.

51

సందేహము. —

తే. విషయివిషయంబుఁ గవిమతి విహితసామ్య

దీప్తసందేహమొంద సందేహమదియు

గరిమశుద్ధంబు నిశ్చయగర్భితంబు

నిశ్చయాంతంబు నగుదీని నిశ్చయింతు.

52

శుద్ధసందేహము. —

ఉ. ఇంద్రుఁడొ యాయుషేంద్రుఁడొ బలీంద్రుఁడొ పార్వణచంద్రుఁడొ వారి
శ్చంద్రుఁడొ రామచంద్రుఁడొ రసాభరణప్రవణాత్ముఁడైన నా
గేంద్రుఁడొ యానగేంద్రుఁడొ మృగేంద్రుఁడొ యంచుఁ దలంతు రార్యు లీ
సాంద్రభుజప్రతాపరణసాహసు నోబయనారసింహునిన్.

53

నిశ్చయగర్భితసందేహము. —

మ. హరుఁడొ యీఘనుఁడైన మాళిధృతతోయం బెద్ది దైతేయసం
హరుఁడొ యీన్యపుఁడైన నన్విహగవాహం బెద్ది వాణీమనో
హరుఁడొ యివ్విభుఁడైన సారసనివాసాధ్యాయసం బెద్దియం
చు రఘజ్ఞు ల్వినుతింతు రాత్తనరసక్షోణీశు వీక్షించుచున్.

54

నిశ్చయాంతసందేహము. —

నీ. తలపోయ వల్లిమత్తల్లికేగతిఁ గల్గె, నలసాలసానూనయావకలన

భావింప మణిసాలభంజిక కెటు లబ్బె, లాలితాలాప లీలాకలాప

మూహింపవిమలవిద్యుల్లేఖ కేలీల, నొదవె ధాత్రీభాగయోగగరిమ

మరయంగ మదనమంత్రాధిదేవతకు నే, గతిఁ గల్గె నంగసంగప్రసంగ

తే. మనుచు శబరులు సందియం బంది యంది, తెలియుదురు తోనె నీధాటికలికితలఁకి
యహితవనితలు వనవాటి నడలు చునికి, నరనుతాటోప యోబయనరసభూప.

55

భ్రాంతిమంతము.—

క. ఆల యుపమేయము భన్నత, నలరంగ నారోప్యమాణ మగునుపమానం
చిల నెఱుకపడంగ భ్రాంతిమ, దలంకరణ మయ్యె దీని నాపాదింతున్. 56

శా. చూడం జూడ నృసింహకీర్తిచయమిత్తోణీనభోమధ్యమం
దేడం జూచినదాన యె నెగడంగ నీక్షించి మిన్నేటనీ
రాడం బోయెడి బేసితాపసులు మే లా మ్రాల సిద్ధించె గా
యాడం బోయినతీర్థ మంచు మదిలో హర్షింతు రశ్రాంతమున్. 57

అపహ్నావము.—

క. ఉపమేయము గా దని యిది, యుపమానమె యనంగ నెంతయు నపహ్నావ మా
నపు డది ప్రాగారోపము, నపహ్నావారోపమును ఛలాదియు నయ్యెన్. 58

త్రివిధాపహ్నావములు.—

మ. గురుచక్రప్రభగావి శౌర్యసుషమాంకూరంబుగా దిందుభా
స్వరకీర్తిద్యుతిపంక్తి గాదు నిబిడాంచత్పాంచజన్యప్రభా
భర మాఁగా నటుగాన విత్వభరణప్రారంభముం గోరి యీ
నరసేంద్రాకృతి నుద్భవించె గమలానాథుండు విశ్వంభరన్. 59

ఉల్లేఖము.—

క. అలరంగ గృహీతృభేదం, బుల నొకటియె పెక్కురూపముల నెడ నెడలం
దలపోయంగ నుల్లేఖం, బలంకరణరాజ మయ్యె నది యె ట్లన్నన్. 60

క. బాణుం డని బుధులు మురజి, ద్బాణుం డని విమతభూమిపాలురు సునునో
బాణుం డని సతులు దలఁపుచు, రేణాంకసమాను నోబలేండు నృసింహున్, 61

ఉత్ప్రేక్ష.—

క. ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన, యుపమానగుణక్రియాదియోగముచే నా
యుపమానమె యని తలఁచిన, నపు డది యుత్ప్రేక్ష యయ్యె నదియును ధరణిన్.

క. క్రిమమున వాచ్యయును బ్రతీ, యమానయును నగుచు ద్వివిధ యగువాచకశ
బ్దము గలుగ వాచ్య యనఁ దగు, నమరంగ లేనియెడ గమ్య యనఁదగు ఐరుసన్.

సీ. అలరెడునీరెంటియందు జాతిగుణక్రి, యాద్రస్యము లవాచ్యయభిసంఖ్య
యవి నాల్గు ఐరుస భావాభావములఁ జెంద, నిల నసుసంఖ్య యాయెనిమిదియును
నిరుపది నాలు గొహేతుఫలస్వరూ, పముల వేర్వేఱఁ ద్రిభింగిఁ జెంద
నందు నెన్నిదియెన్ని దగుహేతువుఫలంబు, నలరు వాచ్యగుణక్రియానిమిత్త
తే. ములఁ బదాలు పదాలునో నలస్వరూప, గతనిమిత్తంబులకు వాచ్యగమ్యగతులు
గానఁ బదియాలు నగుపాచ్యగస్వరూప, పురయగమ్యగస్వరూప మష్టాఖ్యయయ్యె.

క. అలహేతుఫలనిమిత్తం, బులకు నమ్యత్వ మైనభువిహేతుఫలం
బులులేక దుచిర మగు నని, యలవడ గమ్యత్వ మిందు నగదిత మయ్యెన్. 65

క. కావున నేబదియా అగు, నావాచ్యోత్పేక్షగమ్య యటువలెనే భే
దావహ మగుచు నిమిత్త, ద్వైవిధ్యమునందు గమ్యదాస్థితిజేమిన్. 66

క. హేతుస్వరూపఫలములు, నాతతగతి నెన్నిచెన్ని దయి యవియు నిమి
త్తాతివ్యాప్తిఁ బదాలుగ, నేతటి గమ్యయును నల్పచెనిమిది యయ్యెన్. 67

వ. ఇందునేబదియాలు భేదంబులం బొల్చువాచ్యోత్పేక్షకుం గొన్ని నామధేయంబు
లెఱింగించెద. ఉపాత్తగుణనిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్షయు, నుపాత్తక్రియా
నిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్షయు, నుపాత్తగుణనిమిత్తజాత్యభావస్వరూపో
త్పేక్షయు, నుపాత్తక్రియానిమిత్తజాత్య భావస్వరూపోత్పేక్షయు, ననుపాత్త
నిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్షయు, నుపాత్తగుణనిమిత్తజాతిభావహేతుత్పే
క్షయు, నుపాత్తక్రియానిమిత్తజాతిభావహేతుత్పేక్షయు, నుపాత్తగుణనిమిత్త
జాత్యభావహేతుత్పేక్షయు, నుపాత్తక్రియానిమిత్తజాత్య భావహేతుత్పే
క్షయు, నుపాత్తగుణనిమిత్తజాతిభావఫలోత్పేక్షయు, నుపాత్తక్రియానిమిత్త
జాతిభావఫలోత్పేక్షయు, నుపాత్తగుణనిమిత్తజాత్య భావఫలోత్పేక్షయు,
నుపాత్తక్రియానిమిత్తజాత్యభావఫలోత్పేక్షయు ననఁ జతుర్దశభేదంబులఁబొల్చు
జాత్యుత్పేక్ష ఇట్లు గుణోత్పేక్షయుఁ గ్రియోత్పేక్షయు ద్రవ్యోత్పేక్షయుఁ
బరస్పరచతుర్దశభేదంబులంబొంద వాచ్యోత్పేక్ష యేబదియా అగు జాతి యనఁగ
సముదాయంబును గ్రియయనఁగఁ గృత్యంబును గుణం బనఁగ రూపాదియుద్భవ్యం
బనఁగ నొకవస్తువు నగు నేతదధికాధ్యపసాయమాలంబు లగు నేబదియాలు భేదం
బులకు నుదాహరణంబులొనరించినఁ జాల యగు ననుభయంబున దిక్షాత్రంబుగ
లక్ష్యంబులు నిరూపించెద నెట్లనిన. 68

ఉపాత్తగుణనిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్ష. —

క. భవదీయబాహుపీఠిం, దవిలినభూదేవి యుచితధవలాభమహా
త్సవకృతకుంకుమగుచ్ఛివై, భవ మన నీశౌర్యశోభ పరఁగు నృసింహః. 69

ఉపాత్తక్రియానిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్ష. —

క. నిరుపమరణదీప్తిప్రత, విరచిత మగువిజయలక్ష్మీ వేణియుఁ బోలెం
బరఁగుఁ గరాళభవత్కర, కరవాలమతల్లి యోబఘనునరసింహః. 70

అనుపాత్తనిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్పేక్ష. —

క. నీచరణకమలనఖరుచి, వీచికలు నతారివీరవిభవము మగుడం
బ్రోచుసమీచీనసుధా, వీచికలనఁ బొల్చు నోబవిభునరసింహః. 71

అనుపాత్తజాత్యభావస్వరూపాత్ప్రేక్ష. —

క. ఇలను సముద్రమువలె నీ, బలధూళి యొనర్చి సమదపరిపంధివధూ
విలసితబాహ్వాదకముల, జలనిధిశతకము ఘటించు జగతి నృసింహ.

72

జాతిహేతూత్ప్రేక్ష. —

క. పొందిననృసింహనృపసం, క్రందనుసత్కిర్తిచేతఁగడఁగి శ్రీలోక్కి
మందస్తి తంబుచే బలె, జెందొవచెలి యంకరుఁ విశేష మడంగెన్.

73

జాత్యభావహేతూత్ప్రేక్ష. —

క. రేల రవిలేమి నిరు లొ, దైవోక్త్యం బనియుఁ బోలె ధాత సృజించెన్
లాలితనిరుపమతేజో, నాశీకవనాపుఁ డై ననరసింహేంద్రున్.

జాతిఫలాత్ప్రేక్ష. —

క. ప్రమదమునఁ జెలఁగుజయమయ, కమలకు రంగస్థలంబు దానలసి సుమీ
క్రమమున నరసింహేంద్రుని, సమధికభుజమధ్య మతివిలాలం బయ్యెన్.

75

జాత్యభావఫలాత్ప్రేక్ష. —

క. తగవరులు జగతి మగువలఁ, డెగటార్పరు గాన నీదుదృష్టారాతుల్
మగఁటిమి డిగవలసి సుమీ, తగ భయపు లగుట యోబధరణిపునరసా.

76

క్రియాస్వరూపాత్ప్రేక్ష. —

చ. అనఘ నృసింహనీఘనజయానకజాతభయానకౌధిక
ధ్వనులు గుహగృహగ్రముల ప్రలఁ బ్రతిధ్వనిమేదురంబు లై
తనరె దిగంతశైలములు దమ్ము నెదుర్కొన్నవై రికోటికిన్
నిను శరణంబు వేడు మని నేర్పున బద్ధులు నేర్పుకై పడిన్.

77

క్రియాభావస్వరూపాత్ప్రేక్ష. —

చ. భవదరిభూమి పాలకులపాలిక చేంచెత కాత్తదుర్దశ
ల్వివరముగా వచింప వనవీధి దయామతిపల్కనీనియ
ట్లవిరళమందమారుతచలాచలచారుపలాశహస్తముల్
తవిలి విదుర్బుశౌర్యగుణధామ నృసింహనృపాలశేఖరా.

78

క్రియాహేతూత్ప్రేక్ష. —

చ. మొగము ముడించెఁ గచ్చపము మో మరవాంచె భుజంగపుంగవుం
డగము చలింపఁ గా వెఱచె నాదివరాహము మోరత్రోపునం
దెగువఁ బయోధిఁ జొచ్చె సుదతీమకరాంకనృసింహభూప నీ
జగదభినంద్యభూభరణశక్తికృతాభిభవంబుచే దలెన్.

79

క్రియాభావహేతుత్పేక్ష. —

చ. నరసన్యసింహ నీయశముఁ జంద్రునిఁ ద్రాసున ధాత దూఁచిన
న్యరభసన్యత్తి నెత్తుడిగి సామ్యనిరూఢి వహింపలేమినో
యరయ గురుత్వహేతుమలి నాంకనిరంకుశలోహటంకసం
కరమునఁ జెంచెఁ జంద్రుఁడు జగంబు మృగం బని చూచు చుండగన్. 80

క్రియాఫలోత్పేక్ష. —

చ. నరనుతశౌర్యవైభవ సనాథన్యసింహధరాధినాథ నీ
వరజయభేరిభాంకృతిరవంబు దివిం బరిపూర్ణమయ్యె నా
సురగణికాపరంపరకుఁ జోద్యముగా ననురూపనాయక
స్థిరపరిరంభసంభ్రమవి శేషము చెల్పఁగ నేగుకై వడిన్. 81

క్రియాభావఫలోత్పేక్ష. —

ఉ. గందఘః గొండపై నివము గ్రమ్మెడిమకా క్తికనిర్ఘరీతటి
చందనవాటిలోఁ గనకస్రైకణిసాంద్రగుహగృహవళిం
జెంది ఫణీంద్రకన్యలు నృసింహు నమందయశోమరందని
ఘృందము గ్రోలు చుందురు విషాన్నివహింపఁగ లేమికిం బలెన్. 82

గుణస్వరూపోత్పేక్ష. —

క. నరసింహుభాగ్యసూచక, సురుచిరదృక్కోణశోణశోభ చలంగె
శరణాగతభరణాయతి, కరుదుగ సాకార మగుదయారస మనఁగన్. 83

గుణాభావస్వరూపోత్పేక్ష. —

క. బలశశిహరభావలకును, బొలుపుగ మితలేనిమాడ్కి మొలబం టై తొ
మ్మలబం టై మెడబం టై, తలమునుకలు నయ్యె నరసధరణిపుకీర్తుల్. 84

గుణహేతుత్పేక్ష. —

మ. అరయ స్థిరనరసింహుకీర్తిచయ ముద్యన్తుభ్యనరోదయా
కరసామ్యంబున ధాతపైఁ గినిసియే కాఁబోలుఁ దత్సైంధవో
త్కరసాభాగ్యముఁ దన్తహాసనరుచిం గారించి భాషావర
స్థిరరూపం బయి తా సృజించె నరుల స్థిరకంఠసంకాశులన్. 85

గుణాభావహేతుత్పేక్ష. —

క. హరిగరిమ కగడి సత్పథ, పరిచయలంఘన మొనర్చి బ్రమియించుఁ జామీ
నరసింహభూమిపాలుని, యరు దగుసత్కీర్తి యవినయంబునఁ బోలెన్. 86

గుణఫలోత్పేక్ష. —

క. వడి నీకీర్తులఁ బోలెడి, కడిమిల దన కంగు చెలువు గావలసి జామీ
కడ కడలి యెడల గ్రుంకును, వెడవిల్తునిమామ యొబవిభునరసింహు. 87

గుణాభావఫలఃప్రేక్ష. —

చ. తెగువరి యై చెలంగుభవదీయకృపాణము నైరికోటియం
దగణితదానకేలిరత మయ్యును జీవన మీ దటన్న లో
భగుణము లేమికిం బలె విపక్షనృపాలుర కెల్ల జీవనం
బాగిఁ దృణవృత్తి నిచ్చువిజయోన్నత శ్రీనరసింహభూవరా.

88

ద్రవ్యస్వరూపఃప్రేక్ష. —

సీ. సటలెకా నొకకొంత చాలగు పొగుడుం, బాచుధిప్రోధి యిండ్రినీలీయ
జనన మెంచినఁ బ్రదోషంబుపా లౌట మా, టికిఁ బుట్టినట్టిదోటికిని పట్టు
నెటిఁ జిన్నవాని కెన్నిక గానితనబట్టి, ద్వేషిఁ గన్నను నోగు నెఱచుకొనుట
పాటింప నోరి బాబ్బాట మేనడిగాని, ఘోరాణిలో బుసకొట్టెదము ట
తే. కొదవ దన కంచుఁగ్రమ్మట నుదితుఁ డైన, యల్లనర సింహుఁడును బో లేననమనమన
సృమరఘోరప్రతాపుఁ డై చెలంగు దొర, నరసగుణవర యాబయనరసభూవ. 89

ద్రవ్యాభావస్వరూపఃప్రేక్ష. —

సీ. పొగ డొందుచదలేటిపొందామరలు గోసి, శిగసులనొఱపు గాఁ జరుపువాని
చలిదేలుకల్పకాసవరసంబులకుఁ ద, తోడ్పరకంబుల తావి గూర్చువాని
వేల్పుఁగన్నియల నేవేళదేశీయంపు, బిట్టుఁ జేతల గాసి పట్టువాని
నమరునే బాజల్లులగు నని బేసితా, పసులకూర్చము లూడ్చిఁ బఱుగువారు
తే. నగుచు భవదసివిదళితమననృపతు, లహరహము రాయిడి యొనర్చ నమరపుగము
వాసపుఁడు లేనికై నడి వఱలు చుండు, నగనుతాటికోప యాబయనరసభూవ. 90

ద్రవ్యహేతుఃప్రేక్ష. —

క. నరసింహ యోబభూవగు, నరసింహభవద్భుజ్జగ్గనటదసిచ భూ
పరిచితరాహువుచేఁ బలె, నరి తేజోభానుబింబ మపహృతో మయ్యును.

91

ద్రవ్యాభావహేతుఃప్రేక్ష. —

చ. స్థిరబల యోబభూవరునృసింహ భవన్నవగీర్తభూవభో
తరముల నిండఁ దగు చివితానములోన విలీన మానుభా
శరనిధి లేమిచే బలెఁ బ్రశా తనిరంతరతానకొకఁడను
తరసుఖవాస మందె మురదానవధింబనుఁ డల్ల కొలమును.

92

ద్రవ్యఫలఃప్రేక్ష. —

ఉ. రాజపురందరుండ నయి రంజిలు నీ మదింబు గాఁగ నీ
ర్థాజితకీర్తి యభగజరా జయి యున్మిక్కిఁ గాఁగ తారకా

కావ్యాలంకార సంగ్రహము

రాజికరాంబుశీకరపరంపరలుం చెలిమబ్బుజల్లులుం
దేజముతోధరించె సుదతీమకరాంకనృసింహభూవరా.

93

ద్రవ్యాభావఫలోత్పేక్ష. —

చ. తనరు నసంఖ్యవాజిగజదారుణ మై తగు నాదుమ్రోల నేఁ
డెనిమిదిసైంధవేసముల నీడుగఁ దాల్చుట యె ట్లటంచు నా
కినుక నభంబు లే కునికికిఁ బలె శ్రీనరసింహుజైత్రవా
హిని యనిలోన నింగి కెగయించు నుదంచిత రేణుపుంజముల్.

94

క. ధరవాచ్యోత్పేక్ష కుదా, హరణము లివి గొన్ని కడమ యన్యకృతులయం
దరయఁగ దగు గమ్యోత్పేక్ష, తు రచింపఁగ లేదు నేర్పు చాలమి నింగున్.

95

అతిశయోక్తి. —

క. ఉపమేయ మింతదడవక, యుపమానమె నుడువ నతిశయోక్తికవిమహా
నిపుణోక్తిమూల మై తగు, నపరిమితప్రాధి నదియు నైదువిధము లై.

96

తే. పరఁగ సంబంధమం దసంబంధ మనఁగ, మఱి యసంబంధమందు సంబంధ మనఁగ
భేదమందు నభేద మభేదభేద, భావమును గార్య హేతువిపర్యయ మన.

97

సంబంధాసంబంధాతిశయోక్తి. —

మ. అలఘుప్రాధిమ నీదుదానవిభవం బాలించి యాలించి ని
చ్చలు దా నస్ఫురణం బడంగె సురభూజశ్రేణికిం గలె నా
బలభిద్వారణగండకౌషకలనప్రత్యగ్లగ్నాధికో
జ్వలదానం బొక వేళ గల్గు నరసత్తాపాలమాదామణీ.

98

అసంబంధసంబంధాతిశయోక్తి. —

ఉ. చందనశైలసానువులఁ జాలఁ జేలంగుభుజంగబాలికా
బృందము శ్రీనృసింహవిభుఁ బేర్కొని పాడఁ దదీయగానని
ష్యందము లానువేడ్క బెరయంగఁ గురంగతురంగ మేగమిక్
మందగత్ప్రసంగములు మానవు దక్షిణగంధవాహముల్.

99

భేదాభేదాతిశయోక్తి. —

క. అగు నొకటి కర్ణభూషణ, మగు నొక్కటి కర్ణవైరిహరిచందనపుం
జిగురును నీచే చిగురుఁ, బొగ డొందుట కిదియె భేదము నృసింహనృసా.

100

అభేదభేదాతిశయోక్తి. —

నీ. అమృతమూర్తికిఁ గళంకౌవాప్తి యెట్లని, మిహికాంశునిఁ గళంకరహితుఁ జేయ
లోకబాంధవున కుగ్రాకార మెట్లని, భానుఁ బార్వణశీతభానుఁ జేయ

మృత్యుంజయున కేల మెడచుట్టు విస మని, గరళకంఠుని నీతకంఠుఁ జేయ
దలపోయ నులు వైనదాత కీచూలిన్య, మనుచితం బని ఘను నమలుఁ జేయ
తే. మహితభవదీయసత్కిర్తిమధురవిధుర, వక్ర మగు బ్రహ్మసృష్టి వతిక్రమించి
కమలజాండకరండంబు గడచి వెడలె, వైరిగజసింహ యోబయనారసింహ. 101

కార్యకారణవిపర్యయరూపాతిశయోక్తి —

నీ. వెస నీ ప్రతాపగ్ని దెసలఁ బర్వక మున్నె, పొగయు శాత్రవరాజపురనరంబు
లలపురంబులధూమ మగ్గలింపక మున్నె, ప్రబలువైరికళత్ర బాష్పవితతు
లలజలంబులు ధాత్రి నవఘుళింపక మున్నె, ప్రభుబుద్ధివారి యకీర్తిపంక
మాపంకసంకరం బంకురింపక మున్నె, పొడము నసత్కిర్తిపుండరీక
తే. మపుర కవిబుధశుకపికనివహనిరత, ఫలితసురుచిరిసురితరుపటిమఘటన
కలితకరతలకుఁజుమితకరజనికర, గరిమ మనుపోచిరాఁజ్జోబఘనున్యసింహ. 102

సహాలోక్తి —

క. నిపుణత ముఖ్యాన్విత మా, నుపమేయంబును సహార్థయోగాన్విత మా
నుపమానంబును బెరసినఁ, బ్రపంచితం బగుసహాలోక్తి రహి నెట్లన్నన్. 103

నీ. నానారిధూనాధనేనాతతులతోనె, కటకము ల్దూలు నీపటహారవము
భీతారిజాతాసువాతావళులతోనె, దివి కేఁగు నీచమూఢవరి నంబు
ధీరాతీవీరారిఘోరాంగములతోనె, ఏడకు నీకరతలోజ్వలకృపాణ
మస్తారిమస్తాఁగ్రవిస్తారములతోనె, నతిఁ జెందు తావకోన్నతశరాస
తే. మహితన్యపరాజ్యలక్ష్మీమృగాక్షితోనె, వేడ్క నినుఁ జెందు సంగ్రామవిజయలక్ష్మి
యనఘతరపోచిరాజవంశాభిచంద్ర, నరనుతాటోప యోబయనరసభూప. 104

వినోక్తి.—

క. సంబంధిఁ బాసి మఱియొక, సంబంధికిఁ జారుతయు నచారుతయుం బ్రా
ప్తంబుగఁ బ్రజ్ఞాధికులమ, తంబున నది యగు వినోక్తి ధగ నెట్లన్నన్. 105

ఉ. క్రూరత లేనిచూపు నెలకొన్నవికారము లేనిరూపహం
కారము లేనియేపు కలకాలము వేసట లేనిప్రాపు సం
ప్రేరితయంత్రమీనతనుభేదమున న్నరి లేనితూపు ని
ద్ధాదుణి నీక పొల్చు గుణధామ నృసింహనృపాలశేఖరా. 106

అచారుతావినోక్తి.—

క. కవి లేనిరాజాకీర్తియు, రవి లేనినభంబు రూపరసభావములం
జవి లేనిభామపొందును, రవ లేనివిభూషణంబు రహి నరసింహ. 107

సమాసోక్తి.—

క. ప్రకృతము విశేషణంబులు, సకలంబును సామ్యధగ్గ సహితము లేయ
ప్రకృతముఁ దలఁపింపఁగ నది, య కృతి సమాసోక్తి యయ్యె నది యెట్లన్నన్.

క. కలకంఠరుతులఁ బిలుచును, ఫలములు చవి చూడుఁడనుచుఁ బరములఁ బెనఁగున్
బలమఱి పఱచు భవద్రిపు, లలనాతతిఁ గాంచి వింధ్యలతలు నృసింహః. 109

శ్రోక్తి. —

క. వేరొకవిఁడఁ బఠకిన, చారుక్తికి శ్లేష కాకుసంబంధముచే
వేరొకయోజన చెచ్చిన, నారయ వ్రోక్తి యయ్యె నది యెట్లన్నన్. 110

ఉ. ఇంతి భవన్తన్మోగతుఁ డెవ్వఁ డినుం డినుఁ డైన బద్ది నీ
కాంతుడొ రాజశేఖరుఁడు గా నితఁ డాతఁడు గాఁడు రుద్రుఁడో
కాంతి లలాటలోచనుఁడు గాఁడు నృసింహుఁడు మాధవుఁడో ని
న్నింతట మెచ్చితిం జెలి నిజేశుఁడు మాధవుఁ డౌ శుభాకృతిన్. 111

స్వభావోక్తి. —

క. సహృదయహృదయంగమ మై, మహి నున్నది యున్న యట్ల మాటలతేటల్
బహుశంబులు గాఁ జెప్పిన, మహితోక్తియె జాతి యయ్యె మది నెట్లన్నన్. 112

నీ. తలమాపి మోసులై త్రాసులై తళు కెక్కి, నిక్కి నక్కులవలె నెరసి బెరసి
గెఱకట్టి కళుకు లై కెరలి పోకంత లై, వింతలై చెంతల విరివిఁ జెంది
జిగిదొట్టి మిట్టలై బిగువు లై బుగడ లై, మొగడ లై నిగనిగన్నిగల నెగడి
కొన లబ్బిగబ్బులై గుబ్బు లై యపరంజి, కుండ లై కొండలై దండ నించి
తే. దొరసి యొండొంటి నొరసి క్రిక్కిఱిసి మెఱసి

యగణితస్ఫూర్తి మొగమున కెగయు నీదు

వలదవలిగుబ్బుచున్న లోవలపులాఁడి

నేఁడు నరసింహుకొగిట నెరపఁ గలిగె.

113

వ్యాజ్యోక్తి. —

క. తేజరిలు వేడ్కతో న, వ్యాజసముదృఢత మైనవిస్తువు నెలమిన్
వ్యాజంబు చేసి డాఁచిన, వ్యాజ్యోక్తి యనంగఁబొల్చు నది యెట్లన్నన్. 114

క. బాలామణి నరసింహపు, పాలాగ్రణిఁ జూచి ప్రమదబాష్పావృత యై
లీలాసౌధసముత్థిత, కాలాగురుధూప మెంతఘన మని పల్కున్. 115

మీలనము: —

క. అననిం బ్రబలం బగువ, స్తువుచే వత్స్వంతరంబు సొరిది నడఁగినం
గవులమతంబున మీలన, మవునది యన్వర్థ మగుచు నది యెట్లన్నన్. 116

శా. సింధాటివినలద్బలోద్బలభటానీకోదయద్భితిచే

బాధాహేతువనోగ్రజంతుభయముం బాటింపకాత్త నిపు

త్వాధీశాంగన లన్త్రికందరల వెల్లంచు స్ఫుజంగస్ఫటా

సాధూద్యన్తణిపంక్తిఁ గప్పుదురు దోశ్చక్తి న్నృసింహాధిపా.

117

సామాన్యము. —

క. అవిరళగుణసామ్యంబున, నవని న్వస్త్వంతరింబునం దేకం బై
ప్రవిమలవస్తువు మెఱసిన, నవు నది సామాన్య మనఁగ నది యె ట్లన్నన్. 118

క. నీకీర్తికాంతలోపల, శ్రీకంఠం దేక మైన శివుఁ గానక యా
నాకనది జలధి కేఁగుం, బాకొరిసనూన యోబ సార్థివునఁ సా. 119

తద్గుణాతద్గుణములు. —

క. తనగుణము విడిచి యన్యము, ననఘగుణముఁ గొనుట తద్గుణాఖ్య మొగుగుణం
బనయము హేతువు గలిగియు, నెనయమియ యతద్గుణాఖ్య మివి యె ట్లన్నన్. 120

తద్గుణము. —

ఉ. కానల కేఁగి నీవిమతకాతరలోచన ప్రాణనాథుఁడుం
దాను భుజింపఁగా ఫలవితానము గోనెద నంచుఁ బోయి నా
నానిరవద్యకోకనదనర్త సఖాంగుళిపాటలాంశురే
ఖానిబిడంబు లైనక సుగానులె కోయు నృసింహభూషరా. 121

అతద్గుణము. —

చ. బలరిపుభోగ యోబనరసాలనృసింహ భవద్యశంబుచేఁ
దెలు పగు నిందుఁఁఁచనముదె ల్పగుఁ బ్రాక్తనభోగిభోగము
లైలుపగు రుద్రకంధరము దె ల్పగుభారతీకొప్పు గాని త్వ
త్తలరిపుదుర్యశోరుచివితానము తె ల్పయి యుండ దెన్నఁడున్. 122

విరోధాభాసము. —

క. అమర విరోధం బాభా, సము గాఁగ విరోధ మయ్యె జగతి నదియునుం
ప్రమమునఁ జాత్యాదివిభే, దములబహుత్వంబుఁ జెంది తగు నె ట్లన్నన్. 123

తే. జాతి జాత్యాదికముతోడ జగతిఁ క్రియ క్రియాదికముతోడ గుణము గుణాదితోడ
ద్రవ్యమున ద్రవ్యము, విరోధంబుఁ జెందఁ, బది విరోధంబు లగువీనిఁ బదిలపఱుతు.

జాత్యాదివిరోధక్రియాదివిరోధములు. —

నీ. ధారాధరం బయ్యుఁ దనఁ నీకాక్షేయ, మనతవాహిని కజీవనద మయ్యె
కమలాకరం బయ్యు నమయ నీశౌర్యంబు, ఘనరాజహంసభీకరతఁ దాల్చె
నీదంధ్రగతిమహావారణం బయ్యు నీ, సత్కీర్తిహరిఘటాసఖ్య మొందె
నవనిఁ బ్రభానిధి యయ్యు నీసెక్లేసు, జైవాత్మకత్వంబు సంఘటించె

తే. ధర్మకర మయ్యుఁ బ్రతిపక్షధర్మ భేది
నరసుతవిహార మయ్యుఁ గర్ణప్ర మోద
శీల మురుగోత్త్రభృతీ యయ్యు బిష్ణునిగుఱుఁ
జెలఁగునీ బాహుయుగ మున్మపింహభూష.

గుణాదివిరోధద్రస్యవిరోధములు. —

మ. తలిరుంబోడి సరాగ యయ్య ధవళశ్వం బొందు సుదైచ్చస్తనా
చలభారాసహ యయ్య దా నచల యాఁ బర్చింపఁగా నార్య యై
చెలువం బందియు నన్యభాష యగు న్నిచోతోజశస్త్రాహత
న్నలినాక్షిమణి నేలు మింక నరనేంద్ర సాంద్ర తేజోనిధి.

126

విశేషము. —

క. ధారణి నాధేయము నా, ధారముగా నొకట నేకతరకలితముగా
సారెను నశక్యకరణం, బారూఢముగా విశేష మగు నెట్లన్నన.

127

అధారరహితాధేయము. —

చ. సురమున శ్రీనృసింహుఁ డతిదుర్తదవీరవిరోధపరిక్తిపై
సరభసచ్చత్తి నత్తలము సాపఁ బ్రదీప్తము లయ్యుఁ దన్నహా
మరకతపువ్యరాగిననమాక్తికి విద్రుమనీలకాంతఁచ
సురపద వీధిపై జనులమాడ్కి కభిత్తికిచిత్రకర్తముల్.

128

ఏకానేకగోచరము. —

క. కలఁడు గలఁ డన్నచోటం, గలుగు నృసింహుఁ డవుగానఁ గానల గిరులం
గలలోన మ్రోలఁ బిమ్మట, నలఘుస్థితి నీవ యగుదు సరికి నృసింహా.

129

నీ. దారుణాఖిండమార్తాండమండలము ను, ప్పొంగి గుటుక్కున మ్రింగవచ్చు
గంభీరఘుమఘుమారంధిసంరంధిను, గ్ధిపయోధ సంగున దాటవచ్చు
జండికొజానేయగండప్రకాడము, త్వీకఁ జరాలున ప్రేయవచ్చు
గుటిలోగ్ర శతకోటికోటిసంఘాలము, ల్కిసిసి ఘణిల్లునఁ దునుమవచ్చు

తే. గానిపశ్యదలీకభీకరదృగ్గ్ర, జాగ్రదనలోజ్జ్వలజ్వాలజాలజటిల
గురుభుజాశౌర్య నినుఁ జెన్కడరమె యరుల, కాబలేంద్రుని నారసింహక్షీతీంద్ర.

అధికము. —

క. అధారం బల్పం బై, యాధేయం బధిక మన నది యల్పం బై
యాధారంబును నధికం, బైధర రంజిల్ల నధిక మగు నెట్లన్నన.

131

అధికాధేయము. —

క. ఘనరోమహాపవాతా, యనముల కణాపంక్తి లగునబొడంబులచేఁ
దనగు హరికుక్షి నడఁగక, యనఘాబ్జవేడలె నీదుయశము నృసింహా.

132

అధికాధారము. —

క. నీదునిరపద్యకీర్తి మ, హదుగ్ధ పయోధిలోన నాదిమరాజ
ప్రాదుర్భూతయశంబులు, ప్రోదిం బుద్బుదములట్లు పొల్చు నృసింహా.

133

విభావనావిశేషాక్తులు. —

క. కారణము లేక కార్యము, ప్రారూఢం బైన నది విభావన పెక్కు
లక్కారణము లయ్యుఁ గార్యము, చేరక యుండుట మహి నిశ్చేషాక్తి యగున్.

విభావన. —

సీ. నలినారి లేనివెన్నెలలు రాత్తులు లేని, తారలు లత లేనికొరకములు
కొలను లేనిసితాబ్జములు స్వాతీచిమ్ములు, లేనిముత్యము లేటు లేనినురువు
లలరు వెల్తురు లేనివెడమబ్బులు హిమాన్త, లేనిమంచులు వాఙ్మ లేనిసుధలు
గని లేనివజ్రము ల్గంధాన్తి లేనిగం, ధములు పాదము లేనితారవితతు

తే. తార నీకీర్తియచులు మహానుభావ, భావజాకార కారుణ్యభాసమాన
మానకురురాజ రాజన్యమకుటనిహిత, చరణరాజీవ యోబభూవరున్యసింహ. 135

విశేషాక్తి. —

క. అని నీచాపఘనాఘన, ఘనము శరోత్క్రమం గురియఁ గపటాహితరా
ద్వనితలను నెట్టిచోద్యమొ, యను నొందవు కంకణంబు లౌబళనరసా. 136

అసంగతి. —

క. నేరుపుతోఁ గార్యంబును, గారణమును భిన్న దేశగతములు గా ని
ద్ధారణిలోన నసంగతి, యై రంజిలు నంధ్రు సుకవు లది యె ట్లన్నన్. 137

క. అనిలోన నీభుజాగ్రం, బనుపమతరవారిధార నందిన నేలా
యనయంబుఁ దాము విడఁకును, రసతారులు స్త్రీన్యసింహ యతిబలసింహ. 138

విచిత్రాన్యోన్యములు. —

క. స్వవిరుద్ధఫలంబునకై, యవిరళయత్నము విచిత్ర మన్యోన్యము భూ
ష్యవిభూషణభావంబునఁ, దవులుట యన్యోన్య మయ్యె ధర నె ట్లన్నన్. 139

క. నతిఁ జెందుచు రున్నతికై, ప్రతీపభూషతులు నీచుభవనాగ్రబహిః
స్థితఁ జెందుదురు గృహంత, స్థితికై నరసింహ శౌర్యజితనరసింహ. 140

అన్యోన్యము. —

క. లలన నృసింహునిఁ జెంచెడి, తలపున మైదొడవు లిడఁగ దనులత చెలఁగెన్
గలితవిభూషణములచే, లలితవిభూషణము లంగలతచేఁ జెలఁగెన్. 141

విషమము. —

క. అవిరళవిరుద్ధకార్యో, ద్భవమున నర్థాంకురాభిపతనవిధానం
బు విరూపఘటన మనఁగా, నననిం ద్రివిధంబు విషమ మది యె ట్లన్నన్. 142

విరుద్ధకార్యవిషమము. —

క. కాలాహినీల మగునీ, వా లాహాభూమియందు వఱలుచు రిపుభూ
పాలాననవై సర్వవి, భాణాధ మొనర్చు నోబపార్థివనరసా. 143

అనర్థవిషమము. —

చ. అమరుభిషత్ప్రతాపతపనాతప మంబరవీధిఁ బర్వఁ గా
సమదవిరోధిభూగమణచంద్రము శివద నారవిందముల్

క్రమమున హర్ష మొందమియ కా దనయంబు దృగంబున్విర్రరి
హిమజలరూపితంబు లగు నెంతయు శ్రీనరసింహభూషణా.

144

విరూపసుటనము.—

సీ. హయగజాదూళు లై యలసరాజన్యపుం, గవు లేడఁ గవు లేడఁ గంబుకంతి
ఘనభోగభాగ్యసంగతు లై నమత్రికే, సరు లేడ సరు లేడఁ జంద్రసదన
సాధవీధికలనోఁ జరియించుచున్నకో, మల లేడ మల లేడఁ దలియబోడి
చీనిచీనాంబుగశ్రీఁ జెంగు బాలికొ, పలు లేడ పలు లేడ వామనయన

తే. యనుచు నీచాడి కోడి కాటవని బడిన, ప్రిధూ పాలకులగురవస్థఁ జూచి
కాంతతోఁ బల్క వింధ్యపక్కణకిరాతుఁ, డరిజనుటోప తొరగంటినరసభూష.

సమము.—

క. అనురూపము లగునస్తువు, లన మము నెనయంగ నది సమాలంకృతి యై
ఘనత రిసజ్జలమతమునఁ, దనకుం గాఢ్యంబులందు ధర నెట్లన్నన్.

146

చ. అలరు రతి న్రతీశు దమయంతి నలు న్నలువొంద ముందుగా

నలుప సృజించి ముండుకతనం దనచే యభివెల్లఁ గీటి నే

ర్పలచడ నోలతాంగి నరసాధపు నిన్నును గూర్చి ప్రేమసం

కలితము గాఁగ దంపతులఁ గా నొనరింపఁగఁ బోలు మెచ్చితన్.

147

తుల్యయోగిత.—

క. ప్రకృతింబులకైనను న, ప్రకృతంబులకైనఁ తుల్యభావము గలుగఁ
బ్రకట మగుఁ తుల్యయోగిత, యకలంకౌపమ్యగమ్యమై యెట్లన్నన్.

148

ప్రకృతతుల్యయోగిత —

క. నరసింహరాజశేఖర, నరనుత మగునీ మవితరణంబును రణమున్

నిరతస్వాస్థ్యంబుగఁ గ్ర, మ్మట దేహి యనంగనిక మనుచుం బరులన్.

149

అప్రకృతతుల్యయోగిత —

క. కొండలు రంభాచులచనుఁ, గొండలు వడి నదగు చుండు ఘోరాజుల నీ

చండజయపటహారనము ల, జాండంబులు నిండ నోబయప్రభునరసా.

150

దీపకము.—

క. ప్రకృతము లప్రకృతంబులు, బ్రకటంబుగఁ గూడి తుల్యభావముఁ జెందఁ
సుకవీంద్రులమతమున దీ, పక మగు నిది గమ్యసామ్యపర మెట్లన్నన్.

151

క. ధారణి సదాశిసన్నత, సారస్యం బగుచు విమలజలజము రాకొ

నీరెజవైరిబింబము, సరస్వయశంబుఁ బొల్చు నెమ్మి నృసింహ.

152

ప్రతివస్తూపము.—

క. వేర్వేట వాక్యయగమునఁ, బర్వినసాధర్మ్య మమరఁ బ్రఖ్యాతం బై
యర్విం బ్రతివస్తూపము, సర్వజ్ఞులమతమునందుఁ జను నెట్లన్నన్.

153

క. రవి యొక్కడె ధురంధరుడొ, కవిసి తమోవితతి నడంపఁ గవిచైన్యతమో
నివహంబు నడంప నీవే, యెనిని మార్వఱుండ వోబయ ప్రభునరసా. 154

దృష్టాంతము. —

క. బింబప్రతీబింబత్వము, నం బరఁగినవాక్యముగమునం గలసాధ
ర్మ్యంబు చెలంగిన దృష్టాం, తం బగు నది కృతులయందు ధర నెట్లన్నన్. 155

క. అసదసురవిసరవిశసన, రసవిస్మయరసాహసుండు రాముడె ధరజో
నససుమరతలసహదా, రిసమూహవిభేది వీవె శ్రీనరసింహ. 156

నిదర్శనాలంకారము —

క. ధర నన్వయంబు గూడక, గరిమ స్సామ్యంబు నెచట గమ్యముఁ జేయఁ
బరఁగునది నిదర్శన యన, నిరవొందురు గృతులయందు నిది యెట్లన్నన్. 157

క. బలనదరిరాజనేనా, జలధిఁ జీనము గ్రోలి జలధరఁబోభా
విలసనము దాల్చె నీయసి, యలఘురఁబోత్సాహనరస యాబళనరసా. 158

వ్యతిరేకము. —

క. ధర నుపమానముకన్నను, నరు దగు నుపమేయ మధిక మానన సామ్యం
బురుభేదకారణం బై, యిరవుగ వ్యతిరేక మయ్యె నిది యెట్లన్నన్. 159

నీ. బహుతరాశాశ్రాంతి బయలు వ్రాకక యున్నఁ, గుఱలుజ్వేలంబుఁ గోరకున్న
వీటితమ్ములవిరివోటు నేయకయున్న, దోషాభిభూతుఁడై తొలఁగకున్న
జగతి నందఱకును బగ లొనర్పక యున్న, వారుజీసక్తిని బాఱకున్న
ద్విజరాజపరిభవోద్వృత్తి చేకొనకున్న, సరసుల నింకింపఁ జాలకున్న
తే. సాటి యగువిశ్వవియత శశ్వత్ప్రతాప, వైభవద్వస్త్రపూర్వారచై రిషీరుఁ
డైనయోబయనరసింహు నమితభువన, ధనవభృతతేజమున కబ్జబాంధవుండు. 160

శ్లేషము. —

క. ప్రకృతము లప్రకృతంబులు, ప్రకృతాప్రకృతములు శబ్దపాటవమాత్ర
ప్రకటితసామ్యముఁ జెందిన, నకలంకతల్లేష మయ్యె నదియును విరుసన్. 161

క. నిరతము శ్లిష్టవిశేష్యత, నరు దండును ప్రకృతములును నప్రకృతములన్
ధర నశ్లిష్టవిశేష్యము, లరయం బ్రకృతాప్రకృతము లవి యెట్లన్నన్. 162

ప్రకృతశ్లేషము. —

క. పరిణతగుణధరితము లై, నిరుపమతరశాస్త్రకలన నిర్నిద్రము లై
యిర ఎగుసిధర్మంబులు, నరనుత యోబక్షితీంద్రునరసింహన్యపా. 163

అప్రకృతశ్లేషము. —

క. అసదృశకౌష్ఠాశ్లేషో, ల్లసితుల నుగ్రకరయోగలక్షితులవిభా
వసుల నగు నీదుతేజో, విసరము నరసింహయోబవిభునరసింహ. 164

ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషము. —

క. ఆరిదరకరుఁడై సుమనో, వరభరణధురీణుఁడై యవారితలక్ష్మీ
స్థిరవాసభాసురుం డై, నరసింహుఁడు మొల్పు నాదినరసింహుఁ డనన్. 165

పరికరము —

క. సాకూతము లై సఫలత, చేకొన్నవిశేషణములు చెలఁగఁ బరికరం
బై కృతుల వెలయు చుండు మ, హాకవిసంస్తుత్య మగుచు నది యె ట్లన్నన్. 166

సీ. దర్శితాహితనృపోత్తములు ని శ్నెదిరింపఁ, గలరె ధీరోత్తమగండబిరుద
విమతకీర్తిప్రతాపములు నీచే సమ, కట్టునే యుభయరగండబిరుద
యరిఁగూతాటకగరిమంబు నీచేతఁ, గలుగునే గండరగండబిరుద
పరిపంథిగంధసింధురపంక్తి నీమ్రాల, నుండునే గండభేరుండబిరుద

తే. యరుణపరిణతధామ రామాభిరామ, రామణీయకనిర్జితప్ర సవబాణ
బాణసాహిత్యపరిపాక పాకవైరి, విభవసౌభాగ్యయోబధూవిభునృసింహ. 167

అక్షేపము. —

క. ధర నిష్ట మపరమార్థ, స్ఫురణం గా దన ననిష్ట మున పరమార్థ
స్ఫురణ విధింపఁగ రెండై, యరయఁగ నాక్షేప మమరు నది యె ట్లన్నన్. 168

ఇష్టనిషేధాభాసము. —

సీ. మదిలోనఁ బాయసండుమ నన్నఁ బునరుక్తి, నీసొమ్మ నన్న గాణిక్యసృష్టి
నినుఁ బాసి నిలువలే నన నసంభావ్యంబు, పతి వీ యనఁగ నభిప్రసవవాంఛ
యతనుఁడు గారించు నన నసాక్షికనూక్తి, చలిగాలి వేఁ డన్న జనవిరుద్ధ
మెలమి నిచ్చటికి రావలయు నన్న మదోక్తి, చనుదెంతునే నన్నఁ జాపలంబు
తే. వెలయఁ ద్పదధీన యగునన్ను వేఁచు నలక, లాధరుం డన్న భవమపాలంభసరణి
గాన నేయుక్తులు నెఱుంగఁ గరుణఁ జూడు, సరసగుణహార యోబయనరసధీర.

అనిష్టవిధ్యాభాసము. —

చ. అలుగఁగ నేల మీరు వసుధాధిపు లెన్న స్వతంత్రు లై మమున్
వల దనవచ్చు మీమనసు విచ్చినచోటికి నేఁగుఁ డేఁగిన
న్నెలకొని నీప్రియాంగనకు నీకును మాట్లాన. లేకయుండ న
ర్థిలి సుసరంబు గాఁగ నొనరించెదఁ గాక నృసింహభూవరా. 170

వ్యాజస్తుతి —

క. సతతంబు నిందచేతను, స్తుతియున్ స్తుతిచేత నింద చొప్పడ వ్యాజ
స్తుతి యె చ్చిలు వగుఁ గృతులం, దతులితకవివినుత మగుచు నది యె ట్లన్నన్. 171

నిందాకృతిస్తుతి. —

సీ. నెఱిజీసనము లేక నింగిపై భ్రమియించు, మత్స్యంబు చునుముటే మాటవాసి
త్రిజగతీమాతవాగ్దేవిభండారంబు, చూఱగాఁ గొనుటయే సుగుణితనము

వేడినవారికి వెండియు నొకమాటు, విత్త మీకుంటయే వితరణంబు
అలయనాదిప్రవాహము లై నయ్యేట్లవం, కలు దిద్దుటే వివేకంబు కలిమి
తే. వజ్రలు నీకీర్తి ద్విజరాజవైభవంబు, లపహరింపఁగ నీయాజ్ఞ యలరు టెంత
పోచిరాజాన్వయాంభోధిపూర్ణచంద్ర, నరనుతాటోప తొరగంటినరసభూప. 172
స్తుతినింద.—

క. అసమరణరంగముల నీ, యసినటి నటియింపఁ గరుల హరుల న్విరులన్.

వెన నొసఁగు నార యెంతటి, రసికుఁడు నీవైరి యోబరాజనృసింహ. 173

అప్రస్తుతప్రశంస.—

క. కీతి నప్రస్తుతమునఁ బ్రస్తుతవస్తువు గమ్య మగుచు సాం పొందిననీ

శ్రుతులఁ దలపోయ నప్ర, స్తుతప్రశంసాఖ్య మయ్యెఁ దుది యె ట్లన్నన్. 174

క. ననలు మొనలెత్తెఁ దేనెలు, చినికెం జిగురాకు గంఠెఁ జెదరె నలితతుల్

చనువున నీపూఁదీఁగకు, ఘన మైననృసింహుపొందు గలుగఁగఁ బోలున్. 175

పర్యాయోక్తి.—

క. ప్రస్తుతకార్యస్తుతిచేఁ, బ్రస్తుతకారణము దోపఁ బర్యాయోక్తం

బస్తోకసుకవికావ్య, ప్రస్తుత మై చెలఁగు మండు రహి నెట్లన్నన్. 176

ఉ. చక్కెర పెట్టవే వికచసారసలోచన మాట జేర్పవే

చొక్కపుగుబ్బలాఁడి ననుఁ జొప్పడఁ బాణితలంబుఁ జేర్పవే

చెక్కులనిగులాఁడి యని చిల్కలుపల్కు నృసింహపూర్వపు

న్తక్కున నీవిరోధిన్యపమంఝిచిత్రవభూపరంపరన్. 177

ప్రతీపము.—

క. ఉపమేయమె చాలు న్ధర, నుపమానం బేల యనఁగ నొనరుఁ బ్రతీపం

బపరిమితసుకవికృతులం, దపారవిస్ఫూర్తిఁ జెంది యది యె ట్లన్నన్. 178

సీ. సత్పథక్రమక శాచాతురి నెఱపదో, కమలాధికామోదకరముగాదొ

వివిధచక్రొనందవిభవం బొనర్పదో, సతతంబు నుదయసంగతముగాదొ

యిలమహాగ్రహరాజజృంభణం బలమదో, యమితదోషోన్మేషహరముగాదొ

మహి -తగాంగేయధామస్ఫూర్తిఁ జెలఁగదో, యచ్యుతోగ్రాకారహరిగాదొ

తే. నీప్రతాపంబు దనవలె నిఖిలతమము, నడఁపఁగా లేదొ తా నేల యరుగుదెంచుఁ

గుంటిసారథితో నల్ల కుముదవైరినరనుతాటోప యోబయనరసభూప. 179

అనుమానము.—

క. భువిసాధనసంపదచే, నవిరళవిస్ఫూర్తిసాధ్య మనుమేయముగా

వివిధశ్లేపవిశేషా, ద్యవియుత మనుమాన మయ్యె నది యె ట్లన్నన్. 180

సీ. కమలాక్షుఁ డీమేటి గాఁబోలుఁ గాకున్నఁ, గరముల శంఖచక్రములు గలవె

కమలారి యారాజు గాఁబోలుఁ గాకున్న, సకలకలావల్లీసములు గలవె

గమలాపుఁ డీప్రోడ గాఁబోలుఁ గాకున్న, నధిగతమండలవ్యాప్తి గలదె
కమలజుం డీస్వామి గాఁబోలుఁ గాకున్న, జతురాననవచఃప్రశస్తి గలదె
తే. యనుచుఁ గొనియాడుదురు నిన్ను నంగవంగ, మాళ వాపంతి గౌళ నేపాళ చోళ
కుకురు కురు పాండ్య శక ముఖిక్షోణిపతులు, నరనుతాటోప యోబయనరసభూప.

కావ్యలింగము. —

క. హేతువు వాక్యార్థం బై, యాతశవిన్నూర్తితోఁ బదార్థంబును నై
ఖ్యాతిఁ గనఁ గావ్యలింగం, బై తగు సత్కృతులయందు నది యెట్లన్నన్. 182

వాక్యార్థహేతుకము. —

మ. అరుదై పా ల్పగుపోచిరాజునరసింహా యన్న యష్టాక్షరీ
వరమంత్రం బది యెల్లకాలము నరు ల్వాస్త్రవ్వ సిద్ధింఁచుఁ బో
కరు లాందోళిక లశ్వము ల్విభవము ల్క్రామంబు లత్యుజ్జ్వలాం
బరమా ల్సాములు పల్లకి ల్పరిణయస్థారంభసంరంభముల్. 183

పదార్థ హేతుకము. —

క. గురునఖిదళితప్రతిమా, కరిచిత్రితభిత్తిగళితఘనమణివీక్షా
పరితోషయుతము లై నీ, యరిపురములఁ గినుక మాను హరులు నృసింహా. 184

అర్థాంతరన్యాసము. —

తే. మహివిశేషంబుచేత సామాన్యమును బ్ర, సక్తసామాన్యమున విశేషము సమర్థి
తముగ నర్థాంతరన్యాస మమరుచుండు, నెలమి రెండువిధంబు లైయట్లన్న. 185

విశేషసమర్థితసామాన్యార్థాంతరన్యాసము. —

క. వినులాత్తుఁ డెచట నుండిన, విమలుం డగు నెట్లట్లన్న వినుము సురాగా
రమునఁ జరించియు నీయశ, మమలస్థితి గాదె యోబయబ్రభునరసా. 186

సామాన్యసమర్థితవిశేషార్థాంతరన్యాసము. —

చ. జలనిధిరాజకన్య కనుసన్న మెలంగుచు నుండువాణియున్
మెలఁగును మాటలోన నెలమిం జెయిసన్నఁ జరించుఁ గీర్తిని
లలితభుజోపగూహననివాసము మానదు ధాత్రి సద్గుణో
జ్జ్వలనరసింహ మంత్రబలవంతుల కింతులు చిక్కుటబ్రమే. 187

యథాసంఖ్యము. —

క. సమాముగ నేవరుసఁ బదా, గ్ధము లుద్దిష్టంబు లయ్యెఁ దగ నాపర్యా
యమున ననూపేష్టము లై, యమర యథాసంఖ్య మయ్యె నది యెట్లన్నన్. 188

చ. వరకరుణాధరాభరణవై భవసద్గుణబుద్ధిచాతురీ

పరమవిభుత్వపాననవిభాబలధైర్యవిజృంభణంబులన్

వరుస హరిం గిరిం గలశవార్నిధి గీర్నిధి శూలిఁ గీలి నా

కరిఁ గిరి గెల్లు జౌర త్రిజగన్నుత శ్రీనరసింహభూవరా. 189

అర్థాపత్తి —

క. వరుస నొకానొకవస్తువు, గిరికొన వస్త్రవంతరంబు కిముతన్యాయ

స్ఫురితం బై చనుదేలుగ, ధర నర్థాపత్తి యయ్యెఁ దగ నెట్లన్నన్. 190

సీ. అమరశైలము చిన్న మంతగాఁ దలపోసి, యీశాచలముదార మెత్తుఁ జేసి

వెలయ మంథానాద్రి వేళ్లతోఁ బెకలించి, మైనాక మబ్బిలో మ్రగ్గుఁ జేసి

యనుపమావంధ్యవింధ్యస్ఫూర్తి నిలఁ బ్రామి, మలయాగ ముర్వికి వెలి యొనర్చి

యలక్రాంచగిరికి రంధ్రాన్వేష మొనరించి, వలిగుబ్బిలికి విఠ వడఁకు గూర్చి

తే. యడరు నీధైర్య మనినచో నపరగిరులు, సాటిరా వని మఱివేఱచాల నేల

పోచిరాజాన్వయాంభోధిపూర్ణచంద్ర, వైరిగజసింహ యోబయనారసింహ. 191

పరిసంఖ్య.—

క. తలఁపఁగ నొకటి యనేక, స్థలముల సంబంధసంగతం బగునెడలం

బలిమి నొకయెడనె నిలుపుట, వెలయుం బరిసంఖ్య యగుచు విను మెట్లన్నన్.

సీ. ఆంద మై త్రిభువనానంద మై జితకుంద, బృంద మై నభమున బెరయు నెద్ది

పాంక మై భృతరక్తపంక మై సమరని, శృంక మై వినుతింపఁ జాలు నెద్ది

తోర మై దానైకధీర మై సజ్జనా, ధార మై ధారణిఁ దనరు నెద్ది

తండ మై చండిమాఖండ మై సంభృతా, జాండ మై దండీ మై నలరు నెద్ది

తే. వినుము నీకీర్తి నీభుజాన్వితకృపాణి, నీకరము నీరుచియ కౌని నెఱయఁ గాదు

విధుపాడుపుగాదు పవిగాదు వేల్పుమాను, గాదు రవిబింబ మోబభూకౌతునరస.

ఉత్తరము.—

క. ఎత్తటి నున్నేయం బా, నుత్తరమునఁ బ్రశ్న మదియు నుత్తరము వెస

న్నొత్తమయి పొల్చు నెత్తటి, నత్తటి నుత్తరము నెగడు నది యెట్లన్నన్. 194

ఉత్తరోన్నేయప్రశ్నోత్తరము.—

సీ. అలరారు పూఁదీవ యని తలంచితఁ గాని, యబల నీతనువల్లి యగుట యెఱుఁగ

నాలోలపల్లవం బని భ్రమించితఁ గాని, చెలువ నీచేసన్న నేయు టెఱుఁగ

నలిబాలికాజాల మనుచుఁ జూచితఁ గాని, సుదతి నీచికురము ల్పెదరు టెఱుఁగ

వలకోకిలాలాప మనుచు నుండితఁ గాని, పడఁతి నీవెలుఁ గెత్తి పలుకు టెఱుఁగ

తే. నలుక చాలింపు మనుచు నీయహితన్యపతి, తావకోద్భటధాటికిఁ దల్లడిల్లి

యడవులకు నేఁగి కులకౌంత నాదరించు, నరనుతాటోపయోబయనరసభూష.

ప్రశ్నోత్తరమాలికోత్తరము.—

ఉ. ఎవ్వఁడు దేవతాగురుఁ డహిశశయానుఁ డనక్రవిక్రమం

డెవ్వఁడు రామభద్రుఁడు మహీవలయైకధురాధురంధరుం

దేవ్యఁడు భోగిభర్త జగదేకవిజృంభితదానదీక్షితుం

దేవ్యఁడు పోచిరాజునరసేంద్రుఁడె వార్ధి పరీతమేదినిన్.

196

వికల్పము. —

క. సమబలయుతివస్తువులకు, నమితవికల్పం బొనర్ప ననఘాలంకా

రమతజ్జాలవతమున నది, యమరు వికల్పం బనంగ నది యె ట్లన్నన్.

197

సీ. ఆలఘుకౌంచనమయస్థలనివాసము మేలూ, కౌంచనస్థలవాసకలన మేలూ
పుండరీకంబులదండ నుండుట మేలూ, పుండరీకంబులడండ మేలూ
మహనీయవాహినీమధ్యసంస్థితి మేలూ, వాహినీశ్వరమధ్యవసతి మేలూ
మహిషసహవాసవిహారణంబులు మేలూ, మహిషిసహవాసమహిమ మేలూ

తే. శైలకటకౌశ్రయంబులుమేలూయెని, యంఘ్రికటకౌశ్రయముమేలూయధిపుణార
యనుదు నిశాత్రపులమంత్రులనునయింతు, రరిజయాటోప తొరగంటినరసభూప.

సముచ్చయము. —

క. మిగుల గుణక్రియ లెయ్యెడ, యుగపత్ప్రప్తంబులగు సముచ్చయము కృతిం

బొగడఁ దగున్ ద్వివిధంబై, యగణితకవివినుత మగుచు నది యె ట్లన్నన్.

199

గుణసముచ్చయము. —

క. నరసింహశౌర్యశోభా, స్ఫురణంబున బగము లెల్ల శోణము లయ్యెన్

బరరాజవదనవితతులు, హరినీలనిధింబు లయ్యె నననరతంబున్.

200

క్రియాసముచ్చయము —

చ. ఆలకలు ముట్టి ముట్టి జఘనాంబరపంక్తికిఁ గిట్టి కిట్టి గు

బ్బలు గతఁ బట్టి పట్టి కిరపల్లనము ల్నులి వెట్టి పెట్టియుం

జెలు నగుతారహారములు చిక్కులు వెట్టునృసింహ నీద్విష

ల్లలన ననాలి కేగ నిట లక్షణలక్ష్యము లై మహీజముల్.

201

ద్వితీయసముచ్చయము. —

క. పాయక ఖలేకపోత, న్యాయమున ననేకకారణము లొకకార్యం

జేయెడ సాధింపఁగ నుత, మై యపరసముచ్చయాఖ్య మగు నె ట్లన్నన్.

202

క. శూరతయును ధీరతయును, దారతయు గభీరతయును ధార్తికతయును నీ

కారణజన్తస్ఫుగదని, తారము నూచించె నోబధరణిపునరసా.

203

సమాధి. —

క. కారణ మొక్కటి కార్యము, ధారుణి సాధింపఁ గాక తాళ నయమునం

గారణము వేటొకటి రా, నారూఢిసమాధి యయ్యె నది యె ట్లన్నన్.

204

చ. అనిమొన శ్రీనృసింహవసుధాధిపుతీవ్ర చమూసమూహముం

గనుగొని యద్భుతం బొడవ ఖానపజీరులు వ్రేల్చి నోళ్లకుం

జొనుపగఁ గాక తాళనయశోభఁ దదీయముఖాంగుళీనివే
శనములు ప్రాణరక్షణవిచారధురీణము లయ్యె వాఁకిన్.

205

భావికము. —

క. క్షీతిలోన నతీత మనా, గతమును బ్రత్యక్షమువలెఁ గనుపట్టుట న
దృఢతనిరుపమాన్య కథనం, బలిశయముగ భాషకౌఖ్య మగు నెట్లన్నన్. 206
మ. ఎరవల్గవిధనంబు దప్త భుజ్యప్రాతంబుగా సింగిఁజూలొ
గురుపక్షద్వితయంబు గాఁగ నరసమేఁజీశ్వరాఝాన చా
తురగోత్తంసము నిందిరాహృదయనాథుం దాల్చుప్రత్యక్షబం
ధురపక్షింద్రునిలీలఁ జూచు నహింస్తోమంబు భీషంబుగన్. 207

ప్రత్యక్షికము. —

క. పగవాఁడు సమర్థుఁడుగా, మగఁటిమి వెన నతనిమీఁద చూర్కొన కల నా
పగవానిహేతుల నొంచుట, యగుఁ గృతులం బ్రత్యక్షిక మున యెట్లన్నన్. 208
క. నీదురవిగాహశౌర్యము, భేదింపఁగ లేక విమతపృథివీశుఁ డనిన్
భేదించునృసింహభవ, స్తే గురభియదప్రతాపమిత్రునిమిత్రున్. 209

వ్యాఘాతము. —

క. ఒకఁ డొకటిచెత నొకపని, యకలంకతఁ జేయ దాని నాహేతువుచే
నొకఁడు నుటి వేఱు చేయఁగఁ, బ్రకటవ్యాఘాత మెన్నఁబడు నెట్లన్నన్. 210
క. రాజీవబాంధవుఁడు నిజ, తేజమున నొనర్చున్ బ్రగతీతాపమున
వ్యాజవిరాజితతేజో, రాజి న్నరియింతు వోబరాజునృసింహ. 211

పర్యాయము —

క. ఏకాధేయం బరయ న, నేకాధారంబులందు నిర వైక్రమముం
జేకొనఁ బర్యాయంబు మ, హాకవిసంస్తుత్య మయ్యె నది యెట్లన్నన్. 212
సీ. కందర్పహరునందుఁ గనువిప్పఁగా నేర్చి, శరణజోదభవునందు శక్తి యెఱిఁగి
రామునందచలాంబరము గట్టఁగా నేర్చి, జలధిలంఘనునందు జంగ యెఱిఁగి
ఘటజునం దుభయపక్షములఁ బొర్లఁగ నేర్చి, వెనద్రాణియెడఁబాలు వేడనెఱిఁగి
మొగి వృకోదరునందు ముష్టి పూనఁగ నేర్చి, విజయనియెడఁ గన్గవేధ యెఱిఁగి
తే. యనుదినంబును నభివృద్ధిఁ దనకు శౌర్యశిశువు నవదీయవోస్తంభిబృంభిమాణ
ఖురళిఁ గౌత్యేయచాలనస్ఫురణ మెఱిఁగె, వైరిగజసింహ యాబయనారసింహ. 213

సూక్ష్మము —

క. ఈక్షీతిఁ దలపోయ నసం, లక్షితసూక్ష్మైర్లకౌశలప్రకటనవై
చక్షణ్యము సూక్ష్మం బగు, నక్షీణకవిప్రశస్త మది యెట్లన్నన్. 214
ఉ. ప్రాణమునఁటి నాకు నిజభావము దాఁపఁగ జెల్లు నమ్మ నీ
ప్రాణవిభుం బ్రభూతగుణబంధురుఁ నెల్పఁగదమ్మ యంచు వి

న్నాణముగా సఖీజనులు నల్లడలం గదియంగ సైకత
శ్రోణి యురంబుమీఁద నఖసూచిక సేర్చె నృసింహభూవరా.

215

ఉదాత్తము. —

క. విశ్వోన్నత మై చెలఁగెడు, నైశ్వరము గలుగువస్తు వభినుతినేయన్

శాశ్వత మగుచు నుదాత్తము, విశ్వంభరలోనఁ బొల్చు విను మెట్లన్నన్.

216

మ. నృపు లర్పించినఁ జేడె లూడ్చి వెలికి న్నేర్పొప్పఁగాఁగుప్పఁగా

నెపుడుం జల్లిన మ్రుగ్గుముత్తములు ధాత్రీశాంగదస్వర్ణచూ

ర్ణపుఁబ్రోవు ల్దగునీగృహాంగణములం దారాద్రిధాత్రీధరా

ధిపముల్ స్వవ్యయభీతి ని న్గొలుచురీతిన్ శ్రీనృసింహాధిపా.

217

పరివృత్తి. —

క. సమ మిచ్చి సమము గొన న, ల్పము నిచ్చి యనల్పము గొన భావింప నన

ల్పము నిచ్చి యల్పముం గొన, నమరుం బరివృత్తి త్రివిధ మై యెట్లన్నన్.

218

సమపరివృత్తి. —

క. శ్రుతిహృదయరత్నభూషా, కృతులు కృతు ల్నీకు నొసఁగి కృతులు నృసింహ

క్షీతివర నీచేఁ గాంతురు, శ్రుతిహృదయాభరణములు విశోభితలీలన్.

219

అధికదానాల్పదానపరివృత్తి. —

క. నరసింహ నీడువైరులు, కరిసింహులులూయభల్లగవయాహిపరం

పరకుఁ దమగృహము లొసఁగుచు, వరుస భజింతురు దదీయవనమందిరముల్.

అల్పదానాధికదానపరివృత్తి. —

క. నరతనవు నీకరాసికి, నరి యొసఁగి నృసింహభూష యనుపమరంభా

పరిరంభగుంభసంభ్రమ, భరితామరతాశుభప్రభావముఁ జెందున్.

221

కారణమాల. —

క. ఇల నుత్తరోత్తరములకుఁ, బొలు పొందఁగఁ బూర్వపూర్వములు హేతువు లై

యలరఁగఁ గారణమాలిక, యలంకరణరాజ మయ్యె నది యెట్లన్నన్.

222

మ. హరిపాదాంబుజపూజనాభిరతిచే నైశ్వర్య మైశ్వర్యచా

తురిచే సజ్జనరక్షణంబు సుజనస్తోమావనస్ఫూర్తిచేఁ

జిరపుణ్యంబులు పుణ్యవాసనలచేఁ జెన్నొందు సత్కీర్తియు

న్నరసింహాధిప నీక పొల్చు బుధసంతానైకచింతామణి.

223

ఏకావళి. —

క. ధరఁ బూర్వపూర్వమునకు, త్రోత్తరము క్రమసమగ్రతవిశేషణ మై

పరఁగిన నేకావళి యన, నరు దగు సత్కృతులయంగు నది యెట్లన్నన్.

224

క. అపనిధవాస్థానంబులు, కవియుతములు కవులు రచితకౌవ్యలు కౌస్య

వ్యవహారము లమితభవ, న్నవనవగుణభూషితములు నరసింహనృపా.

225

మాలాదీపకము. —

క. మహిఁ బూర్వపూర్వమునకున్, రహి మీఁటగ నుత్తరోత్తరము రమ్యగుణా
వహముగ మాలాదీపక, మహీనవిఖ్యాతిఁ జెందు నది యెట్లన్నన్. 226

క. గురుచాపముచే శరతతి, శరతతిచే శత్రుశిరము శత్రుశిరముచే
ధర ధరచే నీబాహువు, పరిలబ్ధం బయ్యె నోబపార్థివునరసా. 227

సారము. —

క. నిరవధిక ముత్తరోత్తర, నిరతోత్కర్షంబు దెలుప నిఖిలకృతులయం
దరు దైతగు సారాలం, కరణము కవివినుత మగుమఁ గడు నెట్లన్నన్. 228

సీ. స్థావరజంగమాధారము శ్రీజగంబు, లలజగంబు లజాండములఁ జేలంగు
నాయజాండము లుండు హరిరోమకూపమం, దాశౌరియును భోగిపై శయించు
నాభోగి జలధికోణావాస మొందు నా, కడలి కుంభజుచులుకంబుఁ జెందు
నాకుంభజుఁడు నింగి కేకఖిద్యోతాభుఁ, డానింగికబరి యై యతిశయిల్లు
తే. నీయశోలక్ష్మీ కక్షీణనీతిచతుర, చతురుదధిమేఖలాన్యతక్షీతీధురీణ
చటులభుజదండదండితోత్కటమదారి, వీరపరివార యోబభూవిభున్యసింహ. 229

క. రసవత్ప్రేయము లూర్జ, స్విసమాహితములును నిచట వివరింపఁగ లే
దసమరసప్రకరణమున, రసభావాద్యుపనిబద్ధరసములు గానన్. 230

ఉ. సొమ్ములు సొమ్ములుం గలయుసొంపులు పుట్టెడురీతిఁ గార్యజా
లమ్ములయం దలంకృతు లలంకృతులుం గలయంగ శోభ మై
నిమ్మహిఁ బొల్చుఁ దద్భటన మెన్నికతోఁ దిలతండులాప్తిరూ
పమ్మునఁ బాలు నీ రెనయుభాతిఁ దగు న్ద్వివిదత్వ మొందుచున్. 231

క. తిలతండులరూపమ్మున, నలరు న్సంస్పృష్టిసంకరాఖ్యము పాల్వీ
రిల నేక మైనకైవడిఁ, దెలుపుం దత్సంకరంబు త్రివిధము కృతులన్. 232

తే. ఎనయ నం గాంగిభావంబు నేకవాచ, కానుబంధంబు సందేహ మనఁగ నెట్లు
పాలుచు సంస్పృష్టిసంకరంబులకు వరుస, లత్యముల నేర్పరించెద లలితఫణితి. 233

సంస్పృష్టి. —

క. హరిదబలాకులగిరికుచ, వరచందనరజము లగుభవత్క్రిరీరుచుల్
నిరవద్యసుధాంభోధి, స్ఫురణంబు వహించె నోబభూవరునరసా. 234

క. హరిదబలాచందన మయి, యరు దగుననురూపకంబు నమృతాంభోధి
స్ఫురణంబుఁ దాలెచ్చ ననియెడి, సరసనిదర్శనయుఁ బొల్చు సంస్పృష్టి యనన్.

అంగాంగిభావసంకరము. —

క. అసిజిహ్వోభయదం బై, యసమమహాబలవిశేషహారియు నై యి
వ్యనుధ భవద్భుజదండము, బొసఁగున్ ఫణిమాడ్కి నోబభూవరునరసా. 236

ఏకవాచికానుష్ఠ వేశనంకరము. —

288

సందేహానంతరము. —

240

212

243

244

సంపూర్ణము.

